

Carmen Mihalache

Ana Pascu

Cosmin Manolache

Ciprian Voicilă

CÂTEVA LECȚII DESPRE SAT

Despre închipuirile satului și făpturile sale nepământene

Satul este o lume aparte. Oamenii care trăiesc la țară, legați prin fire nevăzute de pământul pe care-l iubesc, îl lucrează și-l transmit mai departe urmașilor, au o relație specială cu spațiul, cu timpul, cu natura și cu semenii lor. Totul are importanță, de la gâza cea mai mărunță până la vita din grajd, de la lemnul porții până la mâncarea de pe masă. Totul se află în mâna lui Dumnezeu și se întâmplă după rânduieli de mult timp statornicite. Viața oamenilor are reguli precise, iar munca lor, din zorii zilei până la căderea nopții, este singura care dă sens vieții.

Dintotdeauna omul vechi, cu puțină știință de carte, mai ales omul de la țară, legat de pământ, silit să trăiască simplu și natural, în bună prietenie cu locul, cu timpul și cu natura înconjurătoare, a avut alte păreri despre lume decât savanții, cărturarii sau oamenii moderni ai timpurilor noastre. Țăranii mai cred și acum, mai ales cei în vârstă, că pe lângă lumea în care trăim, pe care o putem vedea cu ochii și cunoaște prin toate simțurile cu care suntem înzestrați, mai există o lume paralelă, nevăzută, arareori întrezărită, numită în popor *lumea*

cealaltă, țărâmul celălalt. Există versuri populare foarte frumoase care rezumă atitudinea țăranului față de cele două lumi:

Lumea asta nu-i a mea,

Ceialaltă nici așa.

Lumea asta-i cum o vezi,

Ceialaltă, cum o crezi.

Cealaltă lume pare să fie un țărâm fabulos, greu de atins și deseori plin de primejdii, care poate fi cunoscut adesea doar prin intuiție, pre-sentimente sau vis. Dar oamenii pot intra oricând în legătură cu ea, atâta vreme cât cred în existența ei și în puterea ei de a le influența viața.

Lumea cealaltă este populată de personaje ciudate, supraomenești, cu înfățișări și nume imaginare, care pot pătrunde cu ușurință în lumea oamenilor, făcând dezordine, provocând răul sau, dimpotrivă, ajutând-o să devină mai bună. Din acest motiv, oamenii au încercat să păstreze totdeauna bune relații cu făpturile acestei lumi, respectându-le ușor temători, ferindu-se să le supere, să le stârnească, uneori ținându-le la distanță, alteori apelând la bunăvoința lor.

În cultura țărănească, adică în datinile, credințele, superstițiile, vrăjile, farmecele, descântecele, snoavele, anecdotele, legendele, basmele, baladele poporului găsim nenumărate exemple de astfel de făpturi. Unele sunt bune, altele, cele mai multe, sunt rele. Multe dintre ele pot fi și bune, și rele, după cum sunt și oamenii. Prezențe întrupate în fel și chip, pentru a deveni vizibile, și foarte active în lumea satului, aceste făpturi imaginare pot fi personificări ale timpului, ale forțelor naturii, ale înțelepciunii, ale energiei cosmice, duhuri de tot felul (ale bolilor și morții, ale văzduhului, ale apei, ale pământului), dar și personaje de basm. Printre ele se numără și oameni care au puteri supranaturale sau oameni despre care se crede că au locuit în vremurile cele mai vechi pământul, imediat după facerea lumii.

În paginile următoare veți găsi portrete ale acestor făpturi nefirești care *se arată*, în diverse locuri și momente sau împrejurări ale vieții, acelor oameni care cred în ele. Se arată în chipuri ciudate, de om, de animal sau de om-animal, și fiecare are

ceva anume de făcut. Portretele din această carte înfățișează «arătările satului» așa cum apar ele în basme sau legende, în datinile și credințele populare ale românilor.

Autorii

FĂPTURILE DIN CERURI

Îngerii

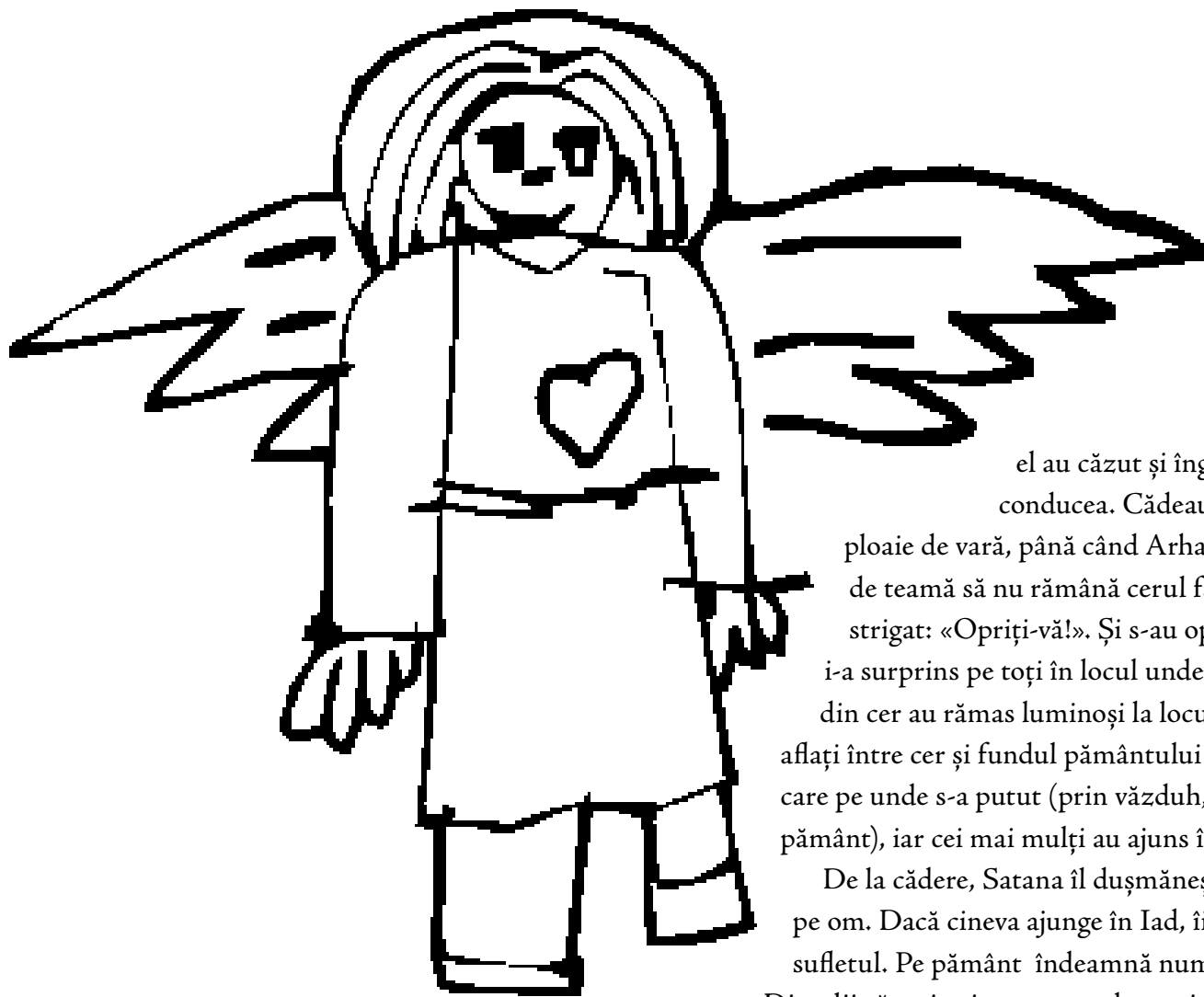
Îngerii sunt ființe care circulă tot timpul între cer și pământ, ducând mesaje de la oameni la Dumnezeu și înapoi. De unde vin îngerii, oamenii nu prea știu. Demult, tare demult, se zvonea că îngerii au apărut din apa cu care S-a spălat Dumnezeu pe mâini la facerea lumii, după ce a terminat de meșterit pământul. Creatorul Și-a înmuiat mâinile în apă și le-a scuturat. Stropii de apă, care s-au răspândit peste tot, s-au transformat în îngeri.

Îngerii locuiesc în cer. Sunt organizați în nouă cete și sunt conduși de Arhanghelii Mihail și Gavril. Sunt multe feluri de îngeri, dar cei mai cunoscuți sunt îngerii cu mai multe aripi – *beruvimii* și îngerii cu mai mulți ochi – *serafimii*.

Există și îngeri căzuți, care nu mai sunt buni și ascultători de Dumnezeu. Cum au apărut aceștia? Despre căderea îngerilor circulă în popor mai multe povești. Majoritatea spun să Satana se numea la început Satanail și era cel mai iubit înger al lui Dumnezeu. Locuia în cer ca slujitor al Lui. Când Dumnezeu S-a hotărât să creeze lumea, i-a spus îngerului că va lipsi de acasă șapte zile. În

absența Lui, Satanail avea libertatea să se plimbe prin toate cele unsprezece camere ale lăcașului lui Dumnezeu, cu excepția ultimei, a douăsprezecea. Înainte de a coborî din cer, Domnul l-a amenințat că, dacă va încălca această poruncă, îl va arunca în fundul pământului. În cea de a șaptea zi, întorcându-Se, l-a prins pe Satana chiar în camera interzisă. Îngerul pătrunsese acolo, crezând că găsește cine știe ce comori. De fapt, în odaie se afla un scaun, o masă, iar pe masă o carte, în care stătea scrisă toată înțelepciunea lui Dumnezeu. Dorind să se umple de înțelepciune divină, Satanail citise în tot acest timp. Cu mare durere, pentru fapta lui, Dumnezeu l-a blestemat să locuiască în fundul pământului, să-i crească coarne și coadă și să sperie oamenii cu înfățișarea sa.

Țăranii din Oltenia și-au imaginat altfel căderea îngerilor. În poveștile lor se spune că, într-o zi, îngerul cel mai mare peste oastea îngerească, Lucifer, s-a gândit să-și așeze scaunul mai sus decât tronul lui Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu este atotștiutor și nu iubește trufia, cu viteza gândului Lucifer s-a trezit în fundul pământului. Odată cu

el au căzut și îngerii pe care îi conducea. Cădeau îngerii ca o ploaie de vară, până când Arhanghelul Mihail, de teamă să nu rămână cerul fără locuitori, a strigat: «Opriți-vă!». Și s-au oprit. Porunca i-a surprins pe toți în locul unde se aflau: îngerii din cer au rămas luminoși la locul lor, îngerii aflați între cer și fundul pământului au rămas care pe unde s-a putut (prin văzduh, prin ape, pe pământ), iar cei mai mulți au ajuns în Iad.

De la cădere, Satana îl dușmănește de moarte pe om. Dacă cineva ajunge în Iad, îi chinuie sufletul. Pe pământ îndeamnă numai la rele.

Diavolii căzuți prin ape sunt denumiți **Ăi-din-Baltă**. Aceștia încearcă să-i înece pe călători. În văzduh, diavolii nimeriți pe-acolo au făcut vămile văzduhului, douăsprezece porți pe drumul către Dumnezeu, unde opresc sufletele care călătoresc spre cer și le necăjesc. La fiecare vamă, sufletul omului plătește trecerea cu o faptă bună făcută în timpul vieții, cu banul care se pune în mâna mortului sau cu pomenile care i se fac timp de patruzeci de zile.

Omul primește un înger păzitor de la Dumnezeu

prin botez. Se zice că acest paznic al sufletului stă pe umărul drept al omului și scrie într-o condică toate faptele bune pe care le facem. Îngerul ne îndeamnă să facem binele, îndemn pe care îl simțim numai cu inima. Scaraoschi ne trimite și el un diavol, care stă pe umărul stâng și ne împinge la rău. Grija lui este să noteze răutățile pe care le facem și la moartea fiecăruia să I le arate lui Dumnezeu, pentru a ne lua sufletul în Iad. Despre oamenii credincioși se spune că sunt «tari de înger», iar despre cei necredincioși, că sunt «slabi de înger».

Pentru straja îngerilor și pentru grija lor față de noi, oamenii, suntem datori să ne rugăm, mai ales înainte de culcare, ca să nu se depărteze îngerii de noi și să fim apărați cu puterea crucii de duhurile necurate. Țăranii se roagă în multe feluri:

*Înger, îngerășul meu,
Roagă-te lui Dumnezeu*

*Pentru sufletelel meu
Și din zi și din noapte,
Pân' la ceasul cel de moarte.
Sfântă cruce – adoarme-mă,
Înger bun, deșteaptă-mă.
Doamne Sfinte, iartă-mă !*

Sau:

*Cruce-n casă,
Cruce-n masă,
Cruce-n tuspătru cornuri de casă ;
Cruce-n cer, cruce-n pământ,
Cruce-n locul un' mă culc !*

Dacă îți țiiuie o ureche, e semn că se apropie de tine Necuratul. Îngerul sună dintr-un clopoțel ca să te avertizeze. Dacă îți faci cruce la urechea cu pricina, dracul fuge. Visurile frumoase sunt șoptite la ureche de înger, iar coșmarurile sunt opera diavolului.

Sfinții

Despre care povestesc țărani în poveștile
vână întru totul cu cei din cartea de
cu cei pictați în icoane, chiar dacă au
un. Sfinții țărănilor umblă prin cer
Dumnezeu și au fel de fel de îndatoriri
care le împlinesc fără răgaz. În
se spune, ei coborau adesea pe
e oameni, ca și Dumnezeu de altfel,
lume.

ape de Dumnezeu este *Sfântul*
Raiului, patron al lupilor și
r de grindină. Sânpetru stă de
pe la poarta cerului, cu cheile Raiului în mână, și
nu-i lasă să intre la Dumnezeu decât pe cei vrednici.

Împreună cu *Sfântul Ilie*, fierbe piatra în cer,
ca s-o facă mărunță și mai puțin primejdioasă.
Din când în când o revarsă pe pământ împreună
cu picăturile de ploaie, după socoteli numai de
el știute. Când porumbul sau via sunt bătute de
piatră, oamenii știu că l-au supărat cu ceva pe
Sfântul Petru.

Tot Sânpetru oprește cucul să mai cânte la

sfârșitul verii și are grijă de toți lupii de pe pământ. Adică le rânduieste cât și pe cine au voie să mănânce într-un an și îi pedepsește pe cei care s-au lăcomit, încleștându-le gura timp de 40 de zile. Lupii sunt câinii lui Sânpetru. Lui i se roagă în cor în nopțile cu lună, pe lângă el se gudură atunci când coboară la ei din cer. Tot sfântul a făcut și câinii ciobănești, rupând în două fluierul ciobanului și blagoslovind bucățile, ca să-i apere turma de lupi.

Pentru puterea lui, zilele sfântului sunt ținute cu mare grijă, prin post și nelucrare. Oamenii cred că astfel vor fi feriți de pagube la vite, dar și de grindină.

Sfântul Vasile este tânăr, vesel și glumeț și îi place să petreacă de ziua lui. Se spune că la început de an s-a urcat la cer să-I ureze lui Dumnezeu cele bune cu o crenguță de măr înflorit și de atunci este obiceiul sorcovei.

Sfântul Ioan Botezătorul este sărbătorit de trei ori peste an. În februarie, este prăznuit mai ales de către mame, ca să nu le moară pruncii nebotezați și să-i apere de nenorociri și boli. În mai, sătenii țin ziua sfântului ca să fie feriți de furtuni, fulgere și

trăsnete, spunându-se că «fierbe piatra» în cer și o duce, grindină, peste semănăturile celor care i-au necinstit ziua. Iar în august, de **Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul**, oamenii nu mănâncă fructele care seamănă cu un cap, adică mere, pere, nuci, sau sunt roșii ca sângele, și nici varză. În această zi nu e îngăduit să tai nimic cu cuțitul.

Sfântul Alexie, zis și **Alexă cel Cald** sau **Alexie, omul lui Dumnezeu**, este mai mare peste toate insectele și vietățile mărunte care trăiesc în pământ și în aer. Primăvara, de Alexii, sfântul deschide pământul și toate necuvântătoarele care s-au ascuns acolo peste iarnă încep să foșgăie prin iarbă, prin apă sau prin văzduh. Feluritele găze, șerpilor, râmele, broaștele și altele asemenea umplu pământul. În septembrie, de Ziua Crucii, sfântul va mai deschide o dată pământul și ele vor intra la loc, pentru a mai dormi o iarnă. Se spune că demult, Dumnezeu, supărat pe găzele și târâtoarele, care aduceau pagubă omului, le-a strâns pe toate într-o ladă uriașă și l-a trimis pe Alexie să arunce lada în mare. Curios din fire, sfântul a deschis lada când a ajuns pe mal și toate gângăniile s-au risipit iarăși

prin lume. Pentru neascultarea lui, Dumnezeu l-a prefăcut în cocostârc ca să le poată aduna la loc. De aceea unii spun că Sfântul Alexie ar semăna cu un cocostârc, umblând adus de spate și cu un pas săltat. De ziua sfântului, oamenii nu pomenesc numele nici unei insecte sau târâtoare ca să n-aibă neazuri din partea acestora. Dacă vorbesc despre ele le spun «domn» sau «doamnă» sau alte nume decât cele pe care le au de obicei. Pentru ca șerpilor, purecii și lăcustele să nu se apropie de gospodăria lor și de holde sau să le strice recoltele, țăranii își afumau de Alexii casa și pământurile cu busuioc, tămâie sau semințe de cânepă.

Sfântul Trifon răspunde și el de viermi, omizi, gândaci și lăcuste, în calitatea lui de stăpân al viței-de-vie. Deși i se mai zice și **Trif Nebunul**, țăranii îi țin ziua cu grijă, să nu le strice podgoriile, livezile și semănăturile sau de frică să nu înnebunească și ei. Se spune că «nebunia» sfântului și toanele lui s-ar datoră Maicii Domnului, față de care s-a purtat cu prea puțin respect. Unii spun că a călcat-o pe rochie, alții că s-a strâmbat în spatele ei atunci când mergea cu pruncul Iisus la biserică. Atunci Maica

Domnului s-a speriat și i-a zis : «Nebunule!», după care s-a întors înapoi, lăsându-l să se ducă înaintea ei la biserică. De atunci ziua Sfântului Trifon cade înaintea Întâmpinării Domnului.

Sfântul Haralambie ține Ciumele de păr și, când le scapă, ele dau iama printre oameni, răspândind boala. Asta până când sfântul își dă seama și le înhață iar. Se zice că a fost doctor fără de arginți, adică vindeca oamenii fără plată, și cu toate acestea nu și-a putut salva familia de ciumă. A vrut să se sinucidă, dar Dumnezeu cel milostiv nu l-a lăsat, l-a luat în cer și i-a dat Ciumele în grijă. De ziua lui, oamenii fac o colivă pe care o dau păsărilor bolnave sau cu care ung pomii și animalele, ca să aibă rod bogat.

Cei patruzeci de mucenici bat cu sulile în pământ, la începutul primăverii, să intre frigul și să iasă căldura. Toți sătenii iubesc această sărbătoare: bărbații beau câte patruzeci de păhărele de rachiu sau vin, ca să prindă curaj mucenicii și să spargă gheața bine, iar copiii mănâncă gustoșii «măcinici», după ce mamele i-au sfințit și au împărțit mai întâi câțiva pentru cei morți.

Sfinții au putere asupra vremii, dar veghează și la bunul mers al anotimpurilor. Astfel, unii spun că lumea este legată cu două lanțuri: lanțul Sfântului Petru, în iarnă, și lanțul Sfântului Ioan Botezătorul în vară. **Sfântul Toader** sparge, cu ajutorul cailor săi, lanțul Sfântului Petru și intră în primăvară ; după el vine **Baba Dochia**, cu vreme urâtă. **Sfântul Dumitru** închide vara și după el vine **Baba Paraschiva**, tot cu vreme rea. Sântoader și **Sâmedru** au fiecare un anumit număr de cai, câte șapte sau doisprezece. Caii lui Sântoader umblă noaptea în prima săptămână a postului Paștilor și ologesc pe cei întâlnești, intră prin gospodării și fac tot felul de stricăciuni. Ca să se ferească de ei, oamenii țineau tot felul de obiceiuri. Fetele, în schimb, se rugau de Sfânt să le dea cosițe lungi și dese, asemeni cozilor cailor săi. Unii cred însă că Sfântul Toader are un singur cal, alb, cu corn în frunte și năzdrăvan, care mănâncă și bea o singură zi în an, de ziua sfântului. Numai că nu mănâncă iarbă, ca alți cai, ci se hrănește cu părul fetelor.

Alții zic că Dumnezeu a dat cheile vremii **Sfântului Gheorghe** și Sfântului Dumitru. Apoi

le-a hotărât sărbătorile una în cap de primăvară, cealaltă în cap de toamnă, iar sfinții dau drumul celor două anotimpuri după purtarea oamenilor. Sfântul Gheorghe închide iarna și deschide vara, în vreme ce Sâmedru închide vara și deschide iarna. Cele două sărbători aveau mare însemnătate în lumea satului, și pentru buni, și pentru răi. Oile plecau la munte de Sângiorz și tot în acea zi vrăjitoarele umblau să ia mana (adica puterea de a rodi) a vitelor, oilor, semănăturilor și livezilor. Ca să se apere, oamenii puneau crenguțe verzi la ferestre, ungeau ușile caselor și grajdurilor cu usturoi sau își tămâiau gospodăria. Sfântul Gheorghe era iubit nu numai pentru că aduce primăvara și face iarba și semănăturile să crească, ci și pentru faptele lui vitejești, pentru uciderea balaurului.

Sfântul Pricop este sărbătorit pentru bunătatea lui, căci dă căldură potrivită recoltelor bogate, dar și de teamă să nu se supere și să trimită arșiță fără sfârșit. Se spune că tot el topește grindina, prefăcând-o în ploaie și ocrotind astfel semănăturile.

Sfântul Ilie are puterea de a dezlega ploile și stăpânește vânturile. Sparge norii, să curgă ploaia, trimite sau oprește Sorbul-Mărilor. Sântilie gonește prin cer într-un car tras de cai de foc și are un bici de foc cu care fulgeră prin cer. Uneori nu își mână singur carul, ci îl lasă în seama vizitiilor săi, Ilie Pălie și Foca. E supărat pe Necuratul, de când acesta l-a înșelat, făcându-l să-și omoare părinții. De atunci îi tot urmărește pe draci și unde îi vede, îi trăsnește, luându-le viața. De aceea oamenii își fac cruce când fulgeră, de teamă să nu se ascundă dracii prin preajma lor și să-i trăsnească sfântul și pe ei.

Legende povestesc cum Sfântul Ilie era la început foarte aprig. Își folosea biciul ca să trăsnească atât de tare, încât cerul se despica, se cutremurau munții, pământul trosnea, iar animalele rămâneau sterpe. Chiar și scaunul lui Dumnezeu din cer se mișca. Așa că Dumnezeu l-a blestemat. Sfântului i s-au uscat o mână și un picior. De atunci tună mai cu blândețe, căci nu mai are atâta putere. Când își spală el ciolanele carului, să nu scârțâie când merge prin cer, atunci plouă. Oamenii i se roagă Sfântului Ilie ca să aibă an bogat, cu ploi

destule. Și Sfântul Gheorghe are putere asupra ploii, și **Sfânta Filofteia**, căreia i se roagă oamenii pe timp de secetă. Dacă plouă de Sfântul Gheorghe, țărani cred că vor fi roade multe tot anul.

Ura Sfântului Ilie față de draci este așa de mare, încât se spune că la sfârșitul lumii se va lupta cu Anticristul, după cum i-a rânduit Dumnezeu. Sfântul va fi învins și sângele lui va aprinde pământul, care va arde nouă coți în adâncime, curățându-se de toate păcatele oamenilor. Astfel se va prăpădi lumea cea veche.

Sfântul Foca este prieten cu focul. Sărbătoarea lui este ținută pentru că altfel se supără și îți aprinde casa. Dacă îi respecti ziua, te apără de grindină. Se spune că și rândunelele îi țin ziua, să nu le ardă cuiburile.

Sânicoară sau **Sfântul Nicolae** este bun, drept și are multe de făcut. În cer, păzește partea de miazăzi, călăuzind mersul soarelui, ca acesta să nu se abată din drum, în timp ce Sântoader stă la miazănoapte. Sfântul Nicolae aduce ninsoarea la vreme și o cerne peste lume, scuturându-și barba albă ca laptele. Pe pământ are grijă de fetele sărace,

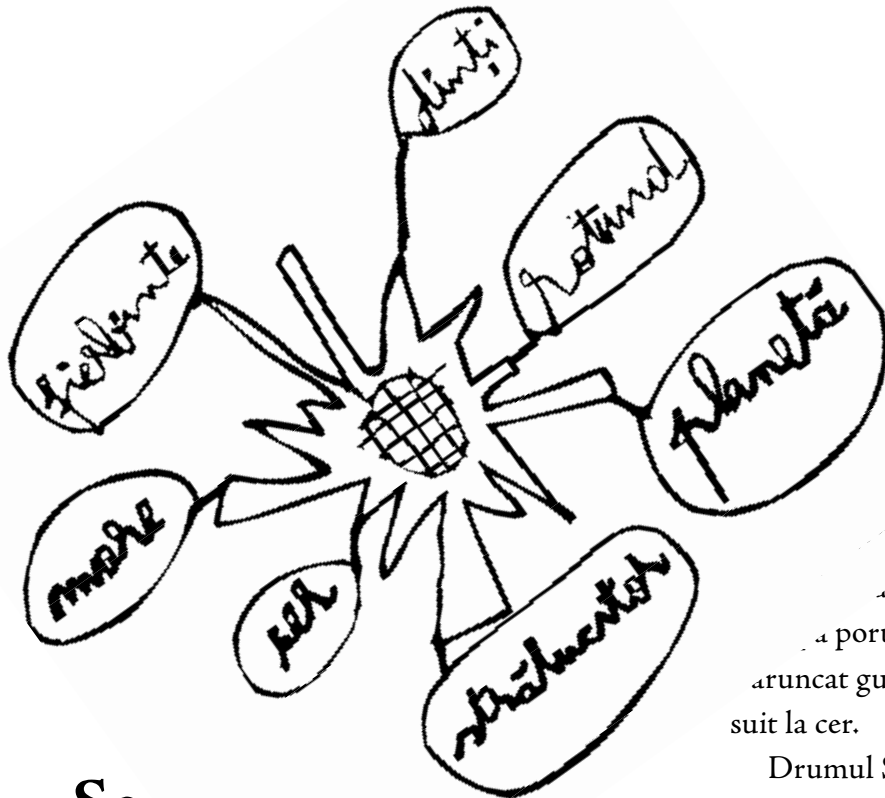

pe care le înzestrează și le mărită cu oameni de omenie, îi pedepsește pe copiii obraznici și neascultători de părinți. Este stăpân peste ape, ocrotindu-i pe cei care călătoresc cu barca, luntrea sau corabia, dar și pe cei care înoată în ape mari. Pescarii cred că el a împiedicat apele potopului să înece arca lui Noe și de aceea îi țin sărbătoarea cu strășnicie.

Sfântul Spiridon era atât de înțelept, încât i-a zis lui Dumnezeu, pe când umbla încă pe pământ, că va mânca pe o față de masă făcută din pielea unui câine întâlnit în drum. Dumnezeu i-a promis că îl va face sfânt dacă va avea dreptate și așa a fost : un creștin care i-a invitat la masă le-a pus bucatele pe pielea respectivă. De aceea sfântul este patronul cizmarilor, care petrec de ziua lui.

De ziua **Sfântului Ignat** se taie porcii, obicei de pe vremea când Ignat a vrut să taie porcul și l-a ucis din greșeală pe tatăl lui. Ca să i se ierte păcatul, un preot l-a sfătuit să se facă luntraș și să-i treacă pe călători peste râu fără nici o plată. Într-o zi vijelioasă, Ignat l-a trecut apa chiar pe Dumnezeu,

deghizat în bătrân, și atunci un tăciune de lemn răsădit a înverzit, semn că păcatul lui fusese iertat. Oamenii zic că în această zi obligatoriu trebuie să verși sânge: dacă nu ai porc, trebuie să tai o găină sau măcar să te înțepi la un deget.

Soare

După ce a făcut lumina, Dumnezeu Și-a aruncat inelul pe cer și a făcut **Soarele**. Apoi l-a pus să meargă spre asfințit. Unii zic că Soarele este tronul lui Dumnezeu și de aceea oamenii nu se pot uita spre el, alții spun că Soarele este sfânt pentru că luminează și încălzește deopotrivă orice ființă, pe răi și pe buni. De aceea odinioară oamenii își făceau cruce și când răsărea, și când apunea Soarele. Se mai spune că așa se pot recunoaște oamenii răi, prin faptul că nu se pot uita la Soare. Dar nici nu e bine să te uiți la Soare când răsare, mai ales nespălat pe față, căci te alegi cu o durere puternică de cap, iar Soarele se deoache.

Sunt multe povești și credințe populare despre

la Soare. La început, Soarele și Soarele umblau pe pământ ca să-l lumineze, dar la porunca lui Dumnezeu, dar o femeie a aruncat gunoi în calea lor și ei, de supărare, s-au suit la cer.

Drumul Soarelui pe cer este dinainte hotărât și vegheat de sfinți. Sântoader cu cei doisprezece cai ai lui și Sfântul Nicolae stau de veghe, unul la mieznoapte și celălalt la miezăzi, ca Soarele să nu fugă prea repede spre asfințit.

Soarele umblă într-o căruță trasă de bivoli până la amiază, când drumul urcă și este mai greu, iar de la amiază la asfințit este trasă de cai. La amiază și la scăpătat se odihnește puțin, mănâncă un corn de prescură și bea un pahar de vin, pe care i le aduc Sfântul Petre și Sfântul Ilie. Atunci și oamenii trebuie să stea din lucru, altfel Soarele se supără. Se spune chiar că ceasul amiezei este rău, pentru că Necuratul are putere cât timp Soarele se odihnește și atunci poate face blestemății. De aceea, nu e bine să-ți faci de lucru pe afară în timpul prânzului. Apoi, după ce apune, Soarele merge încă o jumătate de noapte până ajunge la casa mamei lui, care-i

dă cămăși curate. El se duce în mare și se scaldă, spălându-se astfel de toate relele pe care le vede în timpul zilei.

Soarele pleacă dimineața tânăr și ajunge seara bătrân de cât rău vede în lume. Când se scaldă în mare, usucă apa la câțiva stânjeni în adâncime, altfel ea s-ar revărsa pe uscat. Dimineața, Soarele iese din scăldătoare, de aceea este roșu. Ca să ajungă din mare pe cer, Soarele este ridicat de 77 de draci. Cum îl scot din apă, aceștia cad arși. A doua zi vin alții în loc. Altfel n-ar mai fi loc pe pământ de atâția draci.

Se spune că demult, când erau oamenii mai curați sufletește și mai buni, Soarele răsărea mai de dimineață. Oamenii reușeau să-și termine treburile până la prânz. Acum, vara Soarele umblă mult mai sus și frige mai tare, iar iarna se lasă mai jos și arde mai puțin. În schimb, luna umblă iarna mai sus și vara mai jos, căci așa a rânduit Dumnezeu, să fie unul mai tare decât celălalt câte o jumătate de an. Până la Bobotează, ziua este mai mare cu un ceas. De Stretenie, iarna se întâlnește cu vara. Soarele urcă pe cer tot mai sus și ziua e tot mai mică. La

Sânziene este ziua cea mai lungă, după care Soarele începe să scadă cu foarte puțin, până la Sfântul Pantelimon, când se călătorește vara.

Cei mai mulți zic că Soarele este bărbat și că Luna este sora lui. Soarele a umblat mult să se însoare, dar nu a găsit pe nimeni să-i fie pe plac. Odată s-a îndrăgostit de o fată de împărat, dar fiindcă tatăl ei nu a vrut să i-o dea, a răpit-o. Un slujitor năzdrăvan al împăratului, care și el iubea fata, și-a făcut scări până la cer și a intrat argat la curtea Soarelui. A eliberat-o, au fugit și fata s-a măritat cu el, iar Soarele a rămas supărat. Cică numai de Buna-Vestire și de Paști este vesel.

S-a îndrăgostit apoi de sora lui, Luna. Numai pe ea a găsit-o pe potriva sa, deși a bătut pământul în lung și în lat. Dumnezeu l-a dus la Iad, să vadă ce pătesc cei ce se căsătoresc cu rudele de sânge, dar el tot n-a vrut să renunțe. Dumnezeu s-a învoit în cele din urmă. Ba chiar în ziua nunții s-a dus El cu razele, să lumineze pământul în locul mirelui. Din cer l-a auzit pe Moș Nicola, ariciul, spunându-le nuntașilor că dacă un singur Soare arde atât de tare, că uneori usucă totul, ce se va întâmpla

când va avea și copii? Totul se va transforma în pulbere pe pământ și va fi ars. Atunci Dumnezeu a trimis doi telegari să-i răpească pe miri înainte de cununie și i-a blestemat să nu se mai întâlnească niciodată, ci să alerge unul după altul pe cer. Pentru că știa ce durere va fi în sufletul lor, le-a dat voie să se vadă de două ori pe zi, seara și dimineața, câte puțin. Atunci Soarele se înroșește de bucurie și de dragoste, iar Luna pălește și mai mult.

Mama Soarelui are multă grijă ca fiul ei să rămână neprihănit. Pentru că o fată de împărat, îndrăgostită de Soare, a ajuns, învățată de o babă, până la casa lui, mama Soarelui a blestemat-o să se transforme în ciocârlie și să zboare spre cer fără să ajungă niciodată acolo. O altă fată de împărat îndrăgostită este dusă pe tărâmul Soarelui de împărăteasa norilor, dar mama Soarelui o transformă într-o floare – floarea-soarelui – care să semene la chip cu fiul ei.

Luna

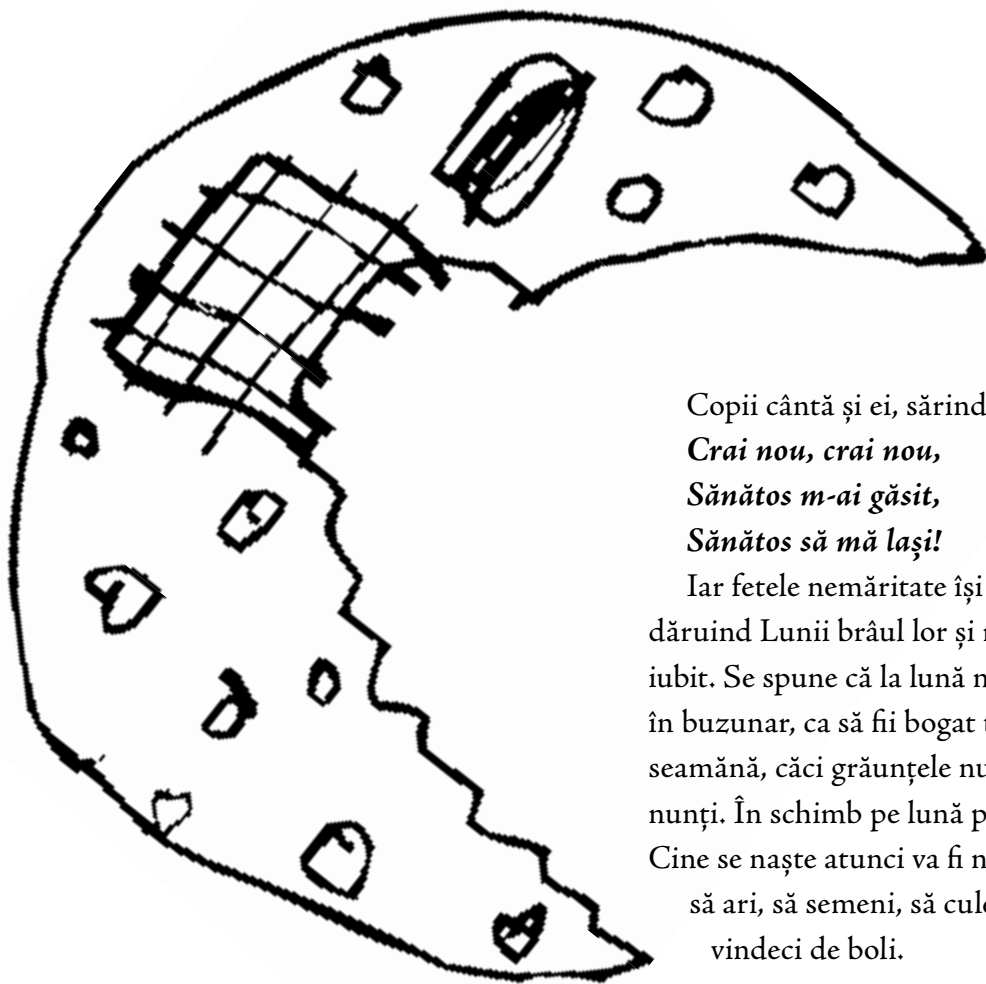
Luna este sora Soarelui, o fecioară frumoasă și blândă care luminează noaptea pământul și visurile îndrăgostiților. Unii îi spun *Ileana-Cosânzeana*, nume pe care i l-ar fi dat chiar mama ei. Alții spun că frumusețea ei neasemuită, care l-a făcut pe fratele mai mare s-o îndrăgească, i se trage de la Dumnezeu, care a făcut-o din piatră scumpă, cremene și argint. Tot Dumnezeu i-a rânduit drum de argint pe cer și-un car tras de cai albi, punând-o să lumineze lumea în timp ce Soarele se odihnește. În drumul ei de noapte, Luna este la început mică și subțire ca un copil, apoi crește și se ridică pe cer, umbrind lumina stelelor, iar spre dimineață îmbătrânește și iarăși se micșorează până ce scade de tot. Are numai rochii albe și două aripi de argint curat, dar este mândră și rece.

Pentru că la început se întâlneau prin văzduh, Luna și Soarele s-au văzut și s-au plăcut. Numai că Luna știa mai bine decât soarele că sora și cu fratele nu se pot căsători. Și s-a ferit cu frică de dragostea lui. Dar Soarele a vrut-o cu tot dinadinsul de soție și a mers chiar până la Dumnezeu cu rugăminți de înduplecare. Se spune

că, aprins de dragoste cum era, Soarele începuse să-și urmărească sora, apropiindu-se prea mult de pământ și pârjolindu-l sau îndepărtându-se prea mult și lipsindu-l de căldură. Începuse să se poarte anapoda, iar Dumnezeu, de teamă ca Soarele să nu-și piardă rostul și să nu mai fie ziua zi și noaptea noapte, i-a despărțit pe veci. De atunci Luna este tristă și palidă, iar Soarele tânjește după sora lui, pe care încă o iubește. De aceea Luna e prietena îndrăgostiților, pentru că înțelege suferința lor. Fetele se roagă Lunii atunci când rostesc descântece de dragoste, care să le aducă mai repede în cale iubitul.

Luna este mereu altfel, ba crește, ba descrește. Oamenii spun că sunt anumite lucruri pe care este bine sau nu este bine să le faci, după cum sunt fazele lunii. Când apare Luna nouă, oamenii se grăbesc să-i ceară sănătate și bogăție, oferindu-i în schimb pâine de grâu curat :

*Lună, lună nouă,
Taie pâinea-n două:
Ție jumătate,
Mie sănătate !*

Copii cântă și ei, sărind în sus de bucurie:

Crai nou, crai nou,

Sănătos m-ai găsit,

Sănătos să mă lași!

Iar fetele nemăritate își fac descântece de ursită, dăruind Lunii brâul lor și rugând-o să le aducă un iubit. Se spune că la lună nouă ar fi bine să ai bani în buzunar, ca să fii bogat tot anul. Atunci nu se seamănă, căci grăunțele nu încolțesc, și nu se fac nunți. În schimb pe lună plină toate merg din plin. Cine se naște atunci va fi norocos în viață. Este bine să ari, să semeni, să culegi plante de leac sau să te vindeci de boli.

Stelele

Țăranii cred că **stelele** sunt un fel de lumânări sau candelă care se aprind în cer în momentul nașterii unui om și se sting atunci când acesta moare. Oamenii importanți au stele luminoase, iar cei obișnuiți au stele mai puțin strălucitoare. Unii cred că stelele sunt ostașii cerului aflați în luptă permanentă cu diavolii de pe pământ. Stelele sunt aprinse în fiecare noapte de îngeri.

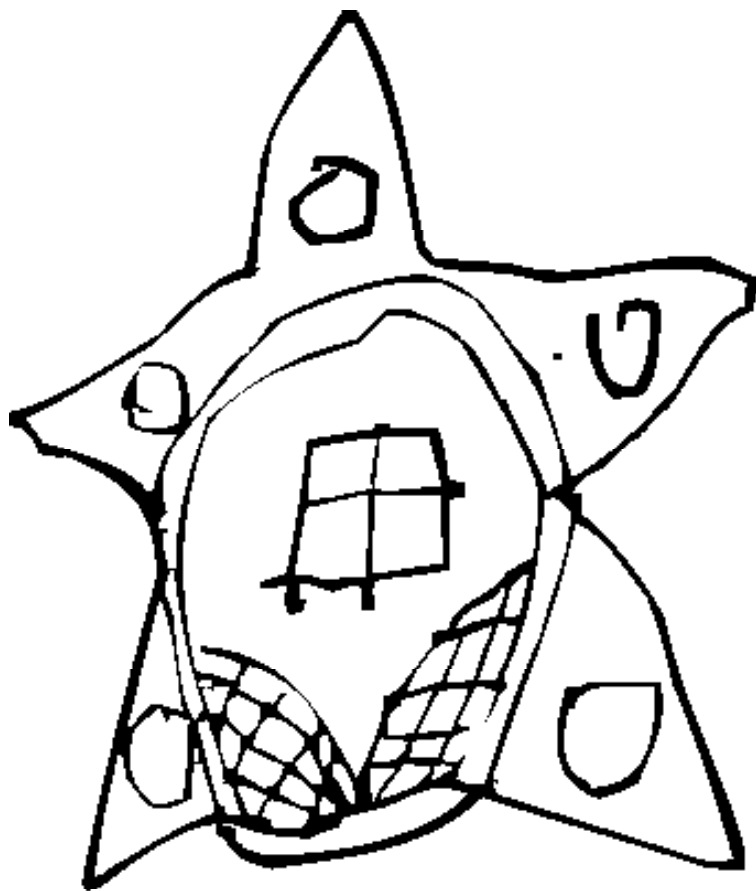
În vechime exista credința că pământul ar sta pe patru stele. De ce a făcut Dumnezeu stelele? Răspunsurile pe care și le dau țăranii sunt diferite: ca să lumineze noaptea, ca să arate timpul (în lipsa ceasurilor), ca să existe o evidență a tuturor oamenilor care s-au născut după Adam, cel dintâi om. Stelele au fost făcute din pietre prețioase. Când merg pe cer, se învârt una în jurul celeilalte. Ele au puterea de a prevesti destinul. Dacă un om este pândit de o nenorocire, steaua lui îndată se întuneacă și se întristează. De multe ori stelele au fost luate drept martori ai suferinței sau ai dragostei :

*Câte stele sunt pe cer
Toate pân' la ziuă pier;
Numai luna și c-o stea*

Îmi cunosc durerea mea.

Din puzderia de stele de pe cer, unele sunt chiar speciale. Fiecare zi din săptămână are o stea. Stelele zilelor sunt cele șapte **stele-logoste**. Ele se arată pe rând, una câte una, niciodată toate împreună, și țin crugul cerului, fiind la mare cinste între luminile nopții. **Stelele-cu-coadă** vestesc războaie lungi și primejdii grele. Stelele cele mai strălucitoare formează constelații cărora țăranii le-au dat nume frumoase: **Carul-Mare, Carul-Mic, Crucea, Peștii, Cumpăna, Racul, Cloșca-cu-Pui, Fata-cu-Coromâsla, Comoara, Hora-Babelor, Scorpia.**

Cea mai cunoscută constelație, **Calea-Laptelui**, are foarte multe nume: **Calea-Robilor, Calea-lui-Troian, Calea-Orbilor, Brâul-Cerului, Brâul-Îngerilor, Brâul-Pământului, Brâul-Maicii-Domnului, Calea-Dreptilor, Calea-Nașului, Calea-Păcătoșilor, Calea-Rătăciților, Calea-Țiganului, Calea-Tâlharilor, Crângul-Cerului, Crângul-Timpului, Dâra-de-Paie, Drumul-Cerului, Drumul-celor-Trei-Crai, Drumul-Îngerilor, Troian.**

Fiecare nume are o poveste. Se numește **Calea-Robilor**, pentru că după ea se orientau robii luați de turci, tătari sau căpcăuni când reușeau să fugă și voiau să se întoarcă acasă. Se spune că va dispărea de pe cer atunci când nu vor mai fi oameni în robie pe pământ. Într-o altă legendă, se spune că un țigan a furat paie dintr-o arie și le-a risipit pe drum când a vrut să se suie la cer. Pentru asta, Dumnezeu l-a blestemat, de aceea se numește **Calea-Țiganului**. Se mai spune că un fin a furat paie de la nașul său și le-a risipit pe drum. Dumnezeu l-a blestemat să i se împrăștie paiele, făcându-se stele mărunte. Aceasta

este **Calea-Nașului**.

Mai numeroase sunt legende în care se spune că în această direcție au mers oștile împăratului traian. Drumul construit de el s-a ridicat la cer și se numește **Troian**. Robii luați de Traian s-au întors acasă urmărind direcția troianului. Tot pe acest «drum» de stele merg la cer sufletele morților care au fost plăcuți lui Dumnezeu, de aceea se mai cheamă și **Drumul-Cerului**.

Cu numele **Calea-Laptelui** e o altă poveste. Un fin a furat laptele din stâna nașului său. Dumnezeu a trimis un înger să-i verse laptele, drept pedeapsă pentru o asemenea nelegiuire, dar îngerul, mai aspru, i-a făcut numai două găuri în vase, prin care s-a scurs tot laptele, însemnând drumul. Prin voia lui Dumnezeu, laptele nu s-a uscat niciodată și a fost ridicat la cer, ca amintire a nelegiuirii. Mai șoptesc unii că în anumite nopți binecuvântate ale anului, de Sfântul Vasile, de Bobotează, de Sânziene și de Crăciun, se deschide cerul pentru o clipă chiar prin Calea-Laptelui. Prin deschizătură, oamenii cu inima curată pot să-L vadă pe Dumnezeu.

Oamenii din vechime știau să citească harta

Luceafărul

constelațiilor, pentru că acestea îi ajutau să măsoare scurgerea timpului.

Stelele cele mai strălucitoare de pe cer sunt numite *luceferi*, primul fiind *Luceafărul-de-Seară*, numit și *Luceafărul-Ciobanilor* sau *Steaua-Ciobanilor*. Așa-i spun țăranii planetei Venus. Este steaua care apare prima pe cer, foarte folositoare oierilor, deoarece le măsoară timpul până la ora mesei. În zilele de post, pe care le țineau cu strășnicie ca să le meargă bine oilor, ei nu mâncau decât după apariția Luceafărului.

Steaua Vega, numită *Luceafărul-de-la-Miezul-Noptii* sau *Regina-Stelelor*, avea aceeași menire: abia după răsăritul ei oamenii puteau să mănânce de dulce. Steaua Aldebaran era numită Luceafărul-Porcesc, deoarece după răsăritul ei se trezesc porcii, cocoșii încep să cânte și atunci duhurile rele pier. Iar steaua Sirius se numea Zorilă, Luceafărul-din-Zori sau Luceafărul-de-Diminează, căci răsare abia în zori, când toate celelalte stele pălesc, și luptă multă vreme cu lumina din ce în ce mai puternică.

Unii spun că luceferii sunt feciorii Soarelui, din

însoțirea lui cu stelele, fapt ce a atras refuzul Lunii de a se mărita cu el. Se mai spune uneori că sunt doar trei luceferi, care luminează seara, la miezul nopții și în zori. Ei au fost cândva trei frați, dar pentru că s-au bătut de la o cămașă făcută de mama lor, Dumnezeu i-a despărțit pe vecie, așezându-i pe cer să lumineze în momente diferite ale nopții, fără a se întâlni vreodată.

Când nu apare Luceafărul pe cer, este semn de ploi rele: oamenii spun că l-au furat strigoaicele și că din cauza aceasta va bate grindina.

FĂPTURILE TIMPULUI ȘI ALE VREMII

Zilele săptămânii

Sătenii respectă toate zilele, căci se spune că ele sunt primii copii ai lui Adam și ai Evei. Înainte de a-i avea pe Cain și Abel, zic legendele, Eva a născut șapte copii, câte unul în fiecare zi. Apoi Dumnezeu i-a adormit pe oameni și, când s-au trezit, au uitat ce se întâmplase.

Dumnezeu a rânduit ca zilele să fie sfinte și oamenii să le respecte. Cele mai iubite sunt *Sfânta-Duminică, Sfânta-Luni, Sfânta-Miercuri* și *Sfânta-Vineri*. Sfintele sunt bătrâne de când lumea și slabe, îmbrăcate în negru, după portul vârstei, sau în alb, semn al sfințeniei. Mai mare peste toate este Sfânta-Duminică, cea care-și petrece mai tot timpul în rugăciune, mâncând o dată la șapte zile.

Toate sfintele se roagă mult și se mulțumesc cu un colț de prescură și cu un pahar de vin. Ele locuiesc pe lumea cealaltă, în singurătate, prin păduri adânci sau pustiuri, în căsuțe cât niște chilii, iar alături au câte o bisericuță cu hramul numelor lor. Acolo fac rugăciuni pentru a se ierta păcatele oamenilor. Locuințele Sfintei-Luni și a Sfintei-Vineri sunt la răsărit, Sfânta-Marți și Sfânta-Miercuri stau la

apus, Sfânta-Joi și Sfânta-Duminică la miazăzi, numai Sfânta-Sâmbătă locuiește la miazănoapte. Casa Sfintei-Duminici se află cel mai departe de lumea noastră, dincolo de Apa-Sâmbetei, apă care, după ce înconjoară lumea, intră sub pământ, în țara roșmanilor, apoi înconjoară iadul. Se mai zice că deasupra locuințelor sfintelor lucește câte o stea-logostea, care prevestește nenorocirile, războaiele, foametea, cutremurele. Când urmează să fie cutremur sau rupturi de pământ, lucește steaua galbenă a Sfintei-Luni; la boli grele și molimi se arată steaua Sfintei-Marți, la războaie cea a Sfintei-Miercuri. Steaua Sfintei-Joi arată inundații și ploaie cu trăsnete, steaua Sfintei-Vineri se vede doar când se înmulțesc fiarele sălbatice și devin primejdioase. Numai Sfânta-Sâmbătă nu are stea, căci i-a dat-o Maicii Domnului. Această stea va vesti sfârșitul lumii.

Depărtarea nu contează pentru sfintele zile. Ele veghează mereu la bunul mers al lumii. Cândva, călătoreau pe pământ, printre oameni, îi dojeneau sau îi miluiau, iar pe cei care nu le respectau

sărbătorile chiar îi pedepseau. Sfintele sunt tot timpul împunse și zgâriate din cauza celor care muncesc de ziua lor. Oamenilor care nu au postit, Sfânta-Duminică li se arăta cu picioare de găină și îi certa. Cică ziua Sfintei-Duminici s-ar ține de când Dumnezeu și Sfântul Petru au vizitat-o și au vrut să-i ridice vița-de-vie, care căzuse. Dar Sfânta nu i-a lăsat și atunci Dumnezeu a hotărât ca ziua ei să se țină prin nelucrare. Sfânta-Vineri le pedepsește pe femeile care torc joi seara, iar Sfânta-Luni pe femeile care fierb leșie pentru spălat rufe de ziua ei.

Dar sfintele știu și cum să-i răsplătească pe cei buni. Sfânta-Miercuri, numită și **Purtătoarea-Apelor, Furca-Pământului** sau **Ziua-Maicii-Domnului**, îi ajută mai ales pe cei care postesc de ziua ei. Li se arată în vis bolnavilor și îi învață cum să se vindece, îi apără pe călători. Tot ea dă de mâncare sălbăticiunilor. Și Sfânta-Vineri ocrotește și ea animalele sălbatice, dar este mai mare peste păsări. La fel ca Sfânta-Miercuri, îi ajută pe bolnavi și pe călători. În basme, sfintele îi ajută pe cei care ajung până în pustietatea în care locuiesc.

Se mai spune și că au câte o cățelușă cu măsele de oțel, care îi face fărâme pe nepoftiții cu gânduri rele. Ele fac tot felul de daruri prețioase eroilor, care să-i ajute în căutarea lor: mere de aur, căpestre de aramă, argint și aur cu care pot fi chemați cai năzdrăvani, tichia care îl face nevăzut pe cel ce o poartă, papuci care te trec peste orice apă, biciul care împlinește orice dorință, furca de aur care toarce singură și câte altele.

Mai cu pedepse, mai cu daruri, oamenii au învățat să respecte toate zilele și să facă orice lucru la timpul lui, într-o rânduială Luni, începutul săptămânii, este o zi bună pentru începerea activităților de durată: torsul, țesutul și croitul hainelor, zidirea unei case, plecarea la drum lung. Ziua de luni este bună și pentru descântatul oamenilor și al animalelor bolnave. Se spune că nu e bine să împrumuți, să vinzi ceva sau să mergi în pețit în această zi, căci cum îți merge luni, îți merge toată săptămâna. Nu-i voie să dai din casă foc și sare, de teamă să nu ia uliul puii. Nici morții nu se înmormântează luna. Cine voia sănătate sau să-i meargă bine, postea luni. Și femeile care nu puteau

avea copii credeau că un post de doisprezece zile de luni la rând le ajută. Despre cei născuți luna se credea că sunt urâți, dar norocoși și sănătoși.

Într-o zi de marți a urzit Dumnezeu pământul, de aceea țărâncile nu urzeau pânză, nu croiau și nu coseau haine în această zi, pentru că cel ce le purta se îmbolnăvea. Nu se țineau nici șezători și femeile stăteau mai mult pe-acasă. Marți este o zi cu trei ceasuri rele. Nu se pornea la drum și nu se începeau activități importante ca aratul, semănatul sau construcția unei case. Se spune că cine se naște marți va avea o viață grea, plină de luptă și suferință.

Ziua de miercuri, foarte iubită de săteni, este ziua Maicii Domnului: o zi bună, cu spor și noroc. Fiind zi de post, nu se coace pâine, nu se coa-se, nu se fierbe leșie, căci e rău de bube. Mulți nu se spălau în această zi, ca să nu atragă bolile. În schimb, e o zi bună pentru arat sau descântat.

Joi e ziua Sfântului Nicolae, o zi norocoasă, bună și pentru muncă, și pentru dragoste. În această zi se făceau logodne, nunți și farmece de iubit. Sfânta-Joi apără și de grindină, veghind asupra recoltelor. De aceea unii cinsteau joia ca pe o zi de duminică. Între

Paști și Rusalii erau nouă joi oprite, când oamenii nu munceau la câmp, pentru a-si feri recoltele de înghețuri târzii, furtuni, trăsnete și brumă.

Vineri era zi de post și multe munci erau oprite. Nu se semăna, nu se torcea, nu se făcea pâine, nu se spălau rufe. Se credea că Sfânta-Vineri ajută fetele să se căsătorească și să nască prunci frumoși și sănătoși.

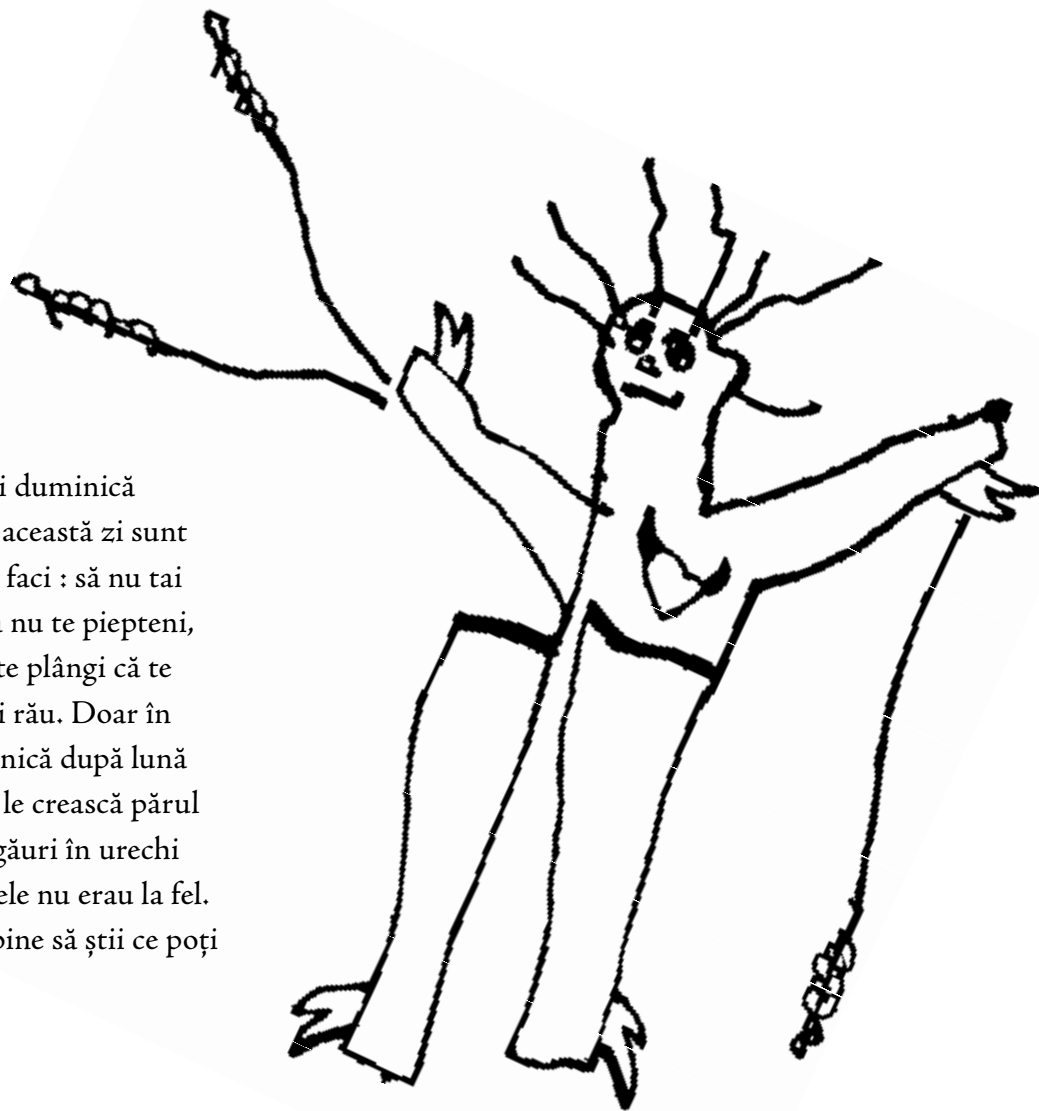
Sâmbătă, fiind sfârșit de săptămână, este ziua morților, a moșilor și strămoșilor. Atunci sunt rânduite toate pomenirile și parastasele. De aceea se crede că ziua nu este bună pentru cei vii. Și acum sunt trei ceasuri rele. Nu e bine să începi nimic, căci nu termini și nu-ți merge bine. Se zice că dacă vremea rea începe sâmbăta, va ține multă vreme. Cei născuți sâmbătă ori mor repede, ori au o viață grea, fiind în general lipsiți de vlagă, căci nu poți începe cu sfârșitul. Până sâmbătă la prânz omul trebuia să-și termine toate activitățile și să se pregătească pentru duminică. Seara se spălau și se primeneau.

Duminica nu face parte din timpul obișnuit. Este zi de sărbătoare și sărbătoarea schimbă timpul. Duminica este ziua rugăciunii și a bucuriei

duhovnicești, căci
acum se săvârșește taina
Euharistiei, împărtășania
cu trupul și sângele lui Hristos.

De aceea, se spune că cei născuți duminică
au noroc în viață și belșug. Și în această zi sunt
lucruri pe care nu este bine să le faci : să nu tai
nimic, căci dai în Dumnezeu; să nu te piepteni,
căci îi zgârii pe cei morți; să nu te plângi că te
doare capul, căci te va dura mai rău. Doar în
duminica «tânără», prima duminică după lună
nouă, oamenii se tundeau, ca să le crească părul
lung și des, copiilor li se făceau găuri în urechi
pentru cercei. Pentru țărani, zilele nu erau la fel.
Fiecare le dăruia altceva și este bine să știi ce poți
să ceri de la fiecare zi.

Mărtolea

Această ființă necurată numită *Mărtolea* sau *Mărț-Sara* se arată oamenilor, mai ales femeilor, în serile zilei de marți și în prima noapte a lunii martie, când se zice că este ziua ei. Este periculoasă pentru fetele și femeile tinere care-i necinstesc ziua lucrând, adică torc, spală cămăși sau coc pâine marți seara. Celor care se apucă de tors în seara zilei de marți, Mărtolea le aduce pe horn o mulțime de fuse pe care trebuie să le umple, iar din fir să-i țeară pâza și să-i coasă o haină până dimineața, căci dacă nu, mor. Celor care coc pâine le aprinde focul tare, ca să iasă din cuptor și să aprindă și pâinea, și casa.

Se spune că Mărtolea are de obicei înfățișare de țap, cap ca de om, cu coarne, și copite în loc de tălpi. Dar se poate preface în nouă chipuri diferite în aceeași noapte. Înfățișările preferate sunt cea de fecior fermecător sau cea de babă în haine albe. Când nu bântuie satele, locuiește în niște munți greu de străbătut și pietroși. Ca toate ființele necurate, are putere numai noaptea, până la răsăritul soarelui.

Se crede că Mărtolea, atunci când apare ca

fecior, este o ființă iubăreață, în felul ei. Dezmiardă păcătoasele, le sărută și le gâdilă până le omoară, ba uneori nici moarte nu le dă pace. Reușesc să scape de sub puterea lui fetele care reușesc să se mărite, dar puține sunt acestea. Fetele chinuite de Mărtolea se pare că se fac strigoi, de aceea trebuie îngropate cu fața în jos. În general, țăranii cred că Mărtolea este o babă urâtă care vine din locuința ei de pe lumea cealaltă pentru a le pedepsi pe femeile care torc marți seara, uitând să cinstească ziua de miercuri. Mărtolea cea rea devine darnică și cumsecade doar o singură dată în an, în prima noapte a lunii martie. Atunci dăruiește tuturor fetelor care au mărtișor la gât un ban nou de argint, pe care trebuie să-l poarte tot anul.

Joimărița

Joimărița este și mai rea. Ea este slujnica Joi-Mari din Săptămâna Mare. În ziua ei umblă prin sate, să vadă dacă femeile au terminat de tors cânepa și de țesut pânza. Îmbrăcată în negru, îngrozitor de urâtă, cu fața afumată și dinții ciobiți, intră prin case și le pedepsește pe femeile leneșe, care nu au terminat de tors cânepa, de spălat hainele, de curățat casa înaintea sfintei sărbători a Paștilor. Înaltă cât un arbore și groasă ca o bute, cu o gură cât o groapă și dinții precum lopețile, și încă iute de picior, Joimărița se ajută de o găleată cu jar, cu care umblă din casă în casă, întrebând: «Chiți, chiți, tors-ai câlții? Câlții dacă n-ai torcat, mâinile ți le-am tocat!» Și cânepa netoarsă îi răspunde din toate cotloanele, dând-o de gol pe gospodina leneșă. Atunci Joimărița arde mâinile celor leneșe cu jar, le pune cu ochii pe cărbuni aprinși, le arde câlții, le zdrobește unghiile. La fel se întâmplă cu bărbații care nu au strâns gunoiul din curte sau nu au terminat de reparat gardurile.

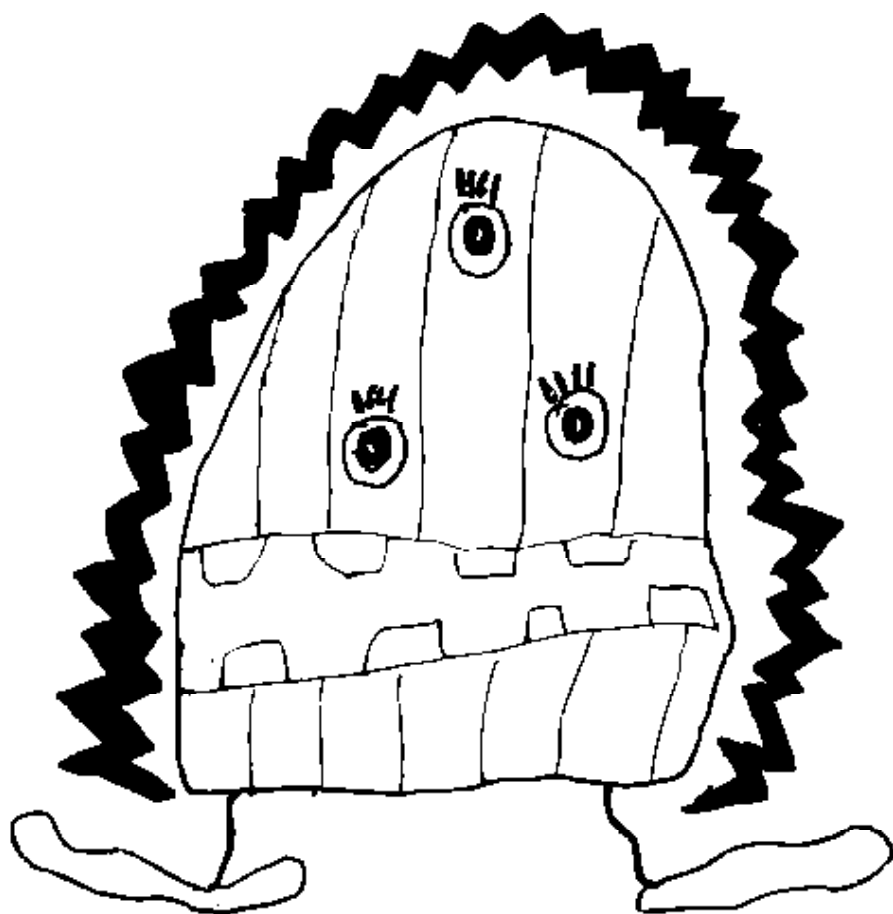
Se spune că Joia-Mare le dăruia gospodinelor harnice ouă roșii, da-ruri și cozonaci, pe care acestea le găseau în iarbă. Prin unele locuri, în miercurea de

dinaintea Paștelui sau în Joia-Mare tinerii colindă prin sat cerând ouă și strigînd: «Câlți, călți, tors-ai câlții? Două ouă-ncon-deiete, puse bine pe perete!» De frica Joimăriței, gospodinele le dau ouă.

Uneori femeile cele leneșe reușeau să scape de pedeapsa meritată prin viclenie și printr-o bună cunoaștere a tradițiilor. Cine știa ce să facă ieșea afară și striga: «Săriți... că ard munții Canagalilor!» sau «Ard casele Sfintei-Vineri!» Păcălită, pedepsitoarea pleca să vadă dacă într-adevăr arde casa. Atunci femeia cea leneșă se baricada în casă și răsturna toate obiectele cu capul în jos. Doar obiectul care rămânea nerăsturnat se putea duce să deschidă ușa celor două ființe.

Credința în Joimăriță era atât de puternică încât prin sate au început să umble femei deghizate în Joimăriță, care le pedepseau pe fetele și copilele leneșe, sub privirile aprobatoare ale părinților.

Marțolea și Joimărița îi pedepseau numai pe oamenii leneși. Ca să se apere de ele, aceștia ungeau tocurile ușilor și ale ferestrelor cu usturoi, dădeau foc gunoaielor în cele patru colțuri ale curții sau afumau casa cu cârpe.

LUNILE ANULUI

În vechime, oamenii socoteau că *luna* este intervalul de timp dintre două perioade cu lună nouă. Oamenii pândeau apariția secerei lunii nu numai ca să țină socoteala timpului, ci și pentru că acesta era socotit un moment bun. Poți să ceri ceva, căci ți se împlinește dacă spui: «*Lună, lună nouă, / taie pâinea-n două: / ție jumătate, / mie sănătate!*» Noptile fără lună sunt primejdioase, vrăjile au mai multă putere atunci. De lună nouă, timpul este rău: sămânța nu rodește, deci nu e bine să semeni, cloștile nu scot pui, iar oamenii nu trebuie să facă nunți, pentru a le merge bine. Dar, pe măsură ce luna crește, se schimbă socoteala.

Lunile sunt foarte diferite între ele. Se spune că erau odată un moș și o babă, care nu puteau avea copii. Un bătrân s-a milostivit și le-a dat o buruiănă de leac, iar baba a născut doisprezece băieți: *Ianuarie*, zis *Gerar*, *Februarie*, *Martie*, *Aprilie*, zis *Prier*, *Mai*, *Iunie* sau *Cireșar*, *Iulie*, *August*, *Septembrie*, *Octombrie*, *Noiembrie* și *Decembrie*.

Frații se deosebesc între ei, unii sunt mai mari, alții mai mici, unii mai slabi, alții mai puternici.

Februarie sau *Făurar*, deși mai mic, este foarte aprig. *Martie* este iute, dar fără putere. El este cel mai răutăcios, îi place să necăjească oamenii și animalele, să aducă boli. Pentru a-i veni de hac Babei-Dochia, care l-a jignit, împrumută în fiecare an câteva zile geroase de la februarie, dar nu le mai dă înapoi. Februarie se supără și cei doi se iau la bătaie. De aceea sunt atât de urâte primele zile din martie. Martie se mai ia la harță și cu *Prier*, ba chiar și cu *Mai* cel blând, făcând oamenii să sufere, căci nimic nu e mai rău ca atunci când vremea nu este cum trebuie și primăvara ninge, iarna plouă, vara e frig. Alții zic că Făurar e nestatornic de când l-au fugărit frații lui, să-l bată. Tatăl lor avea drept avere doar o bucată de vie. Făcând frații vinul, l-au pus, fără să chibzuiască, într-un singur butoi și au făcut semne pe butoi până unde să bea fiecare, în mod egal. Ba chiar au pus și câte o canea pentru fiecare. Februarie, fiind cel mai mic, a primit ultima canea, cea mai de jos, porția lui era cea de pe urmă. Timpul trecea, iar frații se fereau să-și bea porția, ca să poată râde de cine și-o termină. Așa sunt uneori

frații, răutăcioși. Doar Februarie a băut și umbla mai mult amețit decât treaz, dar plin de voie bună. Într-o zi, a vrut să bea și Ianuarie. Când colo, nici o picătură nu mai era în partea lui de butoi. Nici frații ceilalți n-au mai găsit nimic, doar la Februarie, pe fundul butoiului, mai era vin. Atunci s-au supărat, deși nu el era vinovat, și l-au fugărit, să-l bată. Când îl băteau, Februarie plângea, când îl lăsau, râdea ca un copil. De aceea se spune că în luna februarie vremea este schimbătoare, după cum l-au muștruluit frații.

Oamenii nu numeau lunile numai cu numele pe care le știm din calendar, ci și cu altele, mult mai frumoase. Ianuarie era **Gerar** sau **Gherar**, pentru că acum sunt gerurile cele mai mari, cum e gerul Bobotezei, sau **Cărintar**, **Călindar**, căci acum încercau țăranii să afle, prin diverse metode, cum va fi vremea de-a lungul anului. Februarie este și **Faur** sau **Făurar**, pentru că era o vreme când meșterii fierari (făurari) aveau multă treabă cu reparațiile uneltelor agricole. Martie este **Mărțișor**, dar și **Germinariu**, acum încolțesc

semințele și înverzește totul. Aprilie este **Prier**, timp blând, prielnic muncilor agricole, dar și **Traistă-n Băț**, dacă vremea este nepotrivită, prea friguroasă sau secetoasă. Luna Mai este **Florar** sau **Frunzar**, iunie este **Cireșar** sau **Cireșel**, timpul cireșelor, Iulie este numită și **Cuptor**, din cauza arșitei, August este **Gustar**, **Măselar**, **Secerar**, adică luna străngerii recoltelor. Septembrie se mai numește **Răpciune**, care vine cu răcirea vremii. Este în popor o zicală care spune: **În luna răpciuni /cad copiii pe tăciuni**, adică se adună în jurul focului. Octombrie este **Brumărel**, pentru că vin primele brume. Noiembrie are mai multe nume: **Brumar**, **Brumarul mare**, dar și **Vinicer**, **Vinar**, fiind luna când se face vinul. Iar decembrie este **Undrea**, **Indrea** sau **Andrea**, nume de alint ale lui Andrei, sfântul sărbătorit pe 30 noiembrie, când începe iarna, după calendarul popular.

Baba-Dochia

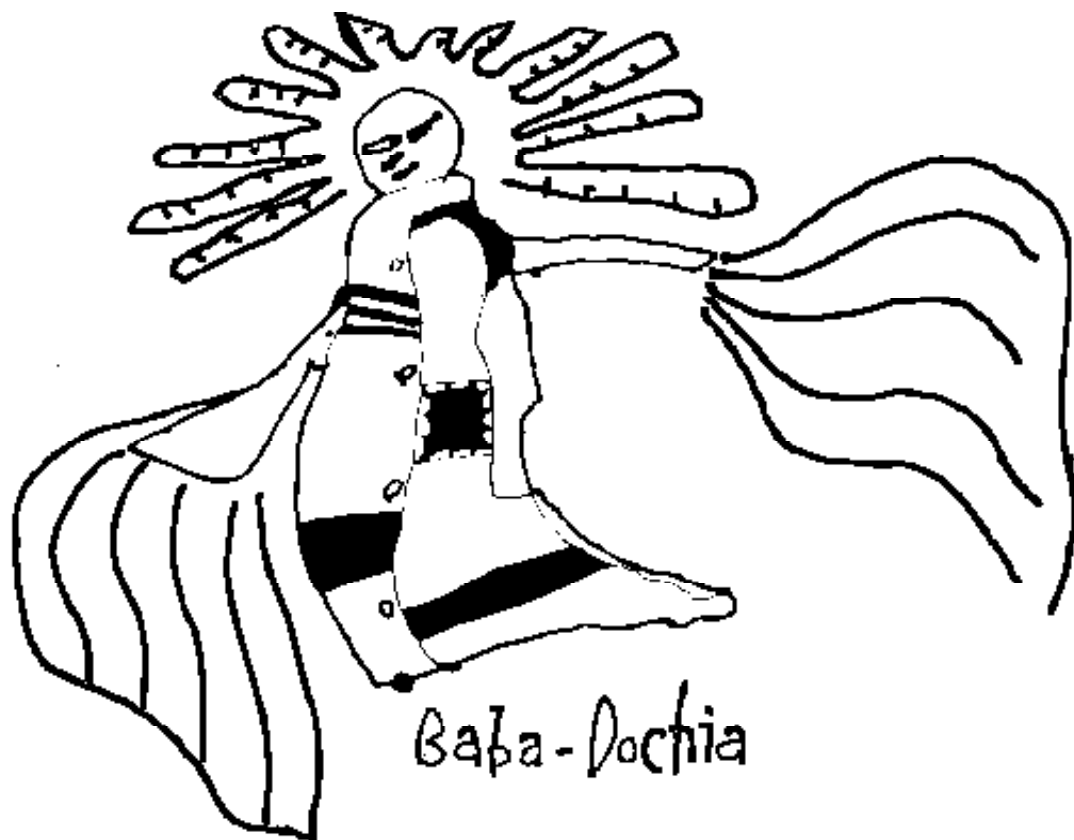
Este un personaj important în calendarul popular. Ziua ei este prima din martie.

Se zice că Dochia era o femeie foarte rea. În vremurile de la începutul lumii, spune o legendă, lemnele tăiate în pădure veneau singure la casa gospodarului. Într-o zi, **Baba-Dochia** s-a suit pe un buștean tăiat, să o aducă și pe ea acasă. Lemnul s-a supărat și a blestemat oamenii ca pe viitor să-și care singuri lemnele. Se pare că răutatea Babei-Dochia i-a adus sfârșitul, a făcut ca începutul lui martie să fie înșelător și să apară niște stânci cu forme curioase. Cel puțin așa ne învață legendele. Unii spun că pentru răutatea ei a fost pedepsită de Dumnezeu, alții că de Martie.

Poveștile țăranilor spun că Baba-Dochia era o soacră foarte rea, care își chinuia nora în fel și chip. Odată, a trimis-o, la începutul lunii martie, să spele lâna neagră până o face albă. Noroc că tocmai atunci au trecut pe acolo Dumnezeu cu Sfântul Petre și au făcut o minune. Apoi baba își trimite nora să înnegrească lâna albă, tot spălând-o la râu. Iarăși o ajută Dumnezeu, care îi dă, pe deasupra, un buchețel de flori primăvăratice. Văzând florile,

Dochia crede că a venit primăvara și se pornește cu oile la munte, îmbrăcată în nouă cojoace. Începe însă o ploaie fără oprire și, pentru că se udă, baba este nevoită să renunțe la câte un cojoc, până rămâne în cămașă. Atunci dă Dumnezeu un ger strașnic, drept pedeapsă, așa că baba îngheață și este prefăcută în stană de piatră, spre aducere-aminte. Urcușul ei a durat nouă zile, câte i-au trebuit până a lepădat toate cojoacele. Iată de ce primele nouă zile din martie se numesc «zilele babelor» și oamenii au parte de o vreme foarte schimbătoare și adesea friguroasă. Urmează apoi alte nouă zile, «zilele moșilor», cu vreme blândă și călduță de primăvară. Restul zilelor friguroase din martie se numesc «zile împrumutate», pentru că le-a luat cu împrumut Martie de la Februarie, ca să o biruiască pe Dochia.

Căci, așa cum aflăm dintr-o altă legendă, Baba-Dochia era o femeie semeață. Ea pleacă la munte cu oile și, când Martie îi iese în cale și o sfătuiește să renunțe, pentru că este prea devreme, ea îl batjocorește. Atunci Martie se înfurie și cere împrumut câteva zile geroase de la Februarie.

Apoi dă o asemenea căldură, că baba își aruncă pe rând cojoacele, ca la urmă să o înghețe cu un ger strașnic și pe ea, și turma ei. Alții spun că Dochia ar fi fost fată de împărat. Ea a fugit în munți, ca să scape de împăratul care voia să o ia de nevastă. Acolo s-a ascuns și s-a făcut păstoriță. La începutul lui martie, fiind foarte cald, și-a lepădat pe rând cojoacele care o apărau de frig. Când vremea s-a stricat din nou, Dochia a cârtit împotriva lui Dumnezeu, pentru că suferea de frig. Acesta a prefăcut-o, drept pedeapsă, în stană de piatră, iar oile ei s-au transformat în bolovani.

Țăranii cred că fetele trebuie să țină sărbătoarea Dochiei, ca să nu aibă soacre rele și cicălitoare.

Femeile sărbătoreau ziua Dochiei prin muncă multă, căci Dochia fusese foarte harnică. Altele nu munceau, de teamă să nu vină furtuni peste an, ci doar torceau, căci și Dochia a tors atunci când a urcat la munte. Iar dacă ninge de ziua Dochiei, femeile mai înțelepte scuturau o bucată de pânză afară, să se ducă răul din casă odată cu iarna și cu zăpada. Firul de lână pe care l-a tors Baba-Dochia pe când urca muntele se zice că este chiar firul mărțișorului, pe care femeile îl puneau la gâtul sau la mâna copiilor, ca să le aducă noroc și sănătate.

Murgilă, Miezilă și Zorilă

Sunt trei frați care stăpânesc timpul nopții, având putere să-l micșoreze sau să-l mărească după plac. Orele serii sunt întrupate de *Murgilă*, zis și *Serilă* sau *De-cu-Seară*, miezul-nopții de *Miezilă*, zis și *Miază-Noapte*, iar ceasurile dimineții de *Zorilă*, zis și *Zori-de-Zi* sau *De-către-Ziuă*. Ei aleargă fără încetare unul după altul și nu se întâlnesc niciodată și nici nu se opresc din mers. Doar în unele basme Făt-Frumos îi prinde pe rând și îi leagă de câte un copac, oprind timpul în loc.

Țăranii povestesc că ar fi trei bărbați înalți, puternici, care se pot face cu ușurință nevăzuți. Pot pricinui mult rău oamenilor, dar și bine. Una din muncile lor este să ajute soarele să călătorească dintr-un tărâm în celălalt, astfel încât dimineața să apară la marginea orizontului. Atunci se transformă în boi bălțați și trag soarele pe cer.

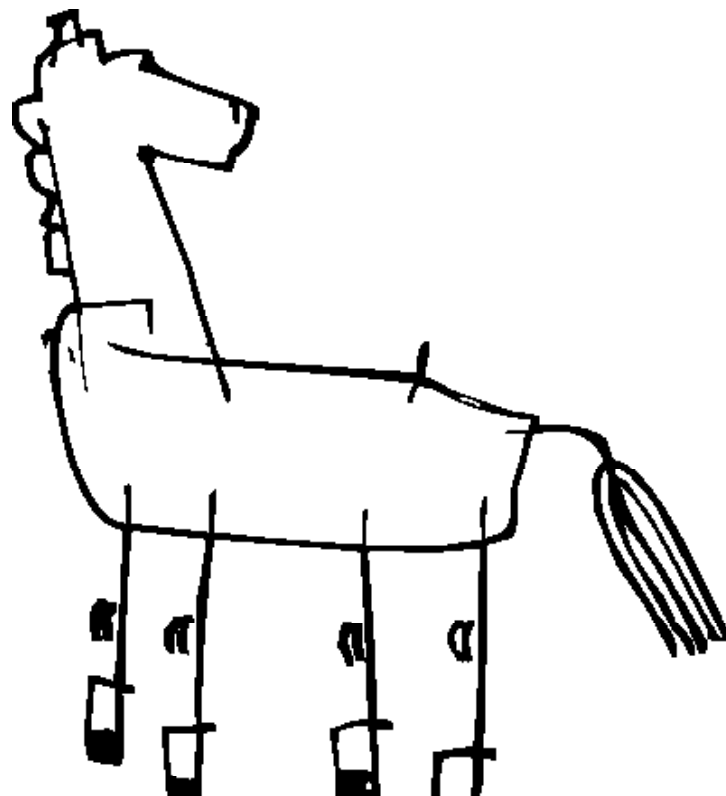

Caii lui Sîn-Toader

Primăvara, timp de nouă zile, începând din ziua Sfântului Toader, satele românești sunt străbătute de *Caii-lui-Sîn-Toader*, numiți și *Sîn-Toaderi*.

Așa povestesc oamenii, că ar avea sfântul niște cai ciudați, care arată ca feciorii, frumoși și voinici, dar au dinții lați, cozi și copite de cal și umblă încinși cu lanțuri. Unii sunt negri, alții albi, alții sunt șchiopi și abia se țin de ceilalți. Sunt șapte sau doisprezece, nu se știe prea bine, și de multe ori se bat între ei cu copitele și se mușcă rău, până ce ajung cei albi să-i învingă pe cei negri. Au fiecare sortită câte-o zi, pe care oamenii trebuie s-o respecte. Căpetenia lor este Sîn-Toaderul-cel-Mare, a cărui zi cade întotdeauna sâmbăta.

Acești feciori foarte puternici sunt destul de răi. Îi pedepsesc pe cei care nu le țin zilele, mai ales pe femeile care lucrează cu acul, cu furca și cu firele în aceste zile, sau pe bărbații care folosesc securea sau cuțitul. Caii-lui-Sîn-Toader vin noaptea cu mare larmă și-i leagă cu lanțurile lor pe cei care au greșit. Aceștia capătă dureri de mâini, de picioare și de încheieturi. Pe cei pe care-i întâlnesc noaptea pe drumuri, sălbaticii feciori îi bat și-i calcă în copite

până ce-i lasă fără suflare. Pe fetele care se încumetă să se adune cu lucrul de mână în șezători, le răpesc și le omoară. Căci intră la ele în chip de feciori, cu copitele ascunse în cizme, și le păcălesc.

De teama Sîn-Toaderilor, țărâncile se fereau în zilele lor să toarcă, să urzească, să țeasă sau să coasă, căci lucrul li se încurca. Nici cămăși nu spălau, să nu le calce cumva feciorii cu copite în timpul cât stăteau la uscat. Descântece nu se spuneau în acest timp, căci nu aveau putere. Când se năpusteau asupra vreunei case ca să-i pedepsească pe cei care le-au greșit, Caii-lui-Sîn-Toader făceau mare zgomot și stricăciuni prin pod, prin pivniță sau prin cămară.

Însă în casă nu puteau intra, dacă ușa
era încuiată, decât cu ajutorul
dinăuntru. Dacă

am

în

ră

de

coc

plec

Zi

Mai m

obișnu

sat ovăz

Toaderii

îmbuneze

Rău

ed în Ceasurile-Rele, duhuri
trei la număr, care umblă prin
i. Adică amuțești, înțepenești
ori îți pierzi mințile de spaimă. Când trece pe
deasupra omului, duhul țiuie. Se spune chiar că
atunci când îți țiuie urechile, Ceasul-Rău e pe
aproape și nu prevestește nimic bun.

Ceasul-Rău sau *Ceasul-Slab* n-are putere după
miezul-noptii și poate fi gonit prin semnul crucii sau
prin descântec. Unii zic că părul de liliac te scapă de
urmările Ceasului-Rău, dacă te afumi cu el.

FĂPTURILE VĂZDUHULUI

Vântul

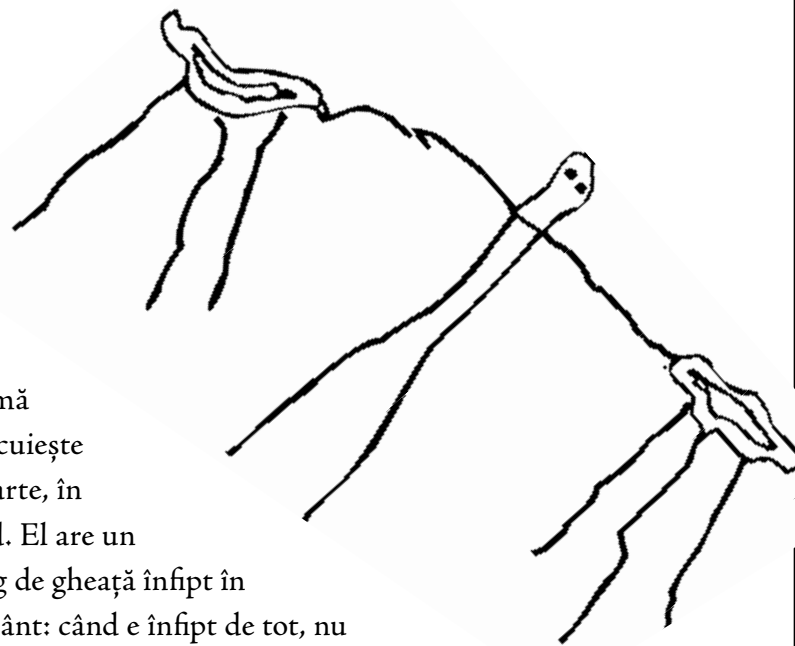
Unii spun că Dumnezeu a făcut *Vântul* ca să destrame pânza păianjenului, pentru că se întindea din ce în ce mai mult, oprind lumina soarelui. Dar l-a mai făcut și pentru a bate deasupra câmpurilor, unde grâul abia semănat trebuie să crească. Alții spun că diavolul însuși, după ce pusese stăpânire pe soare, fiindcă-l ardea căldura, a-nceput să-și facă vânt cu aripile și cică așa ar fi apărut vântul. Apoi diavolul și-ar fi tăiat aripile și le-ar fi înfipt în patru colțuri ale pământului, pentru a face vânt tot timpul.

Vântul arată când ca un om roșu sau un copil năzdrăvan, care nu stă locului și respiră din greu, când ca un flăcău blestemat, ce rătăcește izbindu-se de munți și copaci, când ca un sfânt. Unii spun că sălașul lui este într-o peșteră, unde stă legat într-un butoi. Alții zic că locuiește în Iad, în nori sau într-o cetate cu zidurile până la cer. Începe să șuiere atunci când moșul care îl păzește umblă la cepul cu care butoiul este astupat. Uneori moșul pierde dopul și atunci vântul bate timp îndelungat. Unii zic că pe moș îl cheamă Moș-Crivăț, că are corpul de gheață, părul de zăpadă, barba și mustățile de

brumă și locuiește departe, în nord. El are un toiag de gheață înfipt în pământ: când e înfipt de tot, nu bate vântul. Dar cu cât îl ridică mai sus, cu atât vântul e mai puternic și, dacă îl scoate de tot, e vijelie. Alții spun că vântul este om, ca și ei, și de-aici o mulțime de povești puse pe seama lui.

Unii zic că sunt șapte feluri de vânturi, care se botează și ele la Bobotează. Oamenii sunt atenți să vadă ce vânt bate: *Crivățul* e semn de rod bogat și sănătate, *Austrul*, numit și *Trăistarul* sau *Traistă-Goală*, este semn rău.

Deasupra tuturor vânturilor se află *Vântul-Turbat*. El păzește cerul, să nu se poată sui nimeni prea sus, nici vulturul, nici ciocârlia. Cine încearcă, turbează și cade mort. Leșul trebuie ars, căci răspândește turbarea. Uneori Vântul-Turbat bate și pe pământ, îmbolnăvind oamenii și animalele de turbare, mai ales primăvara sau toamna.

Ielele

Se spune că ielele au fost cândva slujnicele lui Alexandru Machedon, împăratul. Când acesta a primit în dar de la Ivantie-Împărat trei vase cu apă vie, fetele au furat apa și au zburat cu ea, prefăcându-se în zâne. O altă legendă povestește că ele zboară în căutarea calului lui Alexandru Machedon, pe care nu-l vor găsi până în vremea de apoi, când se vor duce cu el în Rai.

Ielele umblă în cete de câte trei sau nouă, cântând și jucând noaptea prin văzduh. Oamenii se tem de ele pentru că au putere foarte mare asupra muritorilor. De aceea le spun *Zâne, Zânioare, Sfinte, Dânsule, Frumoasele, Iezme, Fecioare, Rusalii, Milostivele, Măiestre, Puternice, Doamne, Împărătesele-Văzduhului, Ursoaice*, cu toate că știu și numele lor adevărat: *Rudeana, Ruja, Rujalina, Trandafira, Magdalina, Margalina, Savatina*, sau *Rudeana, Păscuța, Cosânzeana, Sânziana, Ana, Tiranda, Todosia, Sândălina, Ruxanda*. Zânele au aripi și părul despletit, zboară îmbrăcate în veșminte albe și poartă coroane prețioase. Locuiesc în văzduh sau

prin păduri neumbrate, prin munți, la marginea apelor sau la răspântia drumurilor. Noaptea își întind mesele pe iarbă verde și beau apă de prin fântâni, se scaldă prin izvoare și lacuri, dar cel mai adesea umblă prin văzduh, cântând și jucând cu măiestrie, abia atingând pământul.

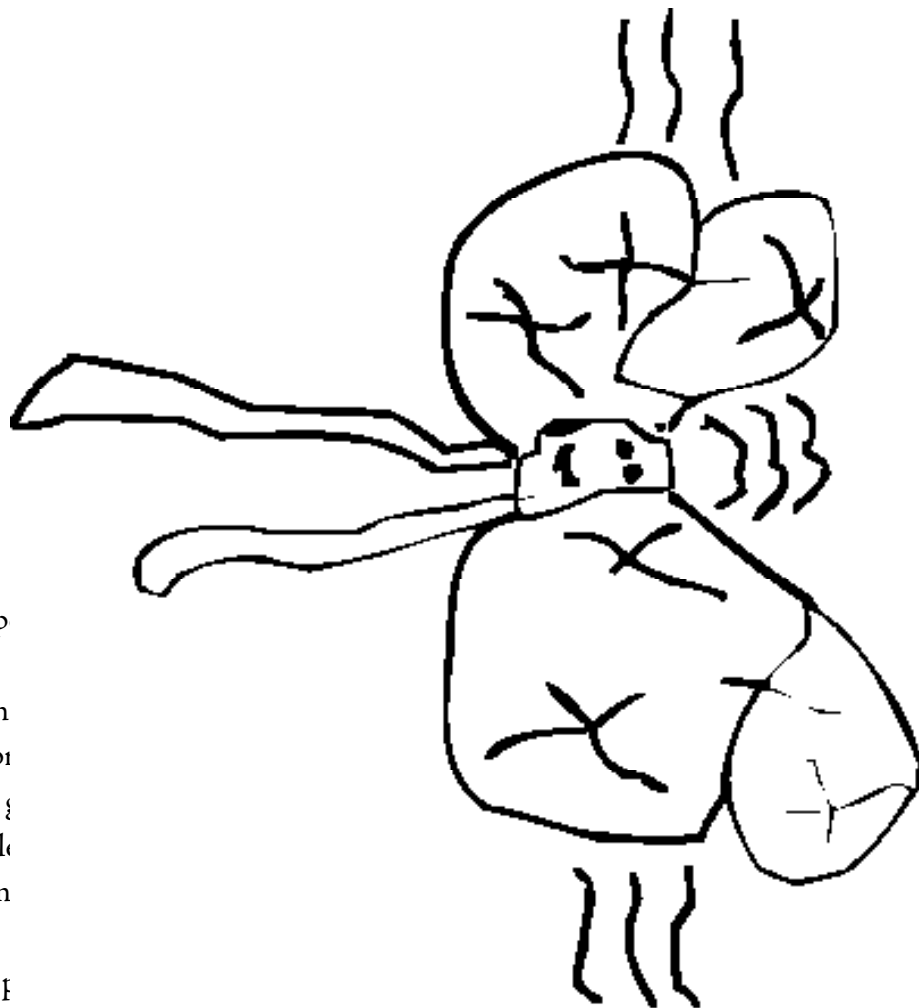
Ele cântă frumos și straniu, dar cântecele lor nu seamănă cu ale oamenilor. Le plac și melodiile pământești. Deseori îi răpesc pe cântăreții renumiți, lăutari de prin sate, ca să le cânte, și îi țin cu ele o perioadă. După aceea le dau drumul, dar ei nu au voie să spună ce au văzut sau ce au făcut, nici să cânte cântecele pe care le-au învățat, altfel sunt pedepsiți cu boală și chiar cu moartea.

Uneori ielele răpesc și feciori frumoși, ca să joace cu ele. Flăcăul ademenit devine, pentru o vreme, vizitiul lor. Conduce căruța zânelor, trasă de doisprezece cai de foc. Însă cel mai mult le plac zânelor melodiile cântate din fluier. Oamenii din vechime știau chiar cum să obțină un fluier fermecat, care să cânte măiestrit, cu ajutorul milostivelor. Cel care-și dorea un astfel

de instrument astupa găurile unui fluier obișnuit cu ceară roșie, îl umplea cu lapte de capră și, dezbrăcat, se ducea să-l îngroapă la o răspântie. Nu îl îngropa oricum, ci cu mâinile legate la spate. După trei săptămâni dezgropa tot cu mâinile la spate și tot dezbrăcat, apoi cânta întruna până acasă, având mare grijă să nu privească înapoi, ca să nu-l pocească ielele. Se spunea că fluierul cânta, chiar dacă mai în stăpânul nu știuse să-l folosească.

Ielelor le place mult să danseze. Își aleg și jocurile părăsite, poienile, răspântiile, arborii singuratici, mai ales paltinii, dar pot danțui și în văzduh, pe streșini sau pe garduri. Horele lor se aud, dar puțini le văd. Locurile de pe pământ în care joacă ielele rămân arse și neroditoare.

Oamenii trebuie să se ferească din drumul lor, căci îl iau cu ele pe sus, la joc, și îl lasă apoi paralizat sau schilodit. Îi pocesc și pe cei care trec pe unde joacă ele și le răspund la chemări sau pe cine face zgomot când dansează ele, pe cine le aude cântând sau le vorbește urât. Cei ce beau din vasele lăsate afară neacoperite se îmbolnăvesc, dacă au

pornesc jocul, aducându-i în dar prima îmbucătură de mâncare și primul pahar de băutură pe care le primesc.

Se crede că trebuie să respectezi zilele ielelor, căci cine muncește atunci este aspru pedepsit: ielele aduc grindina, stârnesc vânturi mari, iau mana vacilor sau le omoară, răpesc copiii mici sau chiar aprind casele celor care nu le acordă respectul cuvenit. Zilele lor încep de sâmbătă seara înainte de Duminica Mare sau de Rusalii și țin până luni după-amiază din săptămâna a doua după Rusalii.

Atunci pleacă iar de unde au venit. Ca să se apere de iele, în aceste zile româncele din Bucovina ungeau vitele cu zeamă de pelin sau odolean și purtau pelin în sân.

Leacurile pentru cei loviți de iele sunt puține, dar folositoare: descântecele pentru iele, jocul călușarilor la Rusalii, obiectele pe care zânele le lasă anume sau le uită în locurile pe unde au jucat, dar și plante ca sita-ielelor, avrămeasa, odoleanul, cristineasa, leușteanul-ielelor, mărarul-ielelor sau chiar leușteanul-de-grădină. Dacă un copil tresare prin somn și plânge, femeile știutoare zic că a fost speriat de iele și îl descântă. De aceea, este bine să știi cum să te porți cu zânele. Dacă le întâlnești, nu trebuie să nu scoți nici un cuvânt, e bine să nu răspunzi la nici una din întrebările lor.

Într-un basm, un voinic vede ielele dansând și fură hainele uneia dintre ele. Zâna este nevoită să-l urmeze, dar când voinicul greșește și se uită înapoi, ea îi trage o palmă zdravănă, își ia hainele și fuge. Abia a treia oară reușește voinicul să nu privească în urmă. Se însoară cu zâna, dar îi păstrează hainele bine ascunse. La o nuntă, zâna îi cere soțului

hainele, ca să danseze mai frumos, și pleacă cu ele.

Cine are de umblat noaptea și se teme de dânsule trebuie să poarte cu el usturoi și pelin. Ca să-și ferească gospodăria de iele, unii țărani puneau câte o căpățână de cal uscată într-un vârful de par.

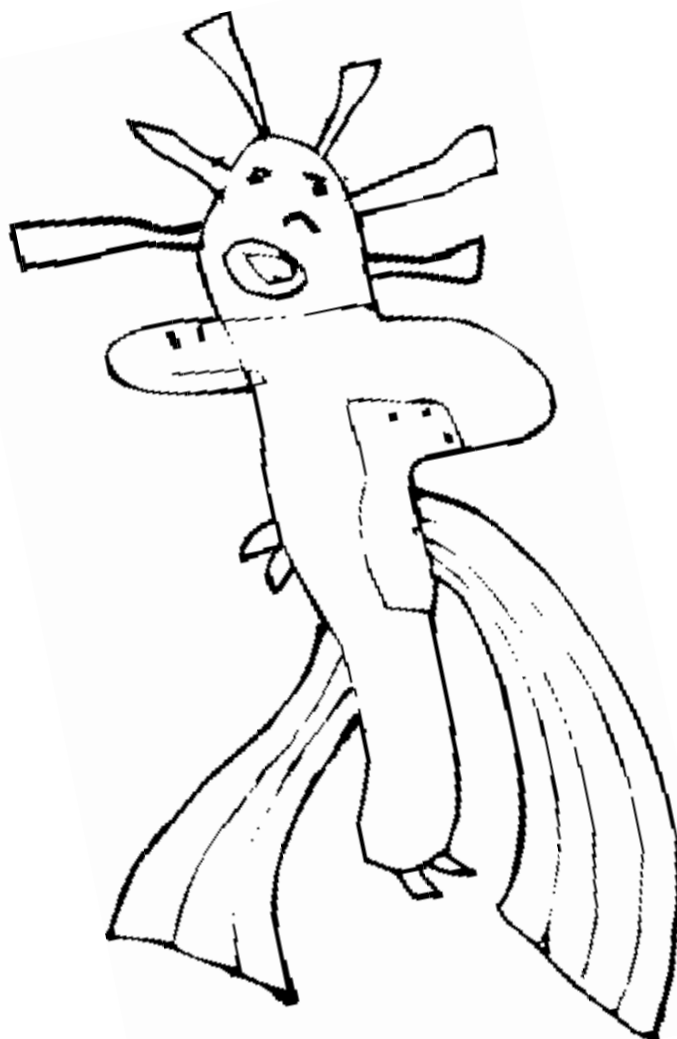
Puterea zânelor este atât de mare că doar în basme unii eroi au curajul să le înfrunte. Tei-Legănat intră slugă la un împărat pe care ielele l-au orbit, pentru că a scăpat caprele în pădurea lor. Tei-Legănat le cântă din fluier și, tocmai când jocul era mai încins, rupe fluierul. Prefăcându-se că încearcă să facă altul, crapă un copac și le convinge pe zâne să-și vâre mâinile în crăpătură, ca să-l ajute. Despicătura se strânge și zânele rămân cu mâinile acolo. De durere, ielele se îmblânzesc și îi dau înapoi ochii împăratului, fără să-i facă vreun rău. În alte basme, căruța trasă de doisprezece cai de foc cu care umblă ielele stă, sub formă de buștean, ascunsă în mijlocul pădurii. Afin și Dafin o găsesc și cu ajutorul ei ajung la palatul Chiralinei.

Văzduhul este populat de tot felul de duhuri necurate, care plutesc noaptea peste lume și intră în oameni, în vite și-n lucruri după bunul lor plac.

Halele

Halele sau *alele* sunt astfel de arătări, pe care doar câinii le simt și le latră. Halele nu mai au putere abia după ce cântă cocoșul, în zorii zilei. Ele se leagă mai ales de copiii foarte mici și de lucrurile acestora, uitate afară după căderea serii, de femeile care tocmai au născut, de cei care adorm sau calcă noaptea prin locuri nepotrivite, dar pot intra și-n apa lăsată afară peste noapte. Pot intra și-n oile pe care le găsesc pe câmpuri sau au trecut prin râuri în care s-au scăldat halele. Unii cred că, dacă intră într-un om în toată firea, halele îl îmbolnăvesc de *ducă-se-pe-pustii*, o boală foarte grea.

Halele nu-s frumoase, au tot felul de nume ciudate și înspăimântă oamenii mai ales noaptea. Ele pot fi alungate sau ținute la distanță cu miros de ierburi arse, căci sunt anumite plante care nu le plac deloc: crenguțe de tamariscă, frunze de ai sau lemnul-câinelui, de boz, de leuștean, pelin sau scai, dar și frunze sau mătășori de salcie.

Balaurii

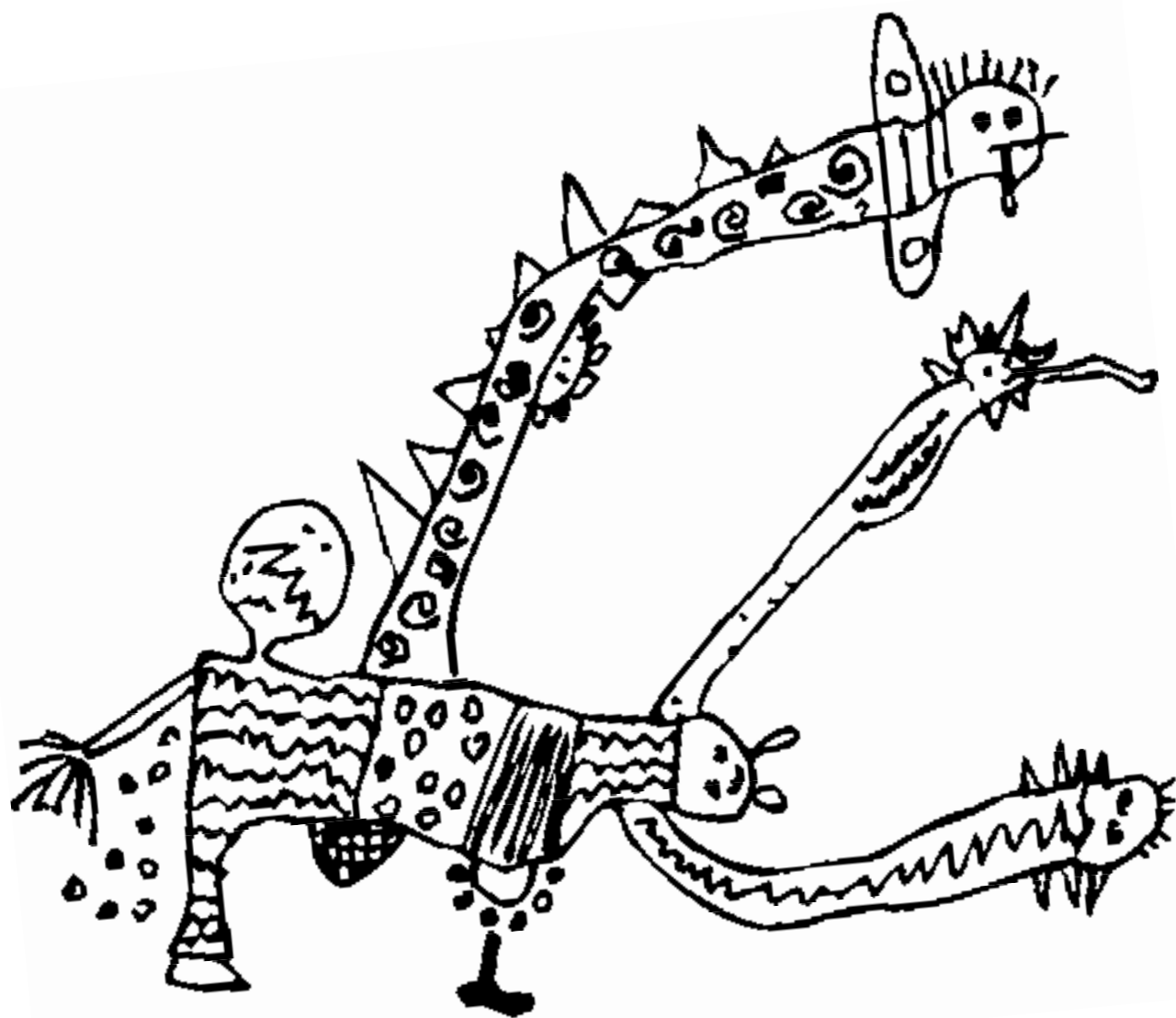
Despre *balauri* știm multe din povești, dar se pare că sunt mai multe feluri de balauri. Unii trăiesc în apă, alții în văzduh, ba se pare că și pe pământ se mai găsesc. Țăranii spun că se fac din șerpi. Un șarpe care se ascunde sub pământ timp de nouă sau doisprezece ani, astfel încât nici o privire omenească să nu-l atingă, devine balaur. Adică un șarpe uriaș și puternic care are picioare și poate zbura prin văzduh. Nu se știe câte capete are, căci niciodată nimeni n-a văzut capul vreunui balaur. În răstimpul cât stă sub pământ, șarpele nu trebuie să muște nici un om.

Unii balauri locuiesc în prăpăstii neștiute și fac pietre scumpe. Alții umblă prin văzduh, uneori sub formă de nori negri, uriași. Când se întâlnesc, se bat cu cozile sau se izbesc și stârnesc tunete, fulgere, ploaie și piatră. Răscolesc apa din iazuri și-o răstoarnă pe pământ, dezrădăcinează copacii, dărâmă tot ce întâlnesc în cale, ridică în aer case, oameni și vite și le poartă departe. Unii spun că nu din răutate fac atâtea stricăciuni. Balaurii din văzduh caută dracii ca să-i omoare și unde-i găsesc

ascunși, acolo-i lovesc.

Balaurii ploii se ridică în cer la Dumnezeu, care i-a rânduit mai-mari peste ploi. Ei împart ploile după bunătatea sau răutatea oamenilor și nu de puține ori se duc la Dumnezeu și Îi cer voie să distrugă lumea, nemaisuportând atâta răutate. Dar Domnul nu îi lasă.

Balaurii care trăiesc în lacuri fără fund sunt în slujba solomonarilor. Beau apă tot timpul și când îi scot din adânc solomonarii, punându-le frâul în cap, se duc peste satele unde sunt trimiși și varsă din cer grindină stricătoare și ploi necurmate.

Vârcolacii

Sunt duhuri necurate care iau diferite înfățișări. Pot fi câini, șerpi cu aripi sau cu mai multe capete, șopârle, zmei sau balauri. Unii cred că *vârcolacul* are ziua chip de om, iar noaptea se transformă în lup. În timp ce oamenii răi dorm, sufletul lor se urcă până la lună și la soare și le înghit, provocând astfel eclipsele. Dacă între timp corpul le-a fost mișcat din loc, când sufletul revine din călătoria sa nu mai poate intra înapoi și omul moare.

În timpul eclipselor de soare sau de lună, oamenii trag clopotele de la biserică, fac zgomot mult, trag cu pușca, bat în tăvi de aramă, iar ȕiganii lăutari cântă din instrumentele lor, ca să se sperie vârcolacii și să lase astrul în pace. Unii cred că acei copii care au murit nebotezați se fac vârcolaci, la fel și oamenii care își ucid mama sau tatăl.

Zburătorul

Despre ființa aceasta cele mai multe lucruri le știu femeile. Se vorbește mult despre el la sate, de aceea are multe nume: *Zmeu, Smău, Al-mai-Rău, Lipitură, Lipitură-cu-Spaimă, Lipici, Cel-mai-Rău.*

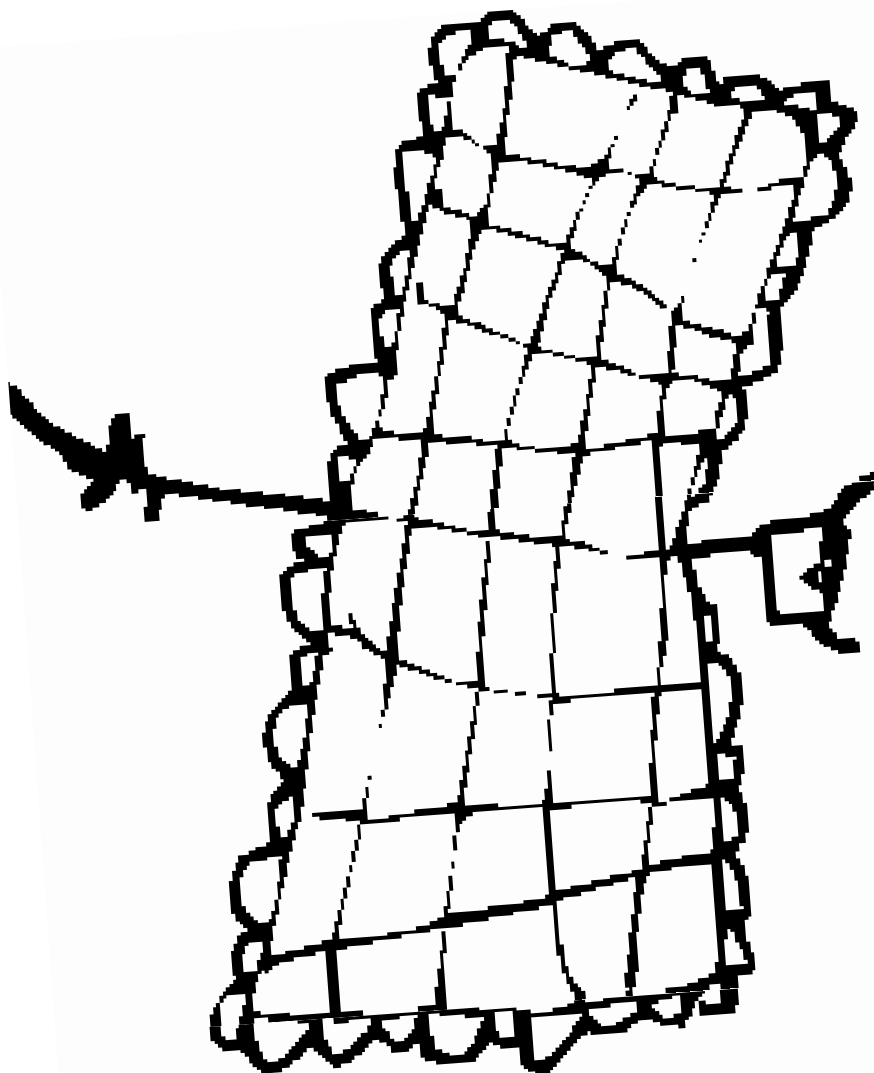
Unii zic că *Zburătorul* se naște din dragoste prea puternică sau neîmpărtășită și de aceea fetele sau femeile tinere sunt mai des vizitate de acest duh. Dar și femeile căsătorite sau văduve pot să aibă Zburător, iar femeile însărcinate pot naște pruncii morți din pricina lui.

Dar ce e Zburătorul? O ființă cu multe înfățișări: șarpe, balaur luminos sau roșu ca focul, stea lungă, flacăra alungită, cu cap de om, care bântuie trupul femeilor adormite. Sub aceste forme pătrunde noaptea în case, de obicei pe coș sau prin ferestre. Odată intrat în încăpere, se transformă într-un tânăr deosebit de frumos sau ia chiar chipul iubitului femeii pe care vrea s-o chinuie. Deseori transformarea nu-i reușește pe deplin, păstrând pe trup câțiva solzi argintii sau aripile mari și albe de pe umeri. Așa poate fi recunoscut. Vizitate de Zburător, femeile se îmbolnăvesc de lipitură.

Adică au visuri pline de dragoste și, trezindu-se dimineața, se simt lipsite de puteri. Pe corp au mușcături sau ciupituri. Ziua umblă zăpăcite, morocănoase, palide și obosite.

Dacă nu ia măsuri, femeia va fi chinuită noapte de noapte, până la epuizare și moarte, mai ales că nu își dă seama că este bântuită. Dar leacuri sunt destule. Cine are Zburător, pentru a scăpa de nenorocire, trebuie să cheme o moașă într-o zi de marți sau vineri ca să îi descânte. Moașa va pune apă neînceptută într-o căldare, în apă va presăra nouă feluri de plante și va spune niște versuri cu putere mare asupra Zburătorului. Apoi va pune apa la fiert. Femeia bolnavă se scaldă în apa aceea pregătită de moașă. Apoi o altă femeie, timp de trei zile, trebuie să arunce apa de scaldă la răspântii, spunând încă o dată versurile descântecului. Ușile, ferestrele și marginile hornului se ung cu usturoi, în pereții hornului se pot înfige cuțite puse cruciș și se atârnă săculețe cu plante descântate, avrămeasă, cristineasă, leuștean, odolean și mătrăgună, ca să nu se poată apropia Zburătorul. Dacă în apropierea satului existau copaci scorburoși, li se dădea foc,

deoarece în scorburi le place Zl
se adăpostească ziua, căci nu le
să vadă lumina soarelui. Dar cei
foc trebuiau să fie atenți să nu se
un cuvânt, căci Zburătorul îi str
primește răspuns, nu mai
scorbura se adună apoi un
fel de unsoare, care are
puteri magice.

FĂPTURILE PĂMÂNTULUI

Căpcăunii

Țăranii povestesc că pe la începuturile lumii au trăit pe pământ *căpcăunii* sau *căpcâanii*, niște făpturi ciudate cu trup de om, dar cu capul în față de om și în spate de câine. Erau un fel de uriași cu un ochi în ceafă și altul în frunte, care vâneau oamenii și-i mâncau, după ce-i puneau la îngrășat cu pâine și miez de nucă. Prizonierii care reușeau să fugă se înapoiau la casele lor urmând direcția indicată de Calea-Robilor. Căpcăunii nu trăiau dimpreună cu oamenii, ci ascunși în peșteri și văgăuni întunecate, departe de lume.

Unii spun că pe căpcăuni i-ar fi stârpit la un moment dat uriașii, fiindcă prea erau cruzi și lacomi. Alții spun că au murit la potop, când apele lui Dumnezeu au acoperit pământul pentru fărădelegile celor ce trăiau pe el.

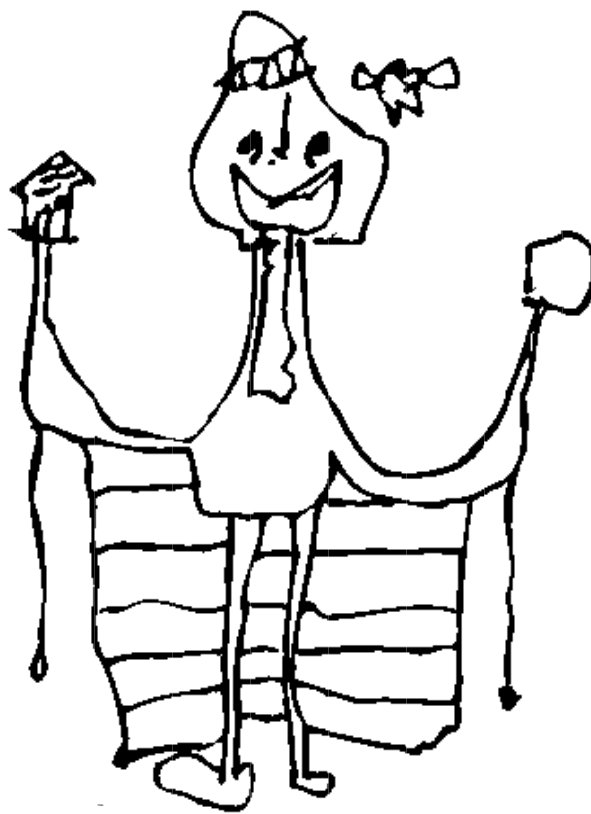
Mult mai târziu, când tătarii din neamul nohailor au început să năvălească în țările românești, prădând, schingiuind și luându-i în robie pe locuitorii satelor, țăranii i-au asemuit cu căpcăunii cei cruzi și le-au dat acest nume.

Uriașii

Se mai numesc și *jidovi*. Țăranii spun că *ur iașii* au trăit pe pământ demult de tot și ar fi fost urmașii căpcăunilor. Aveau capul ca hârdăul, ochii precum dovleacul, dinții ca farele plugului și erau atât de mari, încât puteau pași de pe un munte pe altul, făcând să se cutremure pământul. Pe lângă ei, oamenii păreau a fi niște muște și de aceea uriașii li s-au arătat prietenoși. Dar numai până într-o zi, când unul dintre uriași a întâlnit un om care sufla în bucatele fierbinți pentru a le răci și sufla în palme pentru a se încălzi. Văzându-l, uriașul s-a gândit că omul acela trebuie să fie tare neserios, pentru că are două suflete: unul cald și altul rece. Cum să te bizui pe un astfel de om? De atunci, uriașii cu oamenii nu s-au mai împrietenit.

Se spune că movilele cele mari, rămase pe unele dealuri, ar fi mormintele lor. Acolo sunt îngropate comori. Alții spun că uriașii ar fi fost închiși de Dumnezeu în munți, pentru relele pe care le-au făcut pe pământ. Iar pedeapsa lor trebuie să fi fost foarte mare, de vreme ce unii au dispărut încă de la potop.

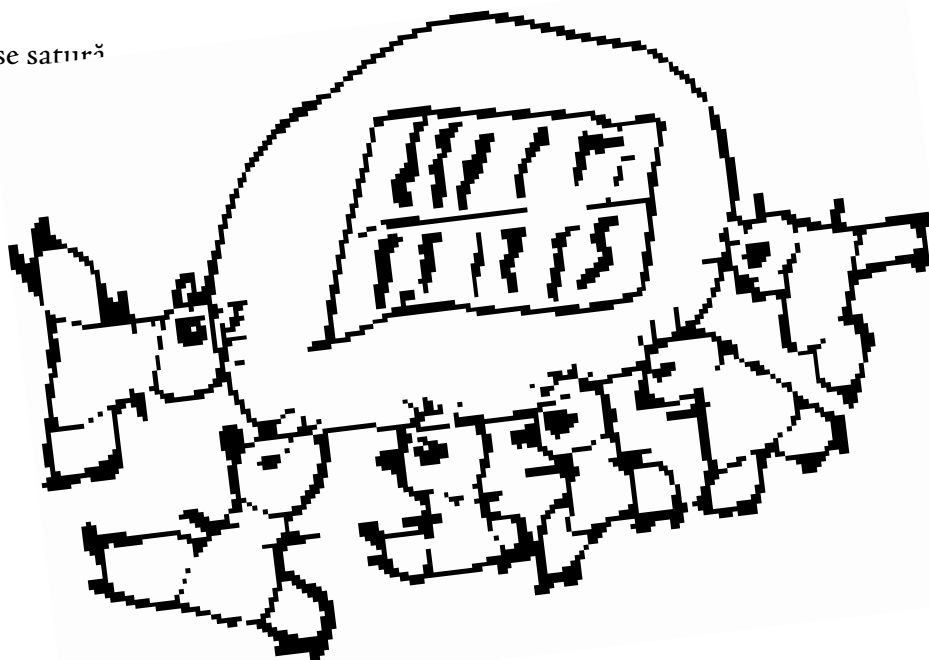
Blajinii

Se zice că înainte de a-l face pe om așa cum este el azi, Dumnezeu a făcut uriașii și **blajinii**, ziși și **rohmani** sau **rugmani**. Uriașii se tot împiedicau de munți și nu prea puteau face treabă, lumea fiind prea mică pentru ei și, în plus, deveniseră tare răi. Blajinii erau prea mici, doisprezece dintre ei abia ridicau un ou. Așa că Dumnezeu i-a lăsat pe uriași să piară, a făcut omul așa cum este azi și i-a mutat pe blajini pe lumea cealaltă, într-un tărâm de sub pământ, unde nu ajunge oricine.

Blajinii sunt blânzi, cuvioși și drepți și se satură cu puțin. Se spune că de Paști ei fac pască zeama pe care o lăsam noi în cojile de ouă. Dar sunt săraci cu duhul și nu au oameni luminați, care să le spună măcar când vin Paștile și Crăciunul, căci și ei au primit învățătura creștină. Mai demult, oamenii de la țară obișnuiau să arunce coji de nucă de Crăciun pe ape curgătoare, iar de Paști coji de ouă roșii, căci apele se varsă toate în Apa-Sâmbetei și, după

ce înconjoară pământul de trei ori, Apa-Sâmbetei ajunge și în țara blajinilor. Astfel află și ei că se apropie sărbătorile. Până acolo ouăle se fac iar întregi și dintr-unul se înfruptă doisprezece blajini. Așa sărbătoresc ei Paștile.

Cică la sfârșitul lumii, după ce va arde pământul de toate necurățiile, Dumnezeu îi va scoate iar la lumină pe rohmani, iar oameni ca noi nu vor mai fi.

Cățelul-Pământului

Este o ființă pe care țăranii și-o imaginează ca un fel de câine. Îi mai spun și **Țâncul-Pământului**, **Grivan**, **Orbetele-Pământului**, **Greul-Pământului**. Se crede că este alb și are corpul alungit. Trăiește în adâncul pământului, departe de sate și mai ales de fântâni, de obicei

propierea cimitirelor. De acolo, **Cățelul-Pământului** latră noaptea, tulburând somnul viivilor și liniștea morților. Îi sperie sau îi mușcă călătorii care s-au rătăcit. Intră în morminte și îi scușcă de nas sau de urechi pe cei înmormântați de mult timp.

Pentru a-și păzi morții de atacul lui, rudele pun în fața acestora sau între dinții lor un ban. Cu timpul, răposatul va plăti pentru a fi lăsat în pace. Dacă nu plătește, Cățelul-Pământului îi roade nasul, până când îl duce la Judecata-de-Apoi. Unii spun că, dacă pui urechea la pământ, îl auzi cum latră. El latră mai ales când ies strigoii.

Se mai zice că Dumnezeu, când a făcut lumea, a croit-o atât de mare, încât nu mai încăpea sub cer. Atunci a trimis-o pe albină să-l întrebe pe Cățelul-Pământului cum să facă. Acesta n-a vrut să-L sfătuiască pe Dumnezeu. Crezând că albina a zburat în altă parte, Cățelul-Pământului a început să vorbească de unul singur: «Dumnezeu mă întreabă pe mine ce să facă. Dacă ar strânge tot pământul în mână, s-ar face aici dealuri, colo văi,

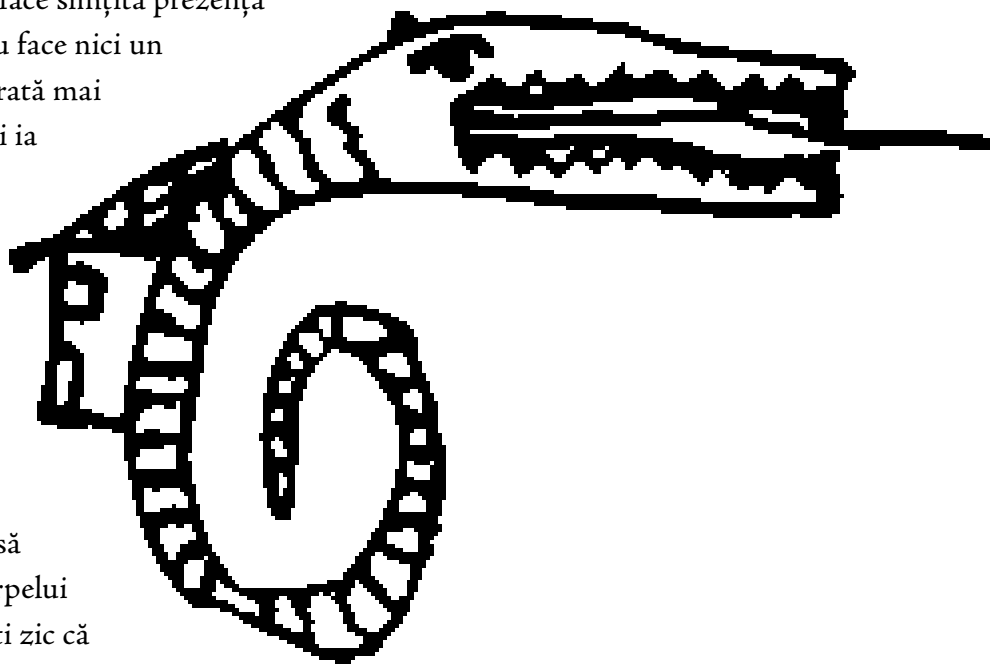
Șarpele-casei

iar lumea ar încăpea sub cer.»

Șarpele-Casei, numit și **Știma-Casei** sau **Ceasornicul-Casei**, este un șarpe blând, de culoare alb-gălbuie, despre care țăranii cred că trăiește în peretele oricărei locuințe, ferit de lumină.

Cine se află vara într-o casă de lemn, undeva la țară, poate auzi un ticăit ca acela al ceasului obișnuit. Se spune că Șarpele-Casei își face simțită prezența prin acest sunet ritmat. Nu face nici un rău, ba dimpotrivă. Li se arată mai ales copiilor, cu care uneori ia masa. Îi place laptele atât de mult, încât uneori copiii se plâng că lor le lasă prea puțin. Dar nu este bine să-l superi.

Se spune că fiecare casă de la sat are șarpele ei și nu este bine ca acesta să plece din casă. Plecarea șarpelui este semn de moarte. Mulți zic că

Ursitoarele

el moare odată cu stăpânul casei sau cu ruinarea ei.

Țăranii cred că, după ce se naște un copil, într-a treia noapte vin **Ursitoarele**, să hotărască destinul pe care îl va avea în lume. Ele mai sunt numite **Ursite, Ursoaie, Albe, Fecioare, Babe**. Sunt trei surori, care trăiesc singure: **Ursitoarea, Soarta și Moartea**. Unii și le închipuie tinere și frumoase, alții cred că ar fi bătrâne și urâte. Cea mai mare ține în mână o furcă de tors, cea mijlocie un fus și cea mai mică niște foarfece. Prima toarce firul vieții, ba neted, ba noduros, și de aceea i se mai spune și **Torcătoarea**. A doua, **Depănătoarea**, îl deapănă, iar ultima, **Curmătoarea**, îl taie, hotărând momentul morții.

Ursitoarele țin întotdeauna sfat lung la capul copilului nou-născut. Să fie frumos, deștept și bogat, zice prima. Să aibă noroc și să fie iubit, hotărăște a doua. A treia, cea rea, cu foarfeca, îi menește să moară când i-o fi mai bine, să zicem, la nuntă. Uneori ele ursesc după ceasul rău sau bun în care s-a născut copilul. Alteori, după cum se simt atunci, vesele sau supărate. Nimeni nu știe ce vorbesc Ursitoarele, deși a fost o vreme când

părinții copilului sau moașa le puteau auzi. Dar unii se pare că pot visa destinul hotărât de ele în noaptea respectivă.

Ca să le îmbuneze, oamenii le așteaptă cu masa pusă. Găsești pe masa Ursitoarelor trei pahare cu vin, trei pâini, miere, ulei, sare, busuioc, bani de aur sau de argint. Unii pun caier de lână, pânză nouă, presară făină sau coc o pogace special pentru ele. Pe făină cică se poate vedea urma Ursitoarelor. Părinții se străduiesc să fie veseli, ca să nu le întristeze, și lasă ușile, ferestrele și luminile aprinse, iar câinii îi duc la vecini, să nu latre cumva și să le sperie.

Chiar și atunci când sunt bine primite, Ursitoarele rămân capricioase. Faptul nu este întâmplător. Se zice că ele locuiesc într-un palat cu 365 de încăperi, câte una pentru fiecare din zilele anului. Unele camere sunt mari și foarte frumoase, altele potrivite ca mărime, iar altele înghesuite și foarte urâte. În noaptea în care au dormit într-o cameră bună, Ursitoarele visează frumos și se trezesc voioase. Oamenii urșiți după o astfel de noapte au noroc de un destin bun. După o noapte petrecută într-o încăpere urâtă, zânele sorții se

trezesc morocănoase și vai de copiii la care se duc!

Nimeni nu poate schimba soarta pe care au hotărât-o Ursitoarele la naștere. Unii cred că ele scriu soarta pe fruntea copilului. De unde și vorba: «ce ți-e scris, în frunte ți-e pus». Uneori oamenii recunosc acest lucru, atunci când spun: «așa mi-a cântat ursita când m-am născut» sau «așa mi-a fost ursita». Odată, unui copil zânele i-au ursit să moară

înecat în fântâna din curtea casei atunci când va împlini 16 ani. Părinții, auzindu-le, au încercat să împiedice moartea. Au acoperit fântâna cu un capac greu, încuiat cu lacăt. Când copilul a împlinit șaisprezece ani, a fost găsit înecat într-un mic ochi de apă de pe capacul fântânii.

Norocul

Fiecare om are Norocul lui, hotărât de Ursitoare sau de Dumnezeu încă de la naștere. Țăranii cred că Norocul este tot un fel de om, un personaj sau un duh în slujba omului. Cel căruia îi merg toate bine are un Noroc harnic, ce muncește de dimineață până seara. Omul sărac are un Noroc leneș, care stă mai mult degeaba, și atunci omul trebuie să se descurce cum poate în viață. Cui îi merge totul din plin, îi este Norocul orb. Sau, cum spune un proverb :

Fă-mă, doamne, cu noroc

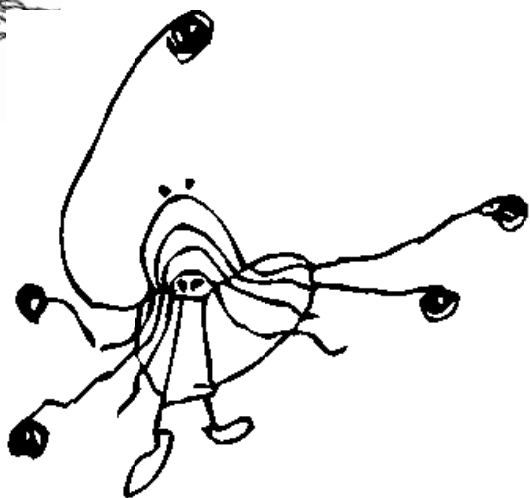
Și m-aruncă-n foc!

Cine nu are sortit noroc, orice ar face, cu Norocul lui nu se întâlnește. Pentru că puțin noroc este foarte important în viața oricărui om, țăranii se salută adesea în felul acesta : «Hai noroc să dea Dumnezeu!», «Noroc și bine!», «Norocul cel bun!» sau «Hai noroc și sănătate!».

O poveste spune că erau odată doi frați, unul norocos și altul fără noroc. Cel cu noroc îl ajuta cât putea pe celălalt. O dată i-a pus în cale, pe un pod, o pungă de bani și s-a ascuns, să vadă ce se întâmplă. Dar fratele lui, chiar când a ajuns lângă

pod, s-a gândit să-l treacă cu ochii închiși, să vadă cum este. Bineînțeles că a trecut pe lângă punga cu bani fără s-o vadă!

Oamenii și-au pus mereu întrebarea de ce unii au noroc, iar alții nu. Se zice că un ins lipsit de noroc a plecat să-l caute pe Dumnezeu, ca să-i ceară socoteală pentru soarta lui amărâtă. În mijlocul unei păduri, dă peste un bordei de o sărăcie lucie, în care stătea un bătrân. Omul cere găzduire și este primit să se odihnească pentru câteva zile. Însă toată noaptea nu a putut să doarmă, pentru că din clipă în clipă bătea cineva la ușă, spunând că s-a născut un copil și întrebând ce soartă o să aibă. Bătrânul răspundea: «Va avea soarta mea din această noapte». A doua zi, bordeiul s-a preschimbat într-o casă înstărită, iar noaptea bătrânul și musafirul lui au fost deranjați mai puțin, căci s-au născut mai puțini copii decât cu o noapte înainte. În a treia noapte, casa devine un palat strălucitor, dar se nasc foarte puțini copii. Atunci omul fără noroc înțelege că el s-a născut în noaptea celor săraci. Totuși, bătrânul, care era chiar Dumnezeu, îl învață să ia de nevastă o anume fată

coasă, și să nu spună niciodată după aceea că averea este a lui, ci a nevastei. Omul face așa și îi merge din ce în ce mai bine, ajungând foarte bogat. Dar într-o zi, la cârciumă, bea peste măsură și începe să se laude cu averea lui. Întors acasă, vede că focul i-a distrus-o în întregime.

Mulți caută să afle, în fel și chip, dacă au noroc sau nu. Se crede că sunt norocoși cei născuți duminica sau luna, cei ce postesc duminica, luna și vinerea, cei născuți cu căiță, cei cărora le plouă la nuntă, cei cărora le iese de timpuriu păr alb, cei ce au semne pe corp, vârtej în vârful capului sau cei care găsesc un trifoi cu patru foi.

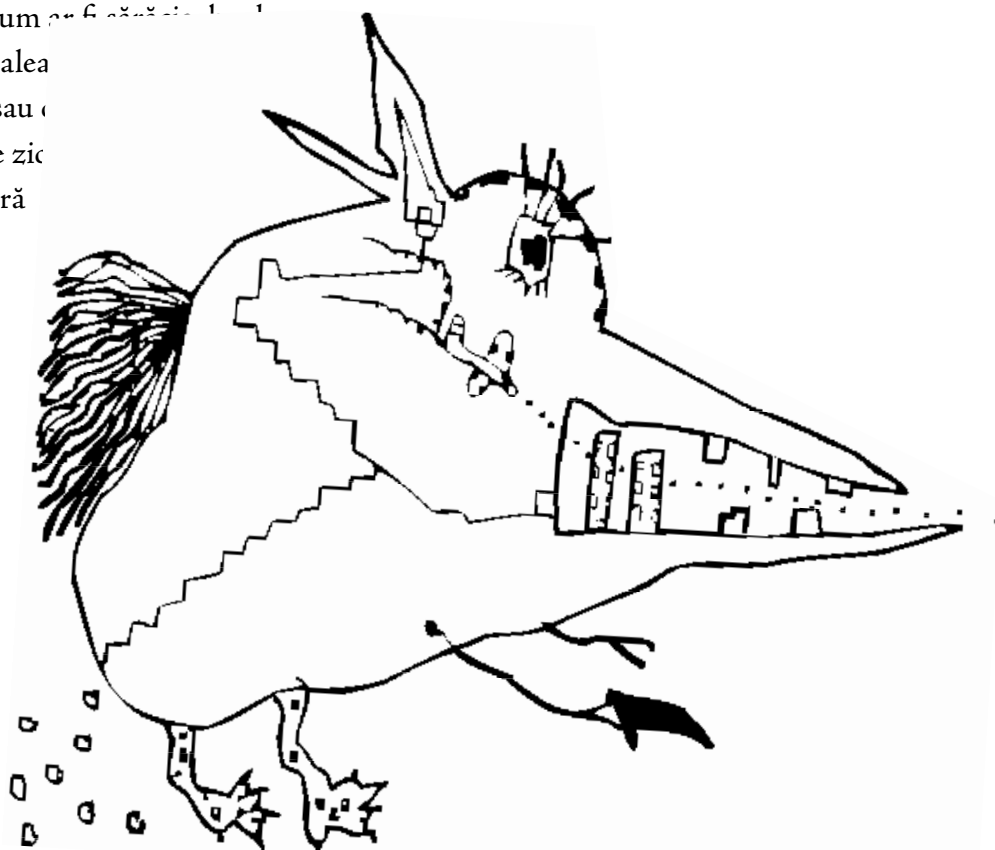
În noaptea de Sfântul Vasile, țăranii încearcă să afle cât noroc vor avea în anul care vine. Ei desfac câte o coajă de ceapă pentru fiecare membru al familiei și presară în ea puțină sare, lăsându-le așa peste noapte. Dimineța, a cui sare s-a umezit mai mult, acela va avea mai mult noroc. Sau, de Sfântul Andrei, își pun o crenguță de măr înmugurită în apă și, dacă ea înflorește, cred că vor avea noroc. Ca să nu-ți fugă Norocul, trebuie să nu mănânci

stând în prag sau uitându-te în oglindă, nici să nu dai gunoiul afară după asfințit, căci îți dai Norocul afară din casă.

Cică odată Norocul se certa cu Mintea care dintre ei este mai tare. Ca să se convingă, pleacă împreună într-o călătorie. Îi prinde noaptea pe drum și Norocul se culcă drept în mijlocul drumului, dar Mintea stă ceva mai la o parte, pe arătură. La un moment dat, trece o droșcă în goana mare, caii se sperie de Noroc și o iau pe arătură, drept peste Minte. Rămâne, biata de ea, stâlcită. Cei doi hotărăsc să mai facă o încercare. Mintea iese din capul unui cioban și îl lasă numai în seama Norocului. Norocul îl face să găsească o căldare cu bani, dar ciobanul, prost acum, le face oilor salbe din ei. Un boier șiret îi cere salbele, promițându-i în schimb fata de nevastă. Dar apoi, văzându-l așa de tont, caută să scape de el. Divanul boieresc hotărăște să-l spânzure pe cioban. Atunci Norocul o roagă pe Minte să nu lase omul să piară. Ea îl face să grăiască așa de frumos și așa de înțelept, că ciobanul devine logofăt și se cunună cu fata boierului. De atunci a rămas Mintea mai mare decât Norocul.

Piaza-Rea

Întruchipare a nenorocului, **Piaza-Rea** poate apărea oricând și oriunde, spre paguba celui care întâlnește acest duh nesuferit. Atunci când se leagă de un loc sau de un om, Piaza-Rea aduce numai nenorociri, de la unele mărunte până la cele mai mari, cum ar fi căderea în boală sau chiar moartea. Poate ieși în calea intrupată în om, animal, pasăre sau orice alt lucru obișnuit, haină de pildă. Se zice adesea un câine sau o pisică neagră pripășiți pe lângă casă, sau o găină care cântă cocoșește, dar și cucuveaua «fac a rău», adică cobesc și aduc necazuri celor pe lângă care stau. Țăranii cred că aducători de nenoroc sunt și anumiți oameni însemnați: spânii, cei cu părul roșu, ciungii, ologii sau cei care privesc încrucișat. De Piaza-Rea poți să scapi doar într-un singur fel: lipsindu-te de ființa sau de lucrul în care se întrupează.

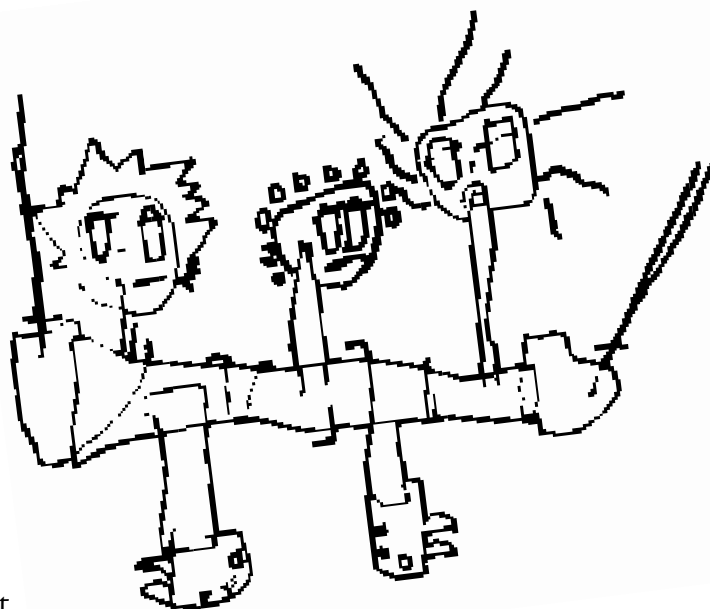
Sperietorile

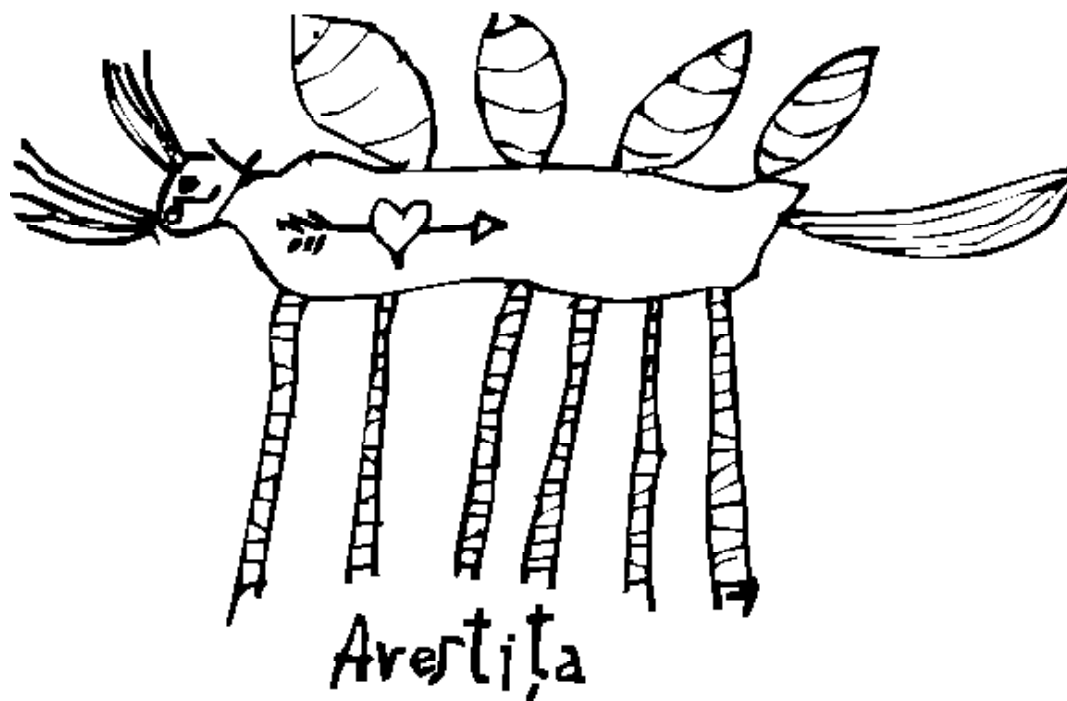
Multe ființe nevăzute ascunse în casă sau în preajma casei par să-i pândească pe copiii cei mai mici. Mai ales dacă ei sunt neatenți sau neascultători, părinții cheamă în ajutor **sperietorile**. Copiii se tem de aceste făpturi, crezând că sunt grozav de rele și că le pot face mult rău.

Bâja este o astfel de ființă, care se ascunde în jăratric și în tăciunii aprinși. Deci, copiii trebuie să se ferească de vatră, de cuptor, de sobă sau de horn. **Bâca** îi pândește din întunericul de sub pat sau din toate locurile de care te poți împiedica și lovi. În amurgul serii stă ascuns **Cau**, o ființă răutăcioasă și înspăimântătoare pentru copiii care se încumetă să iasă afară pe înserat. **Diudiu** este întruchiparea frigului care mușcă, iar **Baul** sau **Babaul** are chip de lup și urlă ca și acesta prin preajma casei. **Goața** sau **Goga** îi amenință pe copiii care plâng.

Cea mai primejdioasă este **Borza**, o ființă urâtă care-i sperie pe cei mici atât de rău, încât

nu numai că plâng în hohote și tresar din somn, dar chiar se pot îmbolnăvi de spaimă. **Borza** se înfățișează uneori ca o bătrână mânioasă cu părul ca penele, cu ochii zgâțiți, cu dinții rânjiți, cu buzele negre, cu mâinile crăpate și picioarele butucănoase. Alteori ia chipul unei insecte, numite **gândacul-morților**.

Avestița

Avestița, căreia i se mai zice și *Aripa-Satanei* sau *Samca*, este un duh foarte rău. Ea are nu mai puțin de nouăsprezece nume și poate face tot atâtea rele. I se mai spune și *Văștița*, *Navodaria*, *Solnomia*, *Silina*, *Linicoida*, *Avizuba*, *Scarmila*, *Miha*, *Lepiha*, *Gripa*, *Stana*, *Naconta*, *Atana*, *Hubiba*, *Huba*, *Giona*, *Glubina*, *Isprava*, *Tihana*. Nume ciudate, care nu se știe de unde vin.

Avestița chinuie femeile însărcinate, căci nu iubește copiii și nu vrea ca oamenii să se

inele le schilodește, iar pe altele Copiilor nou-născuți le dă boala pe nesc *samcă* sau *răutatea-copiilor*. rată oamenilor sub diferite nuscă, pisică, pasăre, păianjen, rupată astfel, poate pătrunde mai ușor în orice gospodărie. Nu se poate transforma în oaie, vacă sau porumbel, căci acestea sunt animale sfinte.

Se zice că Avestița a încercat să se apropie și de Maica Domnului, atunci când îl purta în pânțece pe pruncul Iisus, dar i-a ieșit în cale Arhanghelul Mihail. Acesta a bătut-o cu un bici de foc, până ce Avestița i-a promis că totdeauna îl va ocoli pe cel care va ști toate numele ei. De aceea, femeile care urmează să nască poartă asupra lor o cărțuție intitulată *Rugăciunea Sfântului Arhanghel Mihail*, în care sunt scrise cele nouăsprezece nume ale duhului necurat. Din această rugăciune aflăm cum arată Samca: are un păr până la călcâie, mâini de fier, unghii la mâini și la picioare ca niște secere, iar ochii îi sunt ca de foc.

Ciuma

Când vine vorba de Ciumă, trebuie numaidec să te gândești pe unde sc cămașa, pentru că avem c cu o ființă îngrozitoare, r decât sora ei mai mare, F

Se spune că Ciuma es urâte, subțire ca pomul u și cu ani mulți, cât să te g moartea. Însă acestea sunt puține din cele care se pun pe seama ei. Uneori apare ca o fată harnică și nevinovată, alteori ca un câine, o mătă, un purice sau o nălucă. Umblă adesea în alb și cu o seceră ascuțită în mână. Unii spun chiar că ar avea o coadă ca de șarpe cu ghimpe în vârf. Înțepătura ghimpelui aduce boală.

Ciuma nu numai că bagă spaima în sufletele oamenilor, ci îi și omoară. Țsta-i rostul ei, să ia viața celor hotărâți să moară și celor cu care se întâlnește, dar nu vor să îi facă pe plac. Așa că cel mai cuminte lucru este să te închizi în casă atunci când îi vine Ciumei vremea să străbată satele și să intre în toate gospodăriile la rând, adică pe înserat și noaptea.

Ciumei. Ei știu că ea se teme de lătratul câinilor, care o simt și chiar o văd. Astfel, oamenii sunt anunțați de primejdia care plutește în aer. Se mai știe că, pentru a împiedica Ciuma să intre în sat, nu trebuie decât să facă femeile o cămașă până la miezul nopții. Asta înseamnă tors, țesut, croit, cusut, treabă multă, pentru care se adună într-o casă mai multe femei bătrâne. Ele muncesc fără răgaz, iar dimineața cineva iese cu acea cămașă și o agață într-un par la marginea satului. În unele părți, se spune că această treabă este făcută de fetele fecioare. După ce termină de cusut, când ajung la marginea satului, ele lasă cămașa Ciumei pe o ridicătură de pământ și spun: «Cum ne-am îngrijit noi de tine ca să te

Holera

îmbrăcăm, așa să te îngrijești și tu, să nu calci în satul nostru!». Țăranii cred că Ciuma ia cămașa și, mulțumită, se întoarce de unde a venit. Tot ca s-o îmbuneze, oamenii i se adresează cu nume frumoase și bune : *Alba, Frumoasa, Maica-Bătrână* sau *Maica-Călătoare*.

Când apucă Ciuma să intre într-o casă este jale mare, pentru că nimeni nu mai scapă viu. Iar dacă se mai întâmplă ca vreunul să scape cu viață, se știe că acela ori i-a făcut Ciumei un bine cândva, ori s-a întâmplat s-o găsească în toane bune. După ce intră într-o casă, Ciuma trece pe la hârdaie și bea toată apa, apoi umple toate vasele cu apă de-a ei, dătătoare de moarte. Oamenii au mai aflat și alte feluri de a scăpa de ființa înspăimântătoare care le ia viața: își afumă casele sau mănâncă sămânță din planta numită *ciumăfaie*, *ciuma-fetii*, *ciumaică*, *ciumăhoaică* sau *ciumașcă*.

Este o altă bătrână urâtă și rea, despre care țăranii cred că umblă din când în când prin sate. *Holera* pare a fi parcă un pic mai înțelegătoare decât Ciuma. Mulți oameni au spus că au

văzut-o așa cum este, înaltă, scârboasă și mergând învârtindu-se. Când boala era în toi într-un sat, îi puteau fi auzite cântările. Holera se lăsa chiar văzută de muritori.

Se întâmpla uneori ca baba aceasta urâcioasă să se lase înduplecată și să nu facă rău. Dintr-o poveste aflăm ce i s-a întâmplat unei slujnice de la o casă de preot din Bucovina. Fata se întorcea cu cofele pline de la fântână, iar Holera se tot văita la marginea drumului de vătămurile care o împiedicau să meargă. S-a rugat de fată s-o care în spinare, însă fata n-a vrut. Au ținut-o tot așa, până când fata s-a trezit cu hoasca în spate. Ducând-o așa până la casa preotului, fata s-a mirat când a văzut-o pe babă sărind în pat și cerând de mâncare. Și-a zis în gând că este ceva necurat la mijloc, de vreme ce bătrâna aceea nu putea fi auzită și nici văzută. Când să-i ungă picioarele bolnave, fata n-a găsit unsoare și s-a repezit să ia niște spumă de lapte pe care-o avea prin preajmă. Însă bătrâna i-a zis s-aducă numai unsoare, că dacă-i pune spumă, vacile nu vor mai da lapte timp de șapte ani. Fata a povestit întâmplarea

preotesei, care și-a dat seama cu cine are de-a face. După ce a fost găzduită și îngrijită astfel, Holera s-a pornit prin sat să secere oamenii. Din tot satul nu au rămas în viață și sănătoși decât cei din casa preotului, pentru binele făcut.

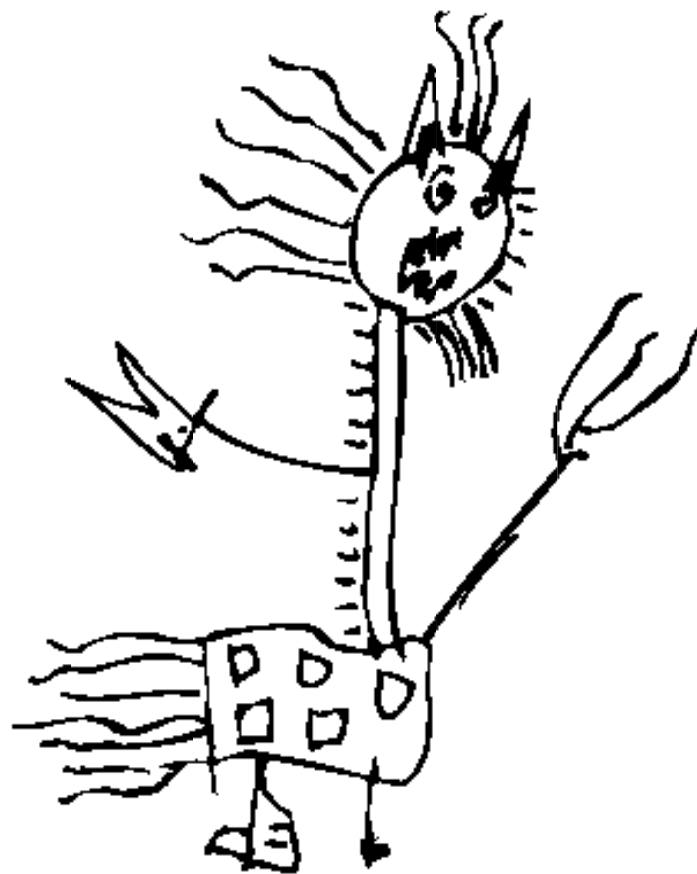
Alții spun că Holera se îmbracă în alb și umblă cu secera, cu coasa ori cu grebla, potrivit cu dispoziția bună sau rea pe care o are. Când umblă cu secera, oamenii cad câțiva colo, alți câțiva dincolo, pe câtă vreme când are coasă, viețile curmate sunt mult mai multe. Cad oamenii de boală cum cade iarba multă la cosit. Nenorocirea cea mai mare este atunci când Holera umblă turbată și înarmată cu o greblă. Atunci în urma ei nu mai rămâne chiar nimic, căci îi face pe toți una cu pământul, adică praf și pulbere.

Strigoiul

Strigoiul sau *moroiul* este un spirit rău, de care țăranii se temeau foarte tare. El poate fi atât bărbat, cât și femeie: *striga* sau *strigoaica*. Sunt două feluri de strigoi despre care oamenii spun că bântuie satele: *strigoi vii* și *strigoi morți*.

Strigoi vii apar uneori din însoțirea a două rude apropiate. Alteori, ultimul copil dintre șapte frați de același fel, adică numai fete sau numai băieți, devine strigoi. Cei care se nasc cu căiță sau cu coadă ajung și ei strigoi vii. În coadă stă puterea lor. Dacă o femeie care va avea copil bea din apa în care diavolul și-a lăsat balele, ea va naște strigoi. Așa spun unii și alții.

Strigoiul viu este de fapt un om care are în timpul vieții puteri supraomenești. Adică sufletul lui iese din când în când din trup și-și face de cap prin lume. Strigoi vii au anumite nopți când fac sobor: se strâng și zboară împreună prin văzduh, de când se înserează până în zori. În acest răstimp se bat cu melițe, topoare, ciomege, greble, fuse și alte unelte pe hotarele satelor, în locuri pustii și necurate, însă fără să se rănească. Învingătorul devine conducătorul lor.

Strigoaicele sunt mai rele decât strigoi. În anumite nopți, mai ales de Sfântul Gheorghe, iau mana laptelui de la vacile oamenilor, punându-l pe tot în ugerul vacilor lor. Alți strigoi iau mana grânelor, a ouălor sau leagă ploile. Femeile-strigoi se cunosc după ochii roșii și paloarea feței. Se plâng adesea de durere de picioare, iar de Paști nu suferă să audă clopotele de la slujbă și cântările Învierii. Anumiți oameni le pot recunoaște. Se spune că cine prinde un șarpe înainte de Paști, îi taie capul cu un ban de argint, îi pune în gură trei fire de usturoi și îl ține în sân la slujba de Paști, va recunoaște ușor strigoaicele. Ca să-și apere vacile de furia strigoaicelor, țăranii suflă din buccium, presară

în ieslea vitelor leuștean, pelin și boz descântat sau pun rugi de măcieș, odolean și rostopască la ușile și ferestrele staulului.

Vârcolacii, pricolicii sau **vidmele** sunt tot un fel de strigoi. **Stafia** și **moroiul** sunt oameni care s-au transformat în strigoi după ce au fost înmormântați. Adică sufletul lor nu s-a desprins de trup și n-a ajuns în cer, unde se duc toate sufletele după moarte. Din pricina aceasta, el umblă neliniștit pe pământ, tulburând viața celor vii.

Morții ies din morminte la diferite sărbători, cum ar fi de Sfântul Gheorghe, de Sfântul Vasile, după Filipi sau de Sfântul Andrei. Noaptea Sfântului Andrei este numită în popor chiar «noaptea strigoilor». Atunci oamenii ung cu usturoi toate intrările în casă și în grajduri, ușile și ferestrele, și mănâncă mult usturoi, căci strigoii se tem de mirosul lui. Flăcăii și fetele «păzesc usturoiul», care capătă astfel puteri magice. Strigoii pot lua chip de animal necurat, câine, pisică, lup, țap, porc, dar și de strigă (fluturele numit «cap-de-mort») sau de pasăre.

Dacă un mort nu este îngropat cum se cuvine,

devine strigoi. Dacă pe sub masa pe care este așezat mortul trece o pisică sau un câine, iarăși devine strigoi. În sat exista credința potrivit căreia copiii nebotezați sau uciși de mamele lor se fac strigoi. Ca aceștia să nu se facă duhuri rele, oamenii făceau slujbe și citeau rugăciuni. Pe morții bănuți a fi strigoi îi dezgropau și le înfingeau un par în inimă, le puneau tămâie în mormânt sau turnau vin fierț. Teama de strigoi era atât de mare că îi împingea la astfel de fapte. Lipsa de respect față de morți se datora spaimei. Strigoii morți erau socotiți foarte primejdioși, deoarece își omorau rudele sugându-le sângele, îi poceau pe călători și răspândeau molime. Erau găsiți în sicriu cu fața în jos, cu părul și unghiile crescute și cu fața roșie de la sângele băut.

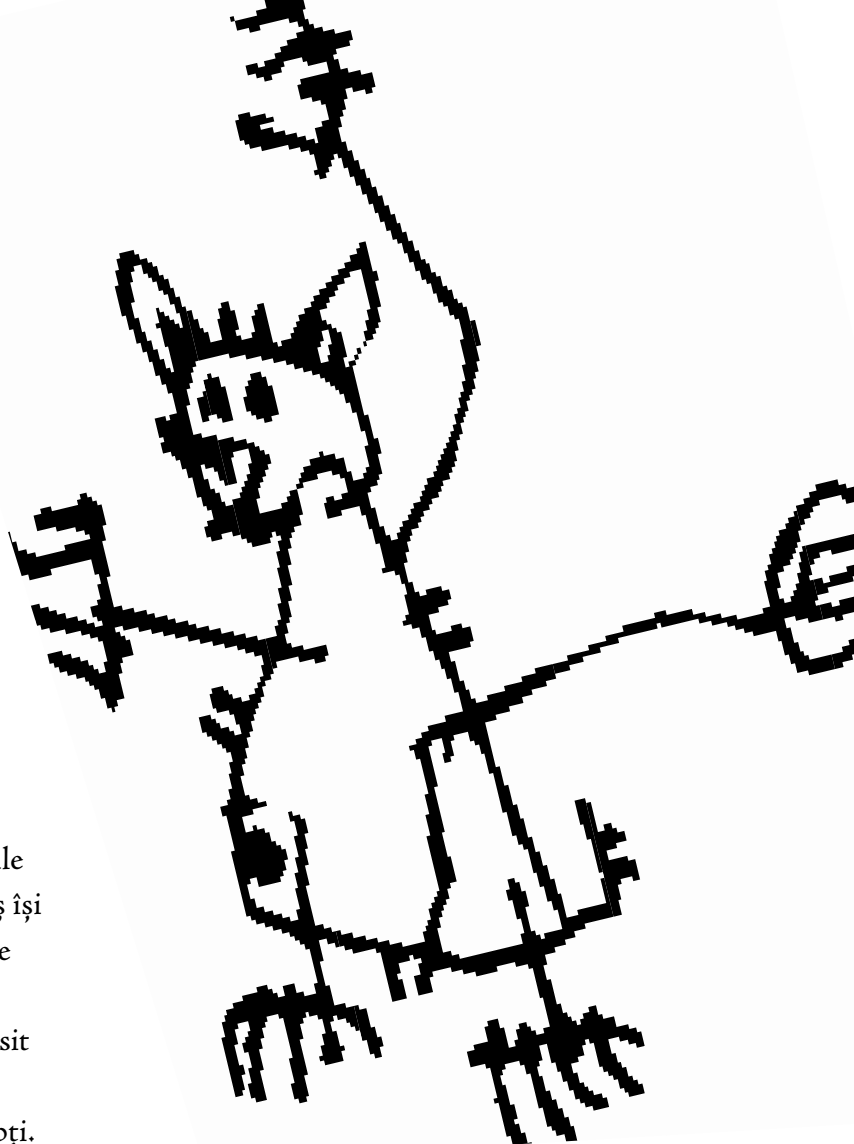
Strigoii pipernicit care seamănă cu un om cu coadă și se poate transforma în lup sau câine, umblând noaptea să sfășie oamenii și vitele, se numește **pricolici**. Oamenii-pricolici pot pătrunde în case, unde chinuie somnul celor adormiți, pot aduce molime și boli, se pot preface după bunul lor plac în făpturi necurate. Unii spun că trăiesc puțin și pot fi lesne recunoscuți.

Spiridușul

Orice vrăjitoare care se respectă are în slujba ei cel puțin un *spiriduș*. Fără ajutorul lui, nu poate face nici o vrajă. Sau cel puțin așa cred țăranii. Numai că spiridușul trebuie plătit pentru munca lui, iar plata o capătă Necuratul, cel de care ascultă toți spiridușii. Căci se pare că spiridușii sunt «drăcușori împielitați», adică întruchipări ale diavolului. Persoana care dobândește un spiriduș își vinde sufletul Necuratului în schimbul puterii de care se va bucura.

Spiridușul se ivește dintr-un ou de găină părăsit sau din primul ou al unei puicuțe negre, clocit la subsuoara stăpânei timp de nouă zile și nouă nopți. La început este mic și pricăjit, dar crește cu timpul și se face puternic, dacă este hrănit cu bucate fără sare, miez de nucă și primește băutură și tutun din belșug. Spiridușul poate primi o mulțime de nume de alint, ca *Nichipercea*, *Sarsailă*, *Nicornilă*, *Vasilică*, *Mititelul*, și poate lua o mulțime de chipuri: de pisică, de câine, de șoarece, de cal, de țăp, de șarpe, de muscă, de purice și câte altele.

O vrăjitoare poate căpăta spiriduș și altfel, de

exemplu
cumpărându-l pe bani buni
de la o altă vrăjitoare, bătrână, sau chiar de la unii
negustori care au așa ceva de vânzare. Negustorii
păstrează spiridușii închiși în sticle. De teamă să
nu-și piardă sufletul după moarte, unele vrăjitoare
încearcă să scape de spiridușul lor, după ce-l
folosesc o vreme. Așa că îl ascund într-o năframă

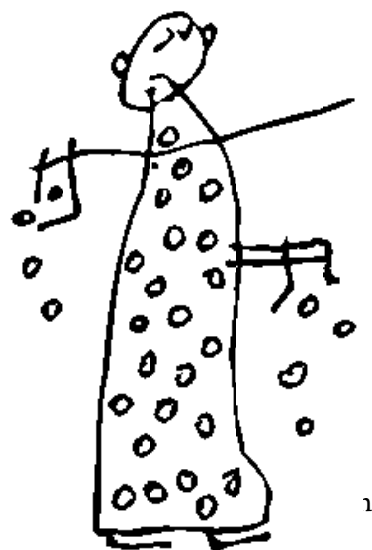
Știma-Banilor

scumpă sau în alt lucru de preț și îl lasă ca din întâmplare să cadă printre oameni, acolo unde-i înghesuiala mai mare, în zilele de târg. Cine găsește lucrul cu pricina nu mai poate scăpa de spiriduș decât dacă pricepe peste ce-a dat și face la fel ca vrăjitoarea. Și dacă, atâta timp cât are spiridușul în seama lui, nu-l îngrijește cum trebuie, bietul om are numai de pățimit. Spiridușul face numai rele: strică și aruncă în toate părțile lucrurile din gospodărie, chinuie oamenii și vitele, nu-și lasă proprietarul să ducă nici un lucru la bun sfârșit.

Țăranii cred că oricine are în stăpânire un spiriduș are sufletul vândut Necuratului, nu se poate ruga lui Dumnezeu, nu se poate spovedi și mai ales nu poate face nici o faptă bună, ci numai rău. Spiridușul este un duh mofturos și cu toane, care-și poate vătăma chiar și proprietarul, dacă nu este mulțumit cu ceea ce primește. Însă un spiriduș bine îngrijit este ascultător și-și slujește bine stăpânul sau stăpâna, făcând tot ce i se poruncește: comoară, schingiuieste, îmbolnăvește, desparte și chinuie oamenii, dar și animalele, mai ales vitele.

De când lumea erau comori, dar comorile sunt întotdeauna păzite de cineva, pentru că altfel ar fi ușor de găsit și lesne de luat. Se spune că **Știma-Banilor** cunează locul și taina tuturor comorilor îngropate în pământ, pe care le păzește cu grijă. Cel care îngropat o comoară i-a dat acest drept.

Acest duh al comorilor poate lua chip de bărbat sau de femeie, dar și de vulpe, câine, pisică sau cocoș. Când comoara este bună și curată, Știma-Banilor i se arată celui care merită banii fie ca un bătrân cu barbă albă, fie ca o femeie cu coșile albe. Totdeauna umblă îmbrăcată în alb. Când păzește o comoară necurată, adică bani furați, luați pe nedrept de la cineva sau îngropați cu blestem, Știma are menirea de a aduce numai necazuri și nenoroc celui care reușește să o dezgroape. Însă

1

a

Vâlva-Băii

Un altfel de duh păzitor este **Vâlva-Băii**. Toate zăcămintele de aur și argint ascunse în fundul pământului de la începutul lumii sunt păzite de câte un duh care le știe rostul. Când un filon de metal prețios este deschis, cei care lucrează în mină știu că nu vor putea scoate decât atât cât le dă voie Vâlva-Băii. Minele din adâncuri – sau băile, cum se numesc în Ardeal – pot fi primejdioase pentru cei care se lăcomesc.

Minerii cred că Vâlva-Băii umblă îmbrăcată la fel ca ei, dar cu haine mai scumpe și are la ei o ciocănește pereții. Are lămpaș lucitor de aur și poate deschide sau închide aurul în pământ pe care-i lasă să găsească aur nu trebuie să se lăcomesc cu norocul lor, nici să ia mai mult decât le trebuie. Altfel vor muri în galerii. Vâlva-Băii cere sufletul omului în schimbul norocului și al aurului arătat. Dar, dacă ucide un om, își răscumpără păcatul scoțându-l la iveală pentru tovarășii acestuia vine noi de zăcământ.

Se spune că, atunci când părăsește o mină secată, Vâlva-Băii arată ca o pară de foc. Unii spun

că au văzut-o, alții jură că au auzit-o ciocănind în pântecul muntelui. Vâlva-Băii nu îmbracă niciodată și nu vrea răul nimănui.

Solomonarul

Solomonarul este un om cu puteri supranaturale, mai ales asupra ploii și a balaurilor. Merge prin sate îmbrăcat ca un om sărman și fără căpătâi. În spate cară un sac, în care are o toacă cu pietre la un capăt și un frâu din coajă de mestecăn. Într-o mână duce o carte, iar în cealaltă un toiag. Când îl cuprinde oboseala, se culcă prin peșteri. Oamenii se tem de el și îl găzduiesc cât se poate mai bine, chiar dacă arată ca un cerșetor. Țăranii nu prea știu de unde are puteri magice. Unii cred că și-a vândut sufletul diavolului în schimbul lor.

Solomonarul învață timp de șapte ani știința magică într-o școală aflată sub pământ. În tot acest timp, citește toate cărțile care au fost scrise vreodată. Când iese de acolo, scrie într-o singură carte, cartea lui, tot ce a aflat în această perioadă.

Ce poate face un solomonar? Solomonarii prind balauri și cu ajutorul lor provoacă ploile și grindina. Se duc lângă lacurile unde știu că locuiesc balaurii, citesc câteva pagini din cartea lor fermecată și când iese vreunul la suprafață, haț! Îi aruncă după gât lațul din mestecăn, îl încalecă și zboară spre satul unde vor să abată ploaia. După ce își termină treaba,

solomonarul ia balaurul și îl duce în Țara-Căldurii, unde oamenii, pentru a supraviețui temperaturilor foarte ridicate, sunt nevoiți să se îmbrace în piele de balaur, care rămâne mereu rece.

Solomonarii se tem de clopote și de **contrasolomonari**, numiți și **pietrari**, adică foști solomonari care și-au terminat cei șapte ani de școală și au ieșit la «pensie». Contrasolomonarii feresc satele de ploaie și de piatră înfigând patru furculițe în cele patru puncte cardinale ale lumii. Uneori folosesc o bucată de fier, pe care o descântă cu o formulă magică. Ei pot ucide balaurul aruncând un cuțit în inima vârtejului provocat de acesta.

Solomonarii, stăpânind grindina, o pot arunca peste satele oamenilor pe care sunt supărați. Atunci pietrarii, dușmanii lor, ca să ferească țarinile de grindină în timpul anului, postesc în ajunul Crăciunului, în ajunul

Sfântului Vasile, al Bobotezei și în Sâmbăta Paștilor, adică nu mănâncă și nu beau nimic până pe înserat. Apoi, printr-un descântec, îi cheamă pe solomonari să cineze cu ei, cerându-le în schimb ca grindina să ocolească satul. Fiind în ajunul unor

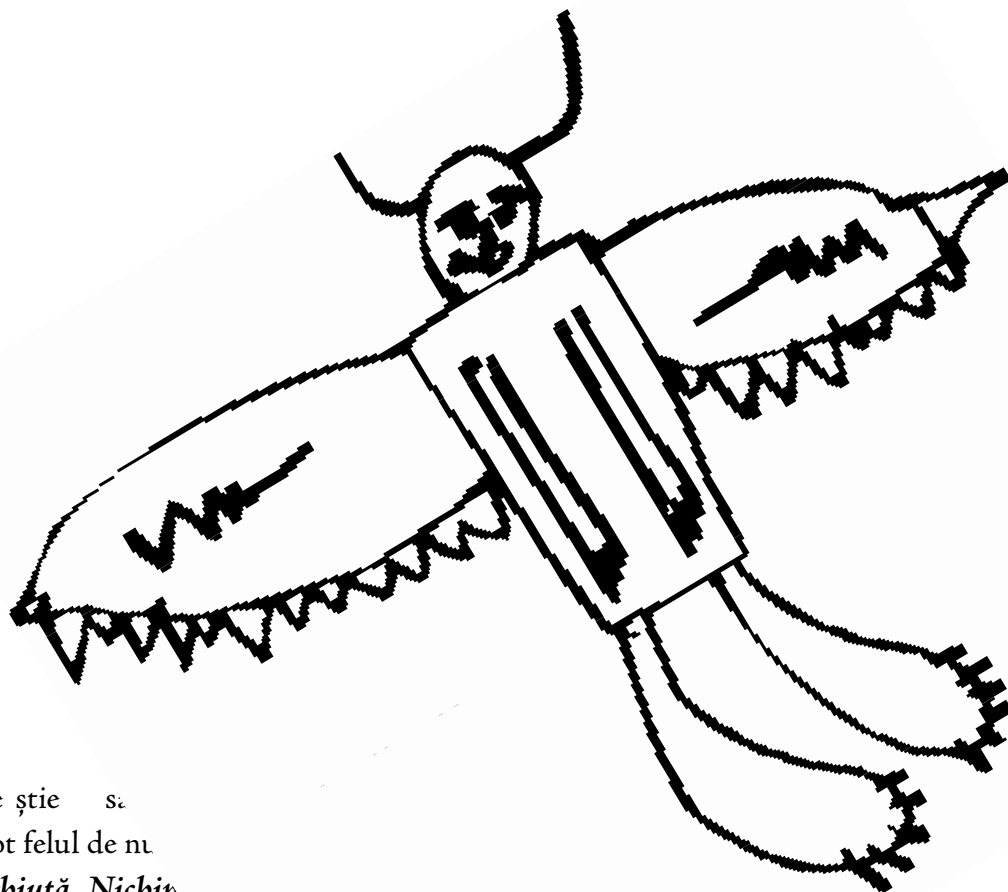
mari sărbători
preot, care
sau crucea
apoi rostește
spun că se
cu ei. Iar
apropie
grindină
de alun
pentru
mâncare
și chia
asupra
mare
solar

Dracul

Fost înger, răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, dușmanul cel mai mare al omului și răul cel mai prezent în lume, *Dracul* sau *Necuratul* apare des în poveștile țăranilor. Sunt mulți draci în lume și fiecare știe să aibă anume. Dracii «de rând» au tot felul de nume. Unele sunt caraghioase, ca *Aghiuță*, *Nichip Sarsailă*, *Naiba*, *Împelițatul*, *Iuda*, *Codică*, *Tartor* sau *Cornilă*. Altele sunt folosite ca o poreclă menită să-l ferească pe om de răutatea dracilor: *Ucigă-l-Crucea*, *Ucigă-l-Toaca*, *Bată-l-Crucea* sau *Ducă-se-pe-Pustii*. Li se dau nume și după locul în care viețuiesc: *Cel-din-Baltă*, *Cel-de-pe-Comoară*, *Ăl-din-Scorbură*. Mai mare peste toată drăcimea este *Satana*, căpetenia îngerilor căzuți din cer. În unele legende i se zice *Nefârtatul*, căci i-a stat alături lui Dumnezeu la facerea lumii, mai degrabă încurcându-L și punându-I bețe în roate decât fiindu-I de vreun ajutor. În alte povești, cele despre sfârșitul lumii, i se spune *Antihărt* sau

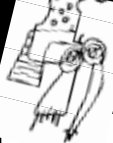
Dracul, să strice și să rădă. Este bine că, după moarte, dracii rău coase merg în împărăția lui, în Iad, unde trebuie să lucreze să dobândească cât mai multe. Așa a hotărât Dumnezeu.

Țăranii și-l imaginează ca pe o ființă întunecată, jumătate om, jumătate animal, cu trup păros, coarne, coadă, picioare de țăp și aripi de liliac, cu ochi roșii și glas răgușit. Uneori e verde, alteori negru sau roșcat, mai totdeauna șchiop. Dracul poate lua însă cele mai ciudate chipuri, se poate

preschimba în orice vietate în afară de oaie, miel, porumbel, cocoș sau albină, căci acestea sunt binecuvântate de Dumnezeu și se țin ca sfinte. Animalele în care se întrupează cel mai des sunt pisica neagră, țapul și câinele negru.

În fel și chip, dracul stă mereu în preajma omului și-l pândește să greșească. Stă pe umărul lui stâng și-i suflă în ureche sfaturi rele, doar-doar va fi ascultat el, și nu îngerul păzitor. Este prietenul vrăjitoarelor, al fumătorilor, al bețivilor. Se spune că vioara, tutunul, rachiul și cârciuma sunt câteva dintre invențiile lui.

Oricât de răi și de puternici, dracii se tem de Dumnezeu. Crucea, tămâia, agheasma, sunetele clopotului bisericii și bătăile de toacă, lumânările aprinse și icoanele îi țin departe de oameni. Unii spun că și un obiect de fier păstrat asupra omului, chiar și un simplu cui, îndepărtează diavolul.

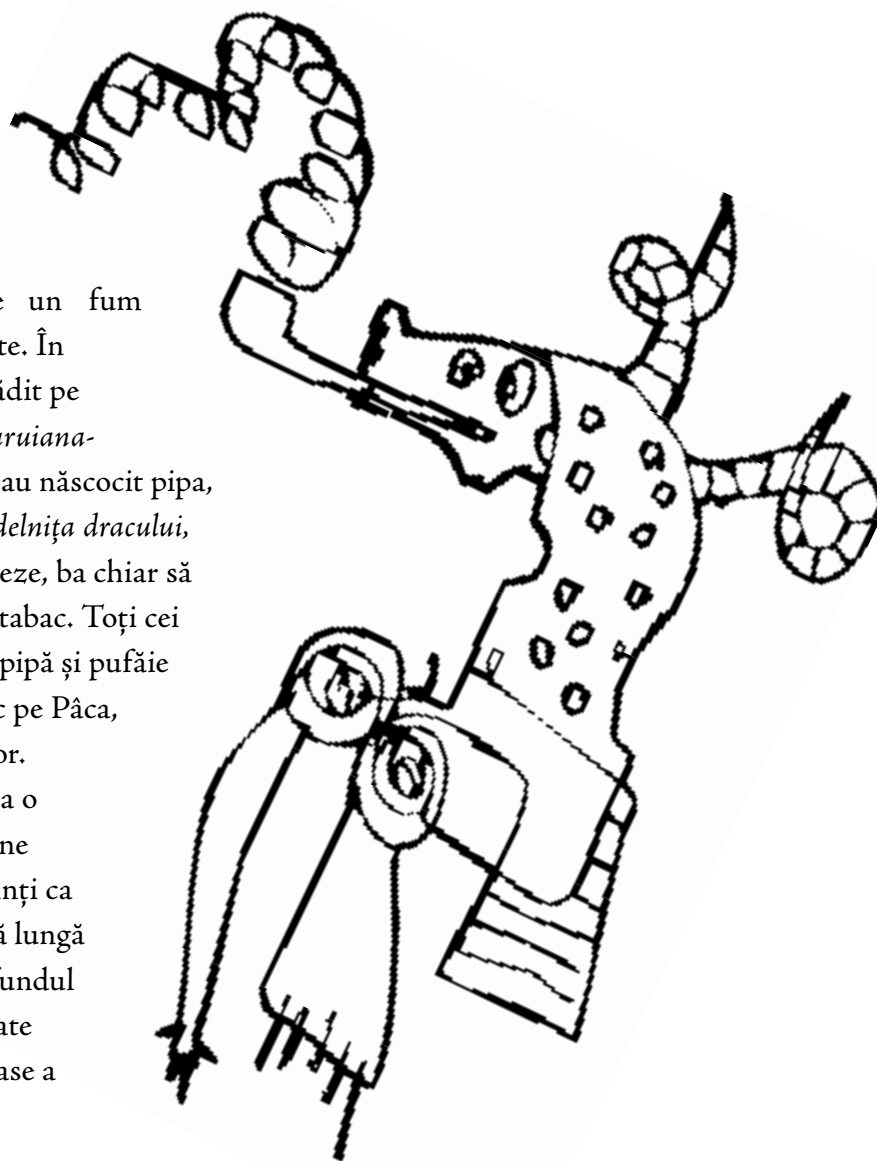

Pâca

Țăranii cred că *Pâca* sau *Pafa* este *mama dracilor*.

S-a născut în Iad și odată cu ea s-a răspândit prin lume un fum puturos, aducător de boală și moarte. În cinstea ei, dracii au inventat și au sădit pe pământ tutunul, numit în popor *buruiana-dracului* sau *tămâia-dracului*. Tot ei au născocit pipa, căreia oamenii de la țară îi zic și *cădelnița dracului*, și i-au învățat pe pământeni să fumeze, ba chiar să tragă pe nas tutun mărunțit, adică tabac. Toți cei care «beau tutun» sau «duhănesc» pipă și pufăie fum pe nări o slăvesc și-o pomenesc pe Pâca, patroana tutunului și mama dracilor.

Pe Pâca oamenii și-o închipuie ca o babă neagră, urâtă foarte și cu coarne răsucite, cu nasul lung și coroiat, dinți ca de mistreț, gheare ca secerile, coadă lungă și îmbrârligată. Ea șade turcește în fundul Iadului cu o pipă mare în gură, scoate flăcări și fum negru pe nări și miroase a tutun de te trăsnește.

FĂPTURILE PĂDURII

Muma-Pădurii

I se mai zice și *Știma-Pădurii, Vâlva-Codrului, Surata-din-Pădure, Mușă*. Credința în existența acestei ființe, ocrotitoare a pădurii, este generală.

Se spune că numele îi vine de la faptul că toți copacii pădurii sunt copiii ei, pe care îi alăptează. Muma-Pădurii plânge și jalește când oamenii îi taie arborii și tot din această cauză le face rău, în fel și chip, când îi găsește prin pădure. Toate viețuitoarele pădurii sunt de asemenea odraslele ei, inclusiv șerpii. Dar dacă vreunul mușcă pe cineva, se zice că Muma-Pădurii nu-l mai primește.

De obicei umblă prin pădure noaptea, iar când umblă ea, vuieste pădurea. Se poate arăta muritorilor în multe feluri: ca o babă înfricoșătoare sau ca o femeie înaltă și voinică, cât casa, cu ochii mari cât o strachină, dinții de-o palmă, picioare de bou, capul cât banița, păr până-n călcâie. Unii zic că este jumătate om, jumătate copac noduros, căci un cioban a văzut-o venind spre el ca o femeie frumoasă, despletită, dar cu unghii la mâini și picioare ca de lup, iar când s-a întors cu spatele, era ca un ciot de copac, învelit cu scoarță. De obicei se arată frumoasă când se îndrăgostește de câte un

tăietor de lemne, ca să-l atragă. Dar pe cel de care s-a îndrăgostit îl împiedică cu blestem de moarte să se însoare cu vreo altă fată. Mai are și puterea de a se face oricât de mică sau oricât de mare, după voie.

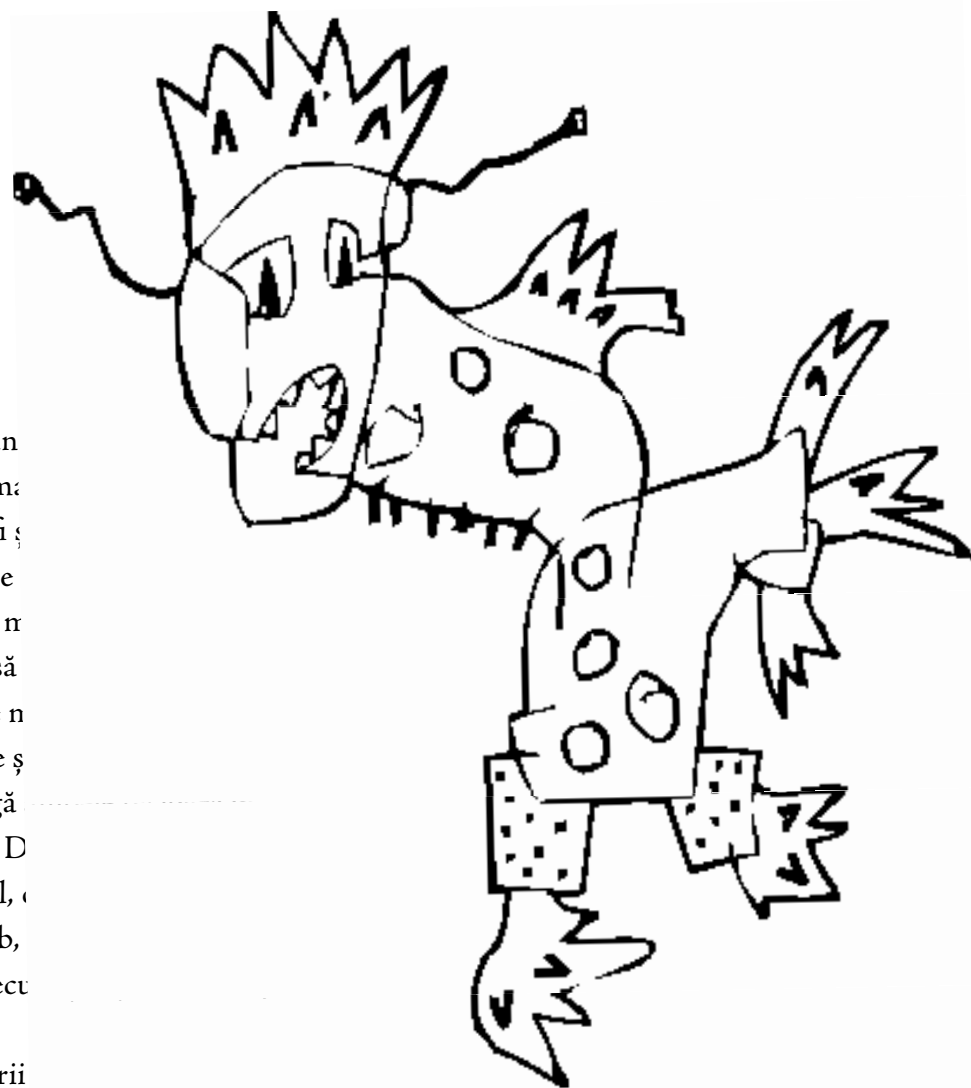
Muma-Pădurii se ferește de oameni, de zonele locuite sau umblate. Le face rău numai celor care intră pe teritoriul ei, în pădure. Pe aceștia îi face să se rătăcească, îi omoară, îi mănâncă, le strică carele. Cine se aude strigat în pădure nu trebuie să răspundă, căci așa capătă putere Muma-Pădurii asupra lui și îl amuțește pe loc. Și pe copiii mici are ciudă Muma-Pădurii. Le fură somnul, ca să-l dea copiilor ei, care nu pot dormi și sunt răi. Ba chiar îi schimbă pe prunci, punând în locul puilor de om copii de-ai ei, plângăcioși și urâți. Dar când are toane bune, este prietenoasă cu copiii și îi ajută să găsească drumul atunci când se rătăcesc prin pădure.

Oamenii știu că Muma-Pădurii se teme de cruce. Un vânător speriat a vrut să tragă în ea, dar pușca nu s-a descărcat. Atunci omul și-a scos crucea de la gât și Muma-Pădurii a început să plângă în hohote, de teamă. Noaptea, ea se apropie de focurile celor

care trudesce în pădure spun
că-i este frig și dispare numai
semnul crucii. Dar poate fi și
prin viclenie. O femeie care
în marginea pădurii vedea
pe furtună, o fată frumoasă
Bărbatul femeii, cioban de
îi fură hainele și încălțările și
cizmă de-a lui. Fata își bagă
cizmă și astfel este prinsă. De
ciobanului să-i dea drumul, și
care îl alăptează. În schimb,
tulbure liniștea și, drept reu
iazului să fie bună de leac.

În basme, Muma-Pădurii
fință primejdioasă. Flăcăul Siminoc, în căutarea
fratelui Busuioc, se întâlnește cu Muma-Pădurii.
Cocoțată într-un copac, se văita că îi este frig. Ca să
poată coborî, baba îi dă lui Siminoc un fir de păr cu
care să-și lege câinii, dar flăcăul îl aruncă în foc și
câinii o prind. Atunci băiatul o silește să-i dea viața
lui Busuioc, pe care baba îl omorâse. Tot în basme,
Muma-Pădurii este și stăpâna iepei

ma i

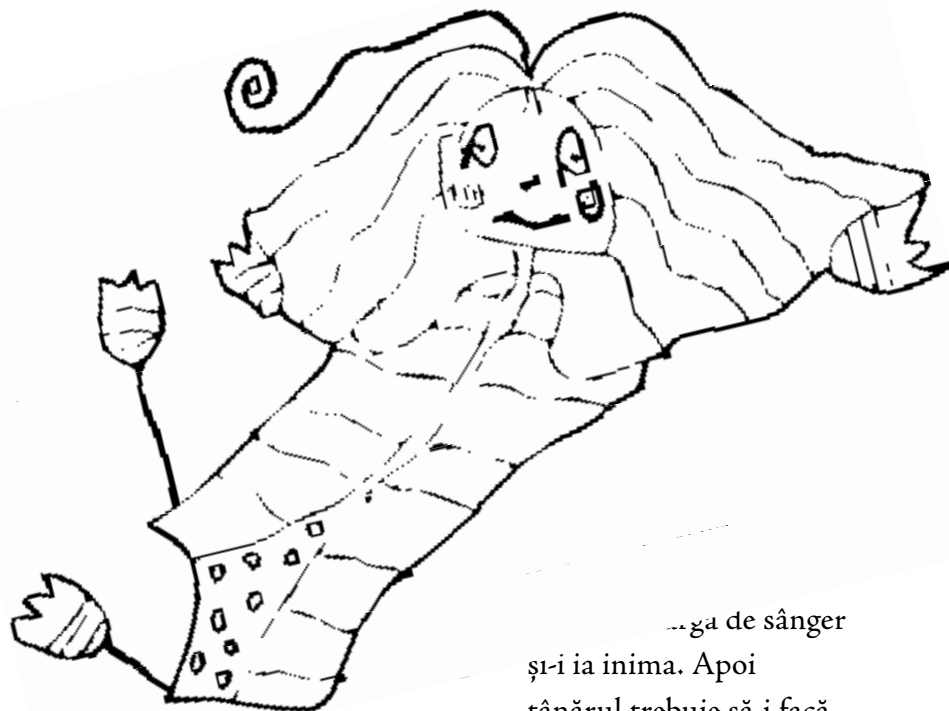
multe inimi. Cei dornici să
dobândească un astfel de
mânz trebuie să-i păzească iapa trei zile, iar dacă
nu reușesc, sunt mâncați. Dar poate fi și miloasă:
Băiet-Sărac îi dă să guste din azima lui și ea simte
cum devine om ca toți oamenii, cu suflet milos, așa
că îl ajută pe erou, învățându-l cum să obțină calul
năzdrăvan.

Fata-Pădurii

Se spune că este o tânără fată frumoasă la chip, care viețuiește în pădurile neumbrate. Cu păr negru și despletit, cu față albă, obraji rușii, ochi negri, cu o cămașă albă și un brâu de culoare roșie, așa arată **Fata-Pădurii**. Țărani o mai numesc și **Pădureancă**. Umblă prin păduri de la înserat până la miezul nopții, iar la cântatul cocoșilor se face nevăzută.

Dar nu caută să facă rele umblând prin pădure, ci cântă de stârnește plânsul stâncilor și al copacilor. Oamenii care-o aud amoresc și rămân așa până ce mor. Fetei îi place focul și nu se sfiește să se apropie de el, chiar dacă vâlvătaiele se văd la mare depărtare. Dacă află vreun foc la stână, îl stinge, iar dacă ciobanii au adormit, aruncă spre ei cu tăciuni.

Se întâmplă ca atunci când Fata-Pădurii întâlnește un tânăr voinic și frumos, să-l buimăcească și chiar să-l ducă la sălașul ei, unde îl ține o bună bucată de vreme. Feciorul care se încălcește în urmele încrucișate ale fetei este

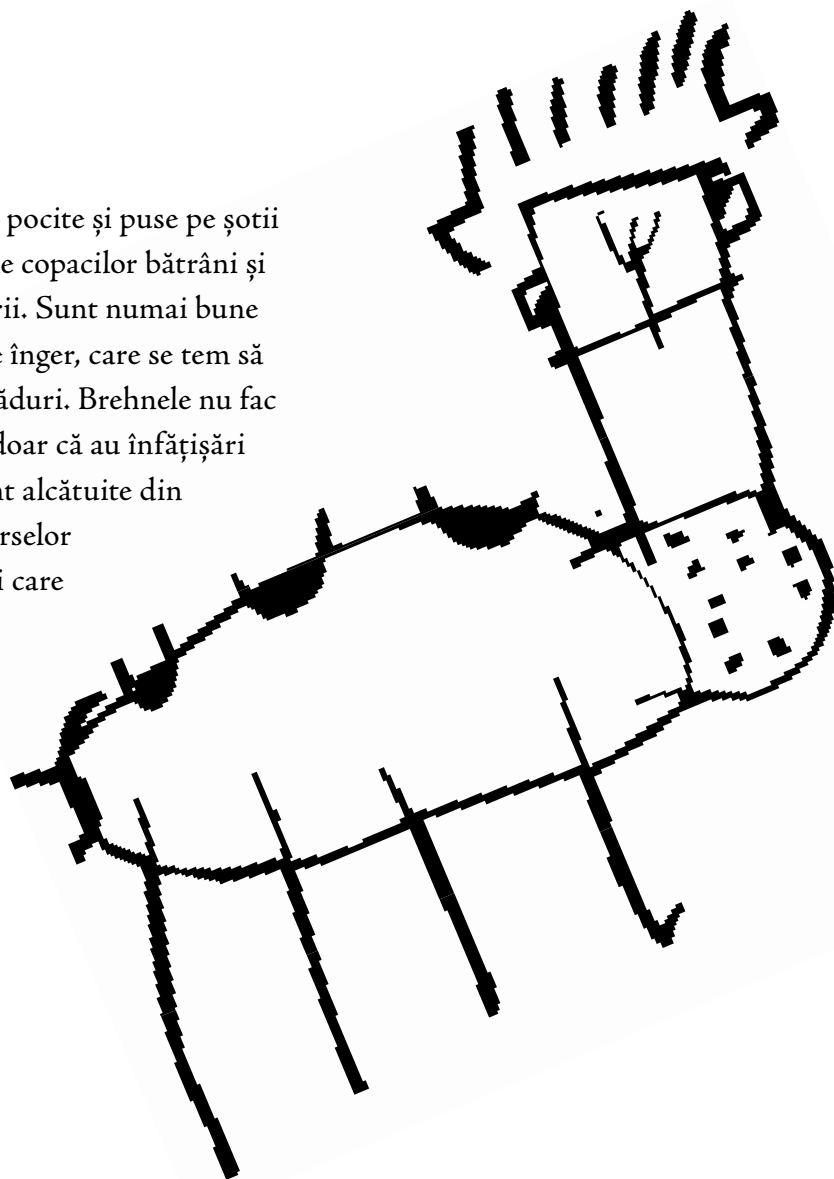

...ga de sânge
și-i ia inima. Apoi
tânărul trebuie să-i facă
pe plac fetei cu dansuri și multe
drăgălășenii. Feciorul habar nu are despre ceea ce
i se întâmplă toată noaptea; dimineața se trezește
obosit, ca și cum nu ar avea inimă în piept. Un
astfel de băiat nu se mai poate însura, pentru că
cine l-ar lua de bărbat ar trebui să îndure din partea
Fetei-Pădurii chinuri mari, care oricum s-ar sfârși
cu moartea.

Fata-Pădurii nu îmbătrânește. Ea rămâne tot
timpul tânără și frumoasă, pentru că se hrănește
cu dragostea feciorilor tineri. Nimeni nu o poate
prinde, nimeni nu o poate lega, căci întotdeauna
rupe legăturile ca pe niște fire de ață putredă.

Brehnele

Sunt acele duhuri mici, pocite și puse pe șotii care se ascund în scorburile copacilor bătrâni și în tufișurile dese ale pădurii. Sunt numai bune de speriat oamenii slabi de înger, care se tem să umble mult singuri prin păduri. Brehnele nu fac nimănui rău cu adevărat, doar că au înfățișări înspăimântătoare, căci sunt alcătuite din amestecul membrelor diverselor animale, plante și gândăcii care viețuiesc prin codri. Cel puțin așa spun cei care cred că le-au văzut...

FĂPTURILE APELOR

Știma-Apei

Fiecare apă, curgătoare sau stătătoare, râu, pârâu sau iaz oricât de mic, are un duh al ei, numit **Știma-Apei**. Este un duh rău. Când iese pe mal și se lasă văzută, Știma apare ca o femeie foarte frumoasă și voinică, cu păr lung până la călcâie, lucitor ca aurul în lumina soarelui. Când stă în apă, este jumătate om, jumătate pește. Copiii ei sunt **oamenii-de-apă**, făpturi transparente care viețuiesc în adâncuri.

Când Știma-Apei se înfurie, iese din matcă cu tot cu ape și mătură totul din cale. După ce se satură înecând oameni și animale, se întoarce la locul ei. Dar uneori iese noaptea din ape numai așa, ca să se plimbe, și atunci îi amuțește sau îi slujește pe cei întâlniți în drumul ei care nu-i dau pace. Când este secetă mare, stă numai în adânc, căutând să se ferească de pârjolul soarelui. Numai la miezul nopții iese deasupra, ca să-l strige pe cel care îi este sortit drept hrană. Căci așa îi este scris, să mănânce câte un om pe zi. Atunci cel chemat își pierde firea, se trezește din somn și vine întins spre apă, unde se înecă. Nimeni nu-l poate opri, căci se zbate și fuge spre destinul lui. Cine aude din apă cuvintele :

Ceasul a sosit,

Omul n-a venit!

trebuie să știe că-i Știma-Apei, care cheamă om la moarte. Se spune că de mai multe ori au încercat oameni buni să-l oprească pe unul chemat. Acesta, văzând că nu poate scăpa din brațele lor, a plâns și s-a rugat să-l lase numai picioarele să și le ude cu apă. Cum și le-a udat, îndată a murit.

Într-un basm, se spune că un om plecase până la Dumnezeu, să-L întrebe cum să scape dintr-un necaz. În drum a întâlnit, printre altele, o baltă mare. Un glas din apă l-a rugat să-L întrebe pe Dumnezeu de ce balta nu are pești, deși e frumoasă și curată. La întoarcere, omul, înțelept, trece mai întâi apa, apoi îi spune că trebuie să mănânce un cap de om dacă vrea să aibă pești. Și balta regretă că nu l-a mâncat chiar pe aducătorul răspunsului.

Unele ape mai mari sunt recunoscute drept foarte periculoase. De exemplu, se spune despre Olt că urlă și se-nvolbură, dacă nu își capătă omul sortit. Atunci oamenii se feresc să intre în el. Și despre râul Bistrița se spune că mănâncă cel puțin un om pe an.

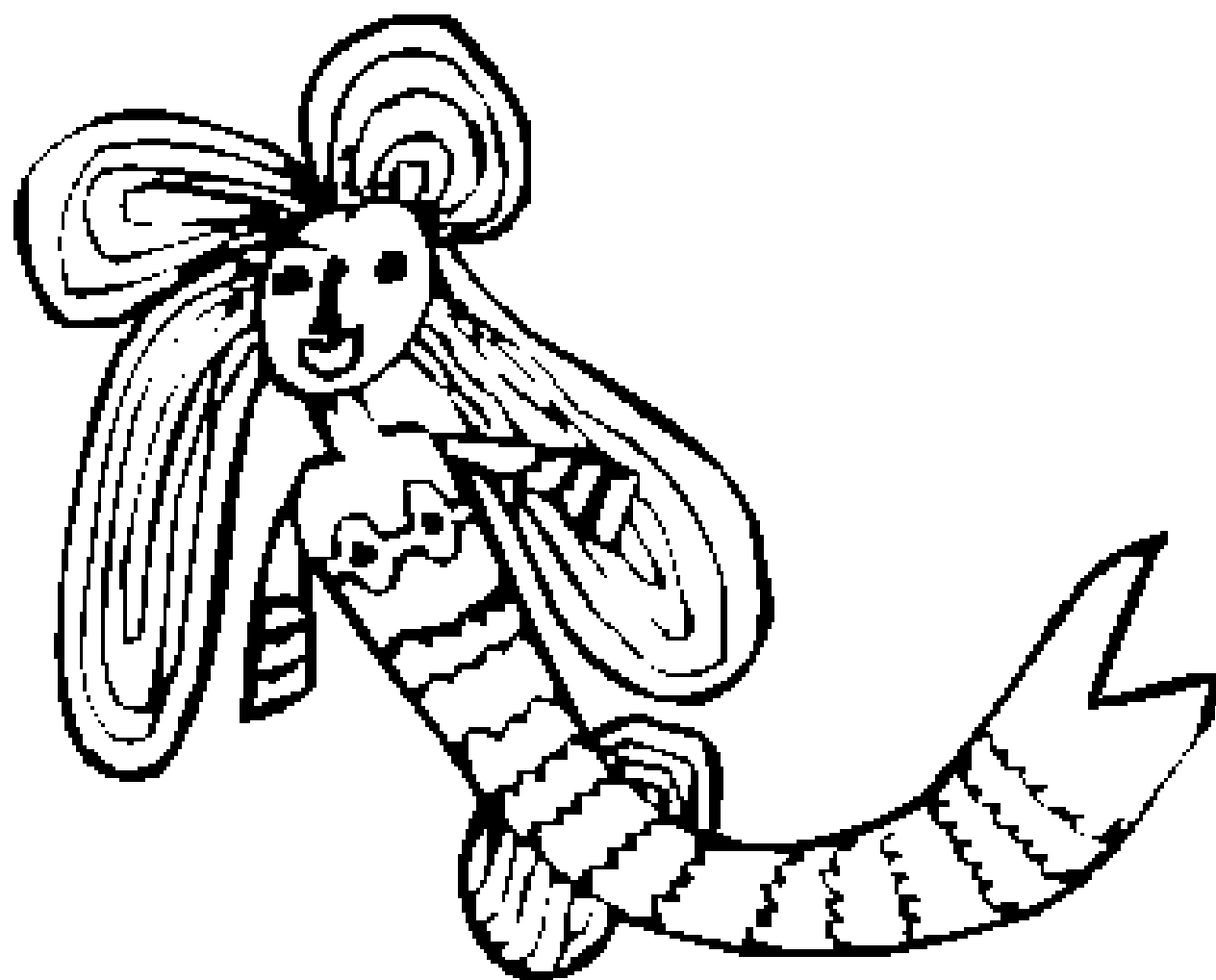
Fetele-Mării

În apele mărilor trăiesc, după credințele poporului, *Fetele-Mării*, care se mai cheamă și *Femeile-Pești*, *Fetele-de-Apă* sau *Faraoni*. Este o vorbă în Bucovina care zice că Fetele-Mării sunt acele copile care se îneacă în scăldătoare la vârsta suptului. Unii spun că Faraonii ar fi chiar ființe omenesti, blestemate de părinți. Alții, tot de prin Bucovina, spun altceva, cum că Fetele-Mării ar fi copile ale Știmei-Apelor, cea care stăpânește toate apele din lume, ape curgătoare sau mări. Dar numai Dumnezeu știe care-o fi adevărul.

Însă cei care jură că le-au văzut și-au povestit despre ele vorbesc neconținut despre neasemuita lor frumusețe. Se spune că fetele ar arăta de la brâu în sus ca niște fete în pârg, iar restul corpului ar fi o coadă de pește. Cele mai frumoase au părul mai lung și chiar niște aripioare, albe ca spumele mării. Însă ceea ce le face cu totul deosebite este glasul lor, deși se știe că cine viețuiește în apă nu cuvântă. Fetele-Mării, înainte de răsărit și la lăsarea

serii, ies din apă, iscând mișcarea valurilor, apoi se joacă, împrôșcându-se cu apă unele pe celelalte. Uneori lasă pe mal pietre colorate, mărgean, ghiocuri și scoici din fundul mării. Iar momentul cel mai frumos al apariției lor este cântarea, cu care vrăjesc doar tinerii și bărbații chipeși, pe care îi atrag în apă, pentru ca apoi să se ascundă până când aceștia se îneacă. Celor care de la bun început vor să le facă rău, cu rău le-o plătesc, răsturnându-le bărcile. După ce Fetele-Mării termină de cântat, se ascund în apă și reapar la zeci de kilometri depărtare, pentru a face alte și alte cântări.

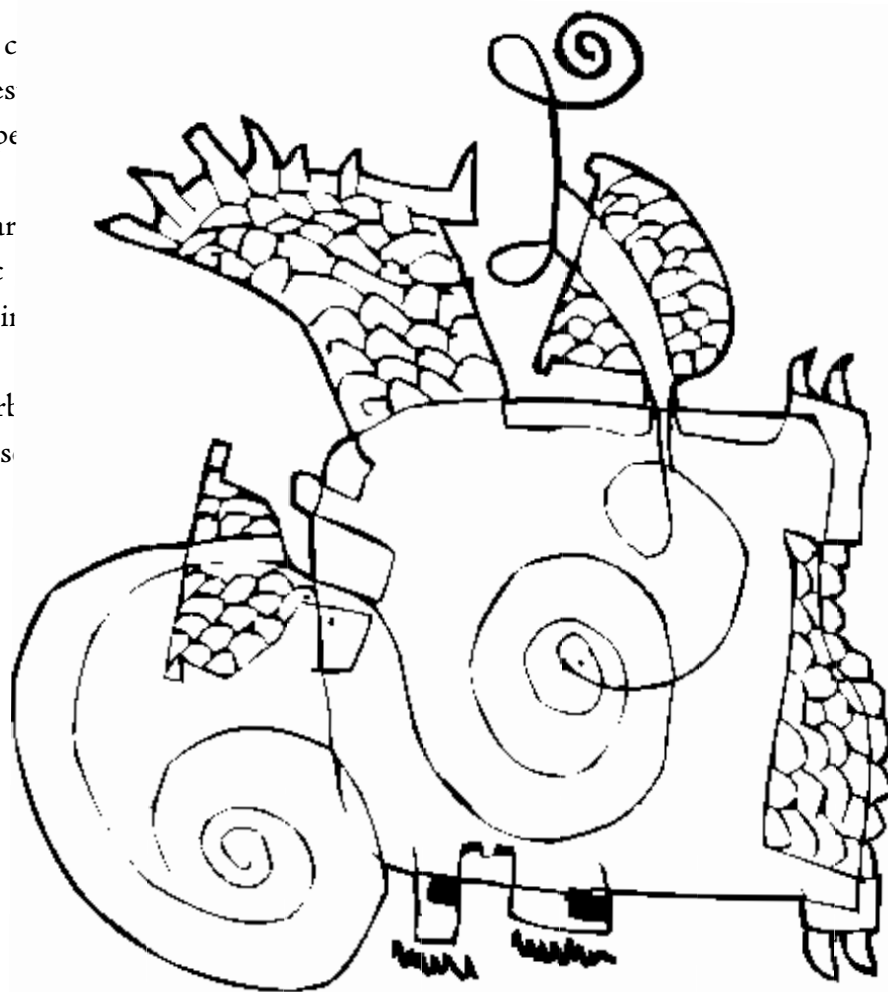
Țăranii noștri doar povestesc despre ele, pentru că, după spusele lor, pe la noi nu prea au fost văzute, căci apele noastre sunt mai mult reci. Și cică ele s-ar scălda mai degrabă în apele dimprejurul Italiei. Totuși, moldovenii spun că prin apele adânci ale Bistriței ar umbla o astfel de ființă frumoasă, numită *Loștriță*.

Sorbul

O altă făptură despre care se spune că trăiește în ape, deși puțini cred că au văzut-o, este **Sorbul**. Are solzi, dar nu seamănă cu peștele. Menirea lui este să soarbă și să reverse apa din mări peste mal din vreme în vreme, în care locuiește, odată cu cei care se nimeresc prin preajmă. Mulți au murit înecați din această pricină.

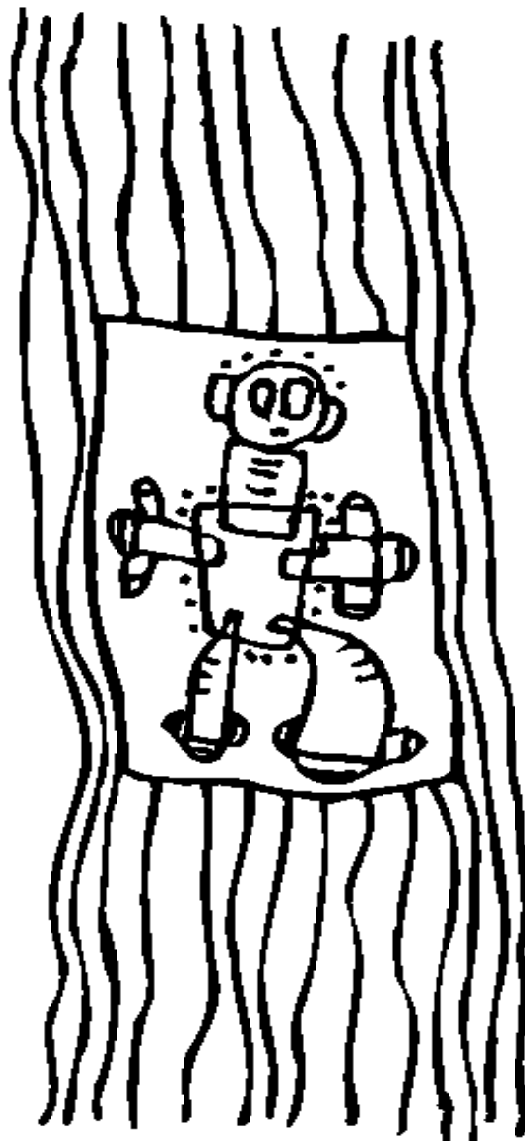
Cel mai mare și mai bătrân este Sorbul Mărilor, care-și are sălașul acolo unde sunt toate apele din lume. Dumnezeu l-a creat să soarbă din când în când apa din mări și din râuri și s-o reverse pe pământ odată cu ploaia, căci altfel apele ar crește prea mult și ar acoperi pământul, înecând toate vietățile și oamenii. Dar Sorbul-Mărilor este lacom și uneori seacă și apele mai mici, ba soarbe chiar și broaștele. Oamenii zic că ar fi văzut ploi cu broaște din pricina asta.

Caloianul

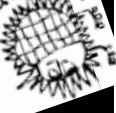
Ca să cheme ploaia, oamenii obișnuiau să trimită un mijlocitor. Trimisul lor îl închipuia pe **Caloian**, făptură a apei. Nu se mai știe exact cine era Caloianul. Fetele și femeile satului modelau un om din lut, cu mâinile pe piept, îl puneau într-un coșciug mic, îl boceau, încercând, cu ajutorul unei cepe, să-și provoace cât mai multe lacrimi. Plânsul era obligatoriu. Apoi tămâiau păpușa și o îngropau într-un loc viran sau la fântâna satului. După trei zile, potrivit tradiției, Caloianul învia, deci îl dezgropau și îl aruncau pe gărlă. Credința în puterea Caloianului era atât de mare încât bărbații nu mai munceau în ziua aceea la câmp decât până la prânz, restul timpului petrecându-și-l la cârciumă.

Uneori păpușa era făcută din cârpe sau din lemn. În Moldova, Caloianul era pus pe o scândurică, cu lumânări aprinse, și bocit ca un mort adevărat. La auzul bocetelor, se adunau copii, cu lumânări și oale de lut în mâini. Caloianul era împodobit cu flori și frunze și dus cu alai la o fântână din afara satului. I se cerea Caloianului, prin versuri anumite, să aducă ploaie, căci s-au

uscat toate. La fântână, copiii vărsau peste el o ciutură de apă, apoi îl aruncau în fântână. După aceea, scoteau apă și se udau bine între ei. Apoi spărgeau oalele, ca să nu mai poată fi folosite și la altceva.

Țăranii credeau despre Caloian că are o putere foarte mare, ca și sfinții.

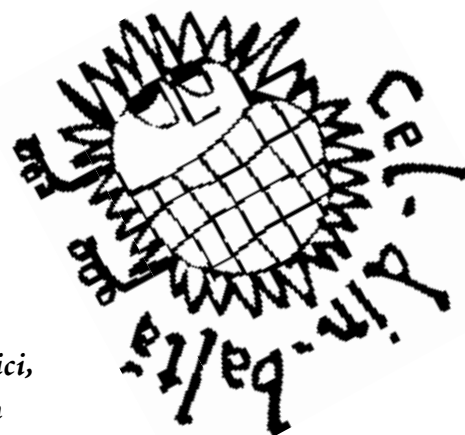

Cel-din-Baltă

Oamenii povestesc că atunci când îngerii răzvrățiți împotriva lui Dumnezeu au căzut pe pământ și s-au făcut diavoli, unii au nimerit în apă, adică prin bălți și prin puțuri. Așa că locuiesc acolo, pe fundul apelor. Au case anume și tot acolo gătesc, mănâncă și aprind focuri pe care apa nu le stinge. Dracii care viețuiesc în ape sunt numiți

Cel-din-Baltă, Dracul-din-Tău sau Cel-din-Puț.

Ce rele pot ei face? Păi, multe. Se apropie de cei care intră în ape adânci să se scalde și de cele mai multe ori îi înecă, împiedicându-i de mâini și picioare sau trăgându-i la fund. Răstoarnă bărcile și corăbiile celor care se avântă în larg. Stârnesc vârtejuri de apă, din care nimeni nu scapă. Oricine înoată sau se scaldă simte că e apucat de cârcei, trebuie să iasă degrabă la mal, căci Cel-din-Baltă este pe aproape și gata să-i facă rău. Țăranii cred că numai Sfântul Nicolae, care este mai mare peste ape, și Sfânta Cruce te pot scoate din mâna lui. Copiii știu că atunci când le intră apă în urechi și încep să audă țiuitori, Cel-din-Baltă îi ademenește în adânc. Ca să-l îndepărteze, ei ies pe mal și, punând câte o piatră arsă de soare la ureche, sar într-un picior, cântând:

***Aurici, Păcurici,
Scoate apă din
urechi***

***Că ți-oi da parale vechi
Să le pui la cheutori,
Să le ai la sărbători.
Nu mă scutura pe mine,
Scutură-l pe Ăl-din-Baltă,
Că-i mai mare și-i mai tare,
Cu patruzeci de picioare.***

O singură dată pe an, de Bobotează, când se sfințesc toate apele, dracii nu mai pot sta în ele, căci nu suferă semnul crucii asupra lor și ies pe maluri. Atunci sunt goniți de colo până colo și mâncați de lupi, care au dezlegare de la Dumnezeu să-i facă fărâme.

Cel-din-Puț își are sălaș în fântânile nesfințite sau necurate, care se cunosc după vuiet. Nu-i bine să scoți apă în timpul nopții din astfel de fântâni, căci Necuratul trage de ciutură în jos și te poți îneca. Copiii nu se apropie nici ziua de o fântână adâncă, fiindcă Cel-din-Puț abia așteaptă să-i ademenească și să-i tragă la fund.

FĂPTURI DIN BASME

Făt-Frumos și Ileana-Cosânzeana

În cele mai multe basme ale românilor, personajul principal, indiferent de numele pe care-l poartă, este un *făt-frumos*. Adică un flăcău foarte frumos, foarte puternic, foarte înțelept, foarte cinstit și foarte viteaz, care trece printr-o mulțime de încercări dintre cele mai grele și le duce la bun sfârșit, câpătând și o răsplată binemeritată: jumătate de împărăție, o soție plină de calități, lucruri de preț sau cu puteri miraculoase. Este flăcăul care se luptă cu toate înfățișările răului și, ajutat de prieteni năzdrăvani, duhuri bune și babe sfinte, învinge întotdeauna.

Deși nu este un om cu puteri supranaturale, Făt-Frumos se deosebește de oamenii obișnuiți, fiindcă nu are nici un defect. Este un om perfect. Nu se naște ca un copil obișnuit din părinți obișnuiți, ci din părinți foarte săraci sau prea bătrâni și în împrejurări ciudate: este găsit sau se ivește din lacrimă, din grăunță, dintr-un bob de piper sau dintr-un leac miraculos. Când nu este singur la părinți, este cel mai frumos, mai deștept și cel mai curajos dintre toți frații săi. Copil fiind, crește într-o zi cât alții într-un an și-i uimește

pe toți cu înțelepciunea sa. Ajungând la vârsta tinereții, pornește într-o călătorie plină de aventuri și întâmplări ciudate, căutând să dobândească un lucru de preț, să-și afle soție, să-și salveze frații de la moarte sau împărăția tatălui de la pieire, sau să-și vindece părinții de boli fără leac. În drumul lui întâmpină tot felul de piedici și sfârșește totdeauna prin a se întoarce acasă acoperit de glorie. Făt-Frumos nu moare niciodată tânăr, ci trăiește fericit până la adânci bătrâneți.

Perechea lui este, la rândul ei, o fată excepțională, numită cel mai adesea în basme *Ileana-Cosânzeana* sau *Sânziana*. Frumusețea ei fără seamăn este vestită în lume, căci i se zice «cosiță de aur, câmpul înverzește, florile înflorește» și «din cosiță floarea-i cântă». Neasemuita ei frumusețe nu este omenească, de vreme ce este însemnată pe spate cu luna, în față cu soarele și are luceferii pe umeri. Fată de împărat, Ileana-Cosânzeana este totdeauna frumoasă ca o zână, înțeleaptă, bună, generoasă și harnică. Nici ea nu are nici un defect. Mireasă a unui Făt-Frumos, ea este adesea răsplata acestuia pentru toate încercările de care a reușit să treacă.

Năzdrăvanii sau ajutoarele lui Făt-Frumos

În basme întâlnim o mulțime de personaje, caraghioase la prima vedere, care îi sunt de mare ajutor eroului în încercările prin care trece, prin însușirile lor ieșite din comun. Ceea ce printre oamenii obișnuiți poate fi considerat un defect, în cazul lor devine calitate, căci «defectul» lor îl scoate pe Făt-Frumos din încurcătură acolo unde el nu face față. Acești «năzdrăvani» arată cam la fel cu oamenii, doar că sunt mai mari, mai voinici și mai ciudați.

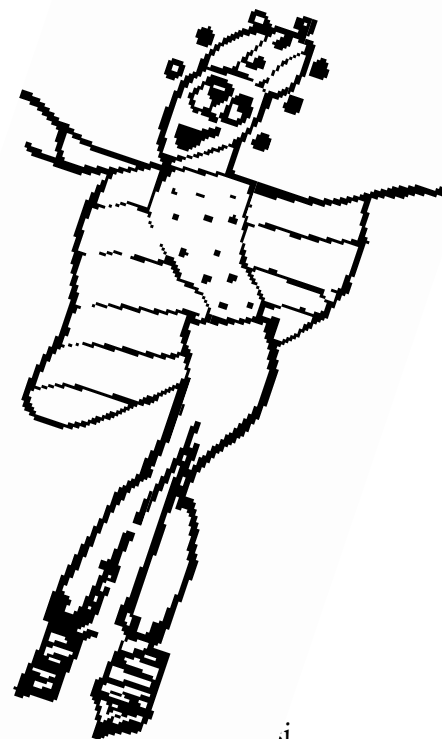
Zis și **Fomilă** sau **Foametea-Pământului**, **Flămânzilă** este un năzdrăvan din basme care tot timpul moare de foame și nu se poate sătura niciodată. Cuptoare întregi de pâine, cirezi de vite fripte nu sunt de ajuns ca să-i astâmpere foamea. Arată foarte slab, cu stomacul lipit de șira-spinării. Când nu mai poate de foame, înghite chiar și brazde de pământ.

Setilă sau **Setea-Pământului** are probleme cu setea. Ascuns în pământ, soarbe cu gura lui uriașă marea, bălțile, apele curgătoare, iazurile morilor și tot strigă că moare de sete. Se lasă scos de acolo

numai de Făt-Frumos, care promite să-l ajute dacă-i potolește setea.

Ochilă sau **Uită** *n-lume* poate să depărtări în care unui om obișnuit zărește cap mării și înalț, chiar poate privi în lună. Poate să-și mărească năzdrăvan după plac, ca pe un ochean, până ajunge de mărimea unei roți de plug. Căci numai cu un ochi vede el toate minunile, celălalt ochi fiind la fel cu al celorlalți oameni sau lipsindu-i cu desăvârșire.

Păsări-Lăți-Lungilă, zis și **Țintilă**, are mai multe calități de năzdrăvan: uneori vede lucrurile nevăzute, ca și Ochilă. Dar chiar fără să vadă prea bine este un foarte bun țințaș, căci are un arc de care nu se desparte niciodată, cu care poate ținti chiar și un țințar ascuns după lună. Mai are și măiestria de a se putea lungi și lăți după plac,

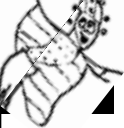
ajungând, dacă e nevoie, cu mâna până la bolta cerească sau cuprinzând întreg pământul de la o margine la alta. Ciudățenia lui este că se hrănește numai cu păsări, pe care le înhață din zbor.

Gerilă este năzdrăvanul care, oricât s-ar încălzi,

plânge tot timpul că-i este frig. Chiar lângă focuri uriașe, făcute din copaci tăiați de pe hectare întregi de pădure, el nu se poate încălzi. Respirația lui este pe jumătate rece, pe jumătate caldă, căci are o nară de gheață și una de foc. Cu cea de gheață îngheață apele, făcând pod pentru a-și trece tovarășii de partea cealaltă, sau stinge focurile primejdioase care-i amenință. Cu nara de foc încălzește încăperile prea reci. Arată cam urâțel, căci are niște urechi mari și clăpăuge și niște buze groase și răsrânte de-atâta suflat. În plus, tremură tot timpul.

Strâmbă-Lemne este un uriaș care îndoaie toți copacii ca pe nuiele. Are un singur ochi, e gros ca un munte și ajunge cu creștetul până la nori. Foarte puternic, nu este un năzdrăvan rău, ci săritor la nevoie. **Sfarmă-Piatră** este frate cu Strâmbă-Lemne. Tot uriaș, dar mai urât și mai prostuț decât fratele său, se ocupă cu spartul bolovanilor și sfărâmatul steiurilor de stâncă.

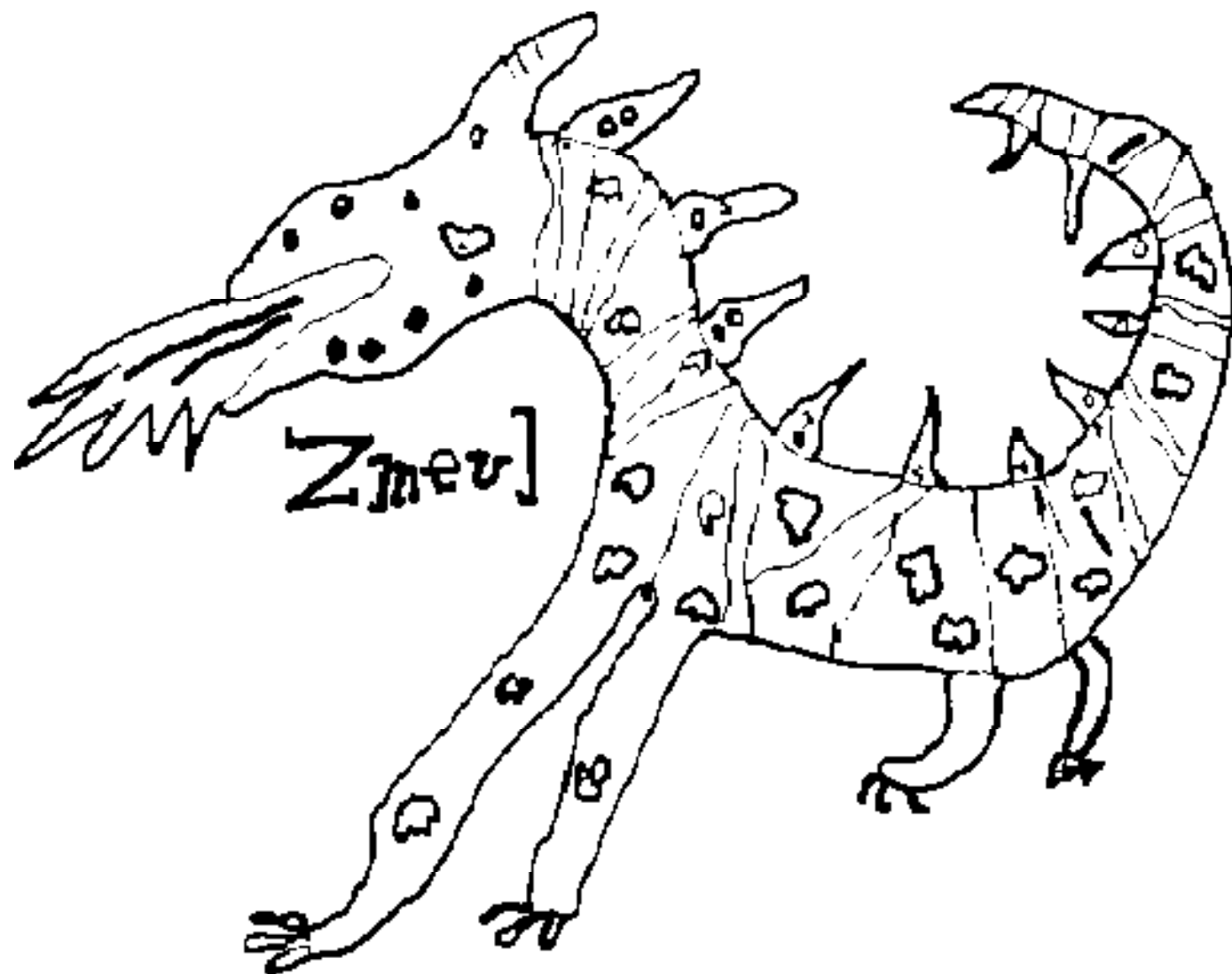

Zmeul

În orice basm apare cel puțin un zmeu. **Zmeul** are înfățișare omenească, dar este mai voinic decât un om, mai fioros și mai puternic. Se deosebește de oameni prin coada puternică, acoperită cu solzi, și prin puterea de a se transforma, după nevoi, într-o roată sau o pară de foc, în șarpe zburător, în tot felul de ființe monstruoase.

Zmeii trăiesc în familii pe celălalt tărâm, pe moșii despărțite de alți vecini prin ape late sau râuri de foc. Cel mai adesea se învecinează cu zânele, ale căror dușmani de moarte sunt. Zmeii se căsătoresc adesea cu fete de împărat sau domnițe, cele mai frumoase, pe care le fură de pe pământ și le duc în palatele lor din creierii munților sau din pustiurile de pe celălalt tărâm. Căci au palate neasemuit de frumoase, pline de aur, argint și pietre scumpe, cu grădini și havuzuri. Zmeii sunt lacomi, deși sunt bogați, căci râvnesc totdeauna la bunurile cele mai de preț ale muritorilor. Orice zmeu are un buzdugan fermecat, pe care poate să-l arunce cu putere, astfel încât să ajungă înaintea lui acasă. Buzduganul se izbește în poartă și în masă de trei ori, după care se agață singur într-un cui.

Zmeii au în stăpânirea lor și alte obiecte fermecate, cum ar fi biciul de foc care transformă palatul într-un măr de aur, căciula care-l face nevăzut pe cel care o poartă, încălțări care te poartă prin văzduh și altele asemenea. Zmeoaicele tinere sunt frumoase și se îndrăgostesc mereu de pământeni, ba chiar le fac farmece, ca să-i amețească și să-i țină în lumea lor. Zmeoaicele bătrâne sunt mai urâte decât zmeii și mult mai rele. Îi urăsc pe muritori, asuprindu-le mai ales pe domnițele răpite de fiii lor și pe cei care încearcă să le salveze. Și zmeoaicele se pot transforma după bunul plac, dându-se de trei ori peste cap, în pădure, fântână, izvor sau grădină, dar și în insecte sâcâitoare, cum ar fi musca sau tăunul.

Statu-Palmă-Barbă-Cot

Un omuleț mic-mic, abia cât palma, cu o barbă albă și foarte lungă, de-un cot, care-l împiedică la mers, acesta este *Piticotul* din poveștile românești. I se zice în multe feluri: *Statu-Palmă-Barbă-Cot*, *Tartacot*, *Staticot*, *Statu-Cot*, *Statu-Cot-cu-Barba-cu-Totu*, *Tartahot-Barba-de-un Cot* sau *Harapot-Stat-de-un-Cot* și este mai-marele piticilor.

Pe cât e de mic, pe atât e de urâțel: ochii mari se lăcesc peste o față mărunță, mâinile subțiri i-atârână pe lângă picioarele groase, iar fundul lat îl trage-n jos și-l face să meargă caraghios. De aceea, Piticot umblă călare și este chiar un foarte bun călăreț. Numai că nu călărește un cal, ci un iepure șchiop, ba unii spun că jumătate de iepure șchiop! Uneori, după cum îl mână nevoia, pune frâu unui butuc și zboară prin văzduh călare pe acesta.

Piticotul locuiește în codrii pustii ai tărâmului celălalt. Palatele lui aurite, frumos mobilate și împodobite, pline de lucruri scumpe stau mai mult goale, căci piticul stă mai mult pe drumuri. Unde sunt aceste palate, nu se știe bine; unii spun că într-un vârf de plop, alții spun că sub pământ, căci

piticii sunt meșteri în comori pe care le adună în fundul pământului. Voinicii care arar se abat pe-acolo găsesc palatele dereticate și mesele așternute cu bucate aburinde. Deși s-ar părea că treburile se fac singure în palatul Piticotului, se zice totuși că-l slujesc trei zâne. Acestea mătură, curăță, spală, gătesc și dispar înainte să apară Piticot, de care se tem tare. Piticul vine totdeauna să se ospăteze la amiază și vai de pielea celui care s-a atins de bucatele lui sau îl deranjează de la masă!

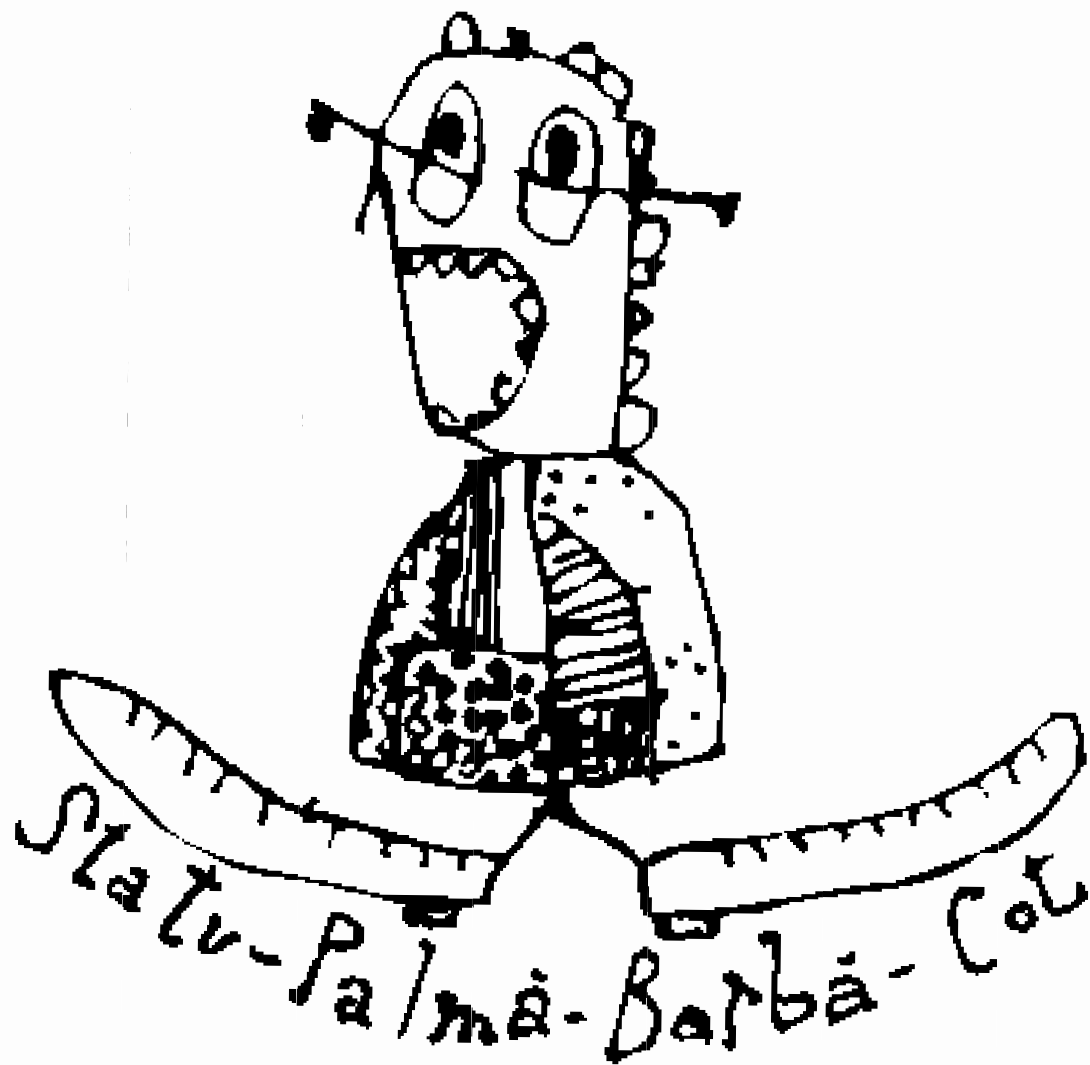
Piticul pus pe șotii le face mereu zile-fripte eroilor de basm care-i calcă pragul. Deși mic, are o palmă puternică, cu care pune la pământ voinicii cei mai tari sau uriași ca Sfarmă-Piatră și Strâmbă-Lemne. Piticot nu este rău din fire, doar că nu suportă să-i mănânce cineva bucatele sau să umble flămând. De aceea, este în stare să fure mâncarea celor răătăciți prin codrii lui, ba chiar să-i bată măr pe cei care încearcă să-l împiedice să-și astâmpere astfel foamea. Dintr-o poveste aflăm cum i-a furat lui Strâmbă-Lemne mămăliga și carnea fiartă chiar de pe foc, ba a și mâncat până s-a săturat chiar pe pieptul acestuia, după ce l-a doborât la pământ cu o

palmă zdravănă.

Singurul care
Piticotului este u
istețime, eroul pr
vâră barba într-o
cu securea în tru
Acolo îl ține prize
scapă, smulgând
fuge de-i scapără
plătind cu viața.

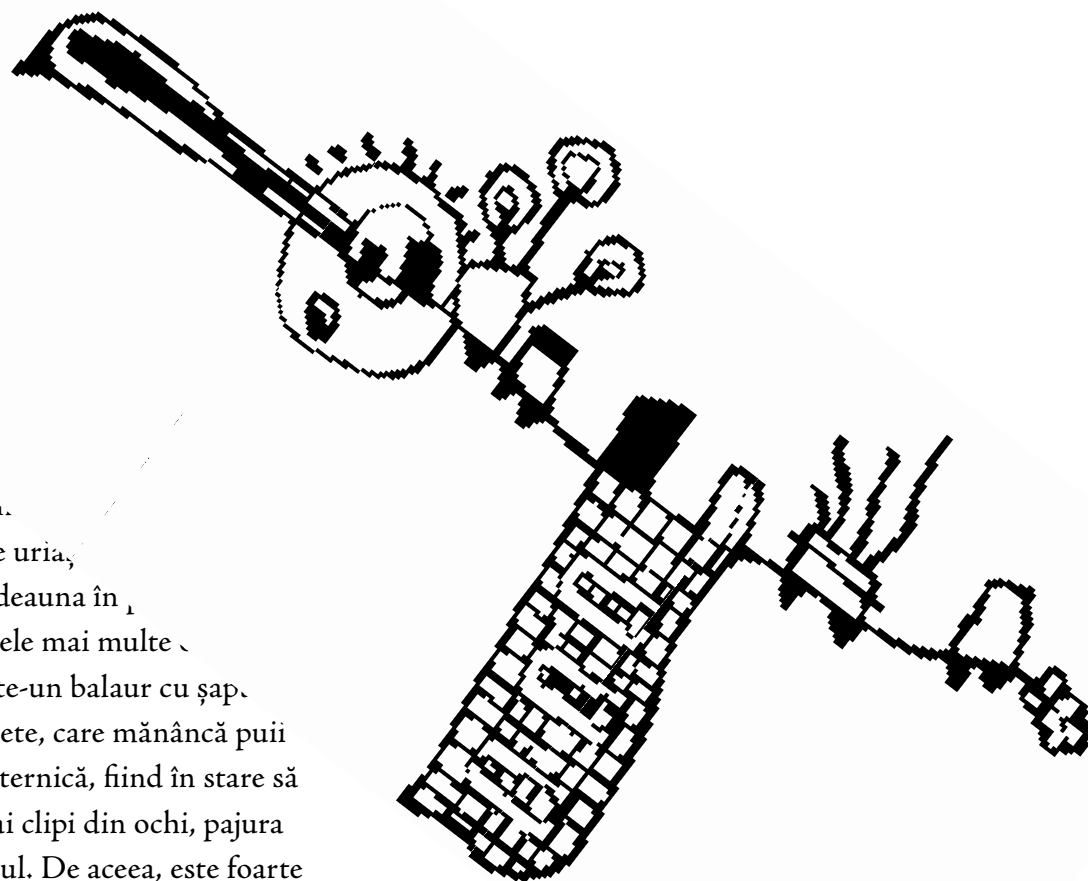
Unii mai spun
deoache pe cel la
calcă într-o urn
Piticot se pot
îmbolnăvi. De
boală poți

scăpa numai
printr-un
descântec de
pocitură.

Pajura

În basme apare
Pajura sau **Zgrițuro**.
locuiește în *lumea neagră*, în
celălalt tărâm. Este o pasăre uriașă,
vârful unui copac, aflat totdeauna în
lac sau a unei fântâni. De cele mai multe
cu pricina își are sălașul câte-un balaur cu șap-
nouă sau douăsprezece capete, care mănâncă puii
pajurei. Deși este foarte puternică, fiind în stare să
străbată distanțe mari cât ai clipi din ochi, pajura
nu se poate lupta cu balaurul. De aceea, este foarte
recunoscătoare acelui pământean care-i scapă puii
din gura balaurului, chiar dacă în mod obișnuit
pajura mănâncă pe oricine. Drept mulțumire, ea îl
ajută pe cel care a omorât balaurul să se întoarcă
în lumea lui, purtându-l pe aripi până la ieșirea din
celălalt tărâm. În tot acest timp, trebuie hrănită
cu pâine, carne și apă, în cantități uriașe: câte
douăsprezece coșuri sau buți din fiecare. Alteori,
pajura îl înghite pe binefăcătorul puilor ei și apoi
îl scuipă afară mai frumos și mai puternic de cum
fusesse.

PLANTELE MIRACULOASE

Există o mulțime de plante pe care țăranii le socotesc folositoare și care, prin calitățile lor, pot vindeca boli sau pot înfrumuseța chipul ori casa cuiva. Dar lumea vegetală cuprinde și exemplare cu origine sau destin ciudat, care pot face mai mult decât atât...

Iarba-fiarelor

Se spune despre *iarba-fiarelor* că a apărut din picătura de sânge care a curs din buricul Domnului Iisus Hristos la răstignire.

Este o plantă miraculoasă, dar foarte greu de găsit. Cică ar fi subțire ca un fir de ață și ușor de recunoscut numai dimineața, căci roua care o acoperă este roșie ca sângele. Unii cred că înflorește numai în noaptea de Sânziene, dar și atunci numai vreo câteva minute, la miezul-noptii. Iar când înflorește, luminează totul în jurul ei, ca ziua. Atunci poți să o culegi. Numai că nu este ușor să o

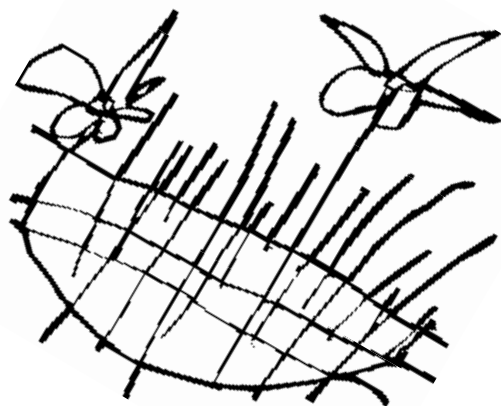
rupi, căci nu are rădăcină și pierde din fața omului, se ascunde. Trebuie să te apropii de ea pe furiș, cu o nuia de alun de un stângen de lungă, și cu ea să-i retezi vârful. Abia după aceea poți să o culegi ca pe o plantă obișnuită. Alții spun că trebuie să știi un anumit descântec și să-ți ungi degetele cu ceară de albine ca să o poți culege. Sau mai poți să o capeți cu ajutorul aricilor. Dacă găsești niște pui de arici, îi pui într-un coș încuiat cu un lacăt. Mama lor, care știe foarte bine unde să găsească iarba-fiarelor, va aduce un fir, va atinge lacătul, care se va descuia, și își va lua puii, uitând planta lângă coș. Unii oameni găsesc iarba cu totul întâmplător: dacă un cal ferecat cu lanț trece pe lângă ea, se pomenește cu lanțul desfăcut. Cu asta nu s-a terminat. Dacă vrei să fii sigur că ai găsit ceea ce cauți, chiar buruiana magică, trebuie să o probezi. Fie atingi iarba de un lacăt încuiat și el se va deschide, fie o arunci în apă și ea va pluti sau chiar va porni împotriva curentului.

Înainte, iarba aceasta era foarte căutată, pentru că cel care o purta asupra lui căpăta însușiri nebănuite. Cine are iarba-fiarelor devine năzdrăvan,

Floarea-de-ferigă

Înțelege graiul tuturor animalelor, păsărilor și plantelor și mai ales nu poate fi atins de glonț. Cu ea se poate deschide orice încuietore de fier. De aceea era căutată mai ales de haiduci și de hoți. Ca să nu o piardă, ei își creștau palma mâinii drepte și puneau planta sub piele. Rana se închidea și nimeni nu le-o mai putea lua. Apoi deschideau lacătele numai atingându-le cu mâna.

Se spune că au avut iarba-fiarelor Pinte
Viteazul, Marcu Tunsul, Iancu Jianu și
haiducul Bujor

Deși nimeni n-a văzut așa ceva, mulți țărani cred că feriga înflorește. Se spune că *floarea-de-ferigă*, de o frumusețe rară, este aducătoare de noroc și bogăție, numai că greu se poate căpăta. Ea înflorește doar o dată pe an, în noaptea de Sânziene, chiar la miezul-noptii. Se ivește albă și strălucitoare ca o stea și în câteva clipe piere. De obicei dracul pândește acest moment și o fură, ca să se bucure numai el de bogăție.

Totuși, și oamenii pot dobândi floarea-de-ferigă, dar cu multă greutate. Numai cineva fără păcate poate găsi locul îndepărtat în care înflorește. Ajuns acolo, omul trebuie să păzească feriga fără să vorbească, să râdă, să doarmă sau să stea așezat și s-o rupă îndată ce înflorește, făcându-și cruce și punând-o într-o năframă curată. Căci diavolul încearcă să-i abată atenția prin tot felul de giumbușlucuri de la momentul magic al înfloririi. Cine reușește să culeagă floarea-de-ferigă, s-o ducă acasă și s-o pună la icoane, va avea trai bun, viață îmbelșugată și spor în toate lucrările sale.

Mătrăguna

Dintre plantele cu mare folos la farmecele de dragoste, **mătrăguna** este una dintre cele mai de seamă. Fata care voia să se mărite mai degrabă trebuia să-și ia într-o zi de luni hainele cele noi, o față de masă, o sticluță cu rachiu, un păhărel și o pâine și să plece dis-de-dimineață să caute buruiana de dragoste la ceva depărtare de sat. Când o găsea, înconjura mătrăguna și-i cânta:

*Mătrăgună, doamnă bună!
Mărită-mă-n astă lună,
De nu-n asta,-n ceealaltă,
Că-i destul de când sunt fată.*

Apoi, pe fața de masă pusă lângă mătrăgună așeza sticla și pâinea, umplea paharul și cinstea planta cu alte cântări. După care golea paharul, pentru a-l umple din nou și a stropi planta. La fel se întâmpla și cu pâinea. După aceea, fata dornică de măritiș se întorcea acasă, cu aceleași cântări de cinstire, însă pe alt drum și cu grijă mare să nu întâlnească pe cineva în cale, altfel farmecele nu se îndeplineau. Miercurea și vinerea repeta toate

gesturile. Vineri, fata rupea mătrăguna, o pune pe fața de masă și, ducând-o acasă, o pune la căpătâi până la înserat, apoi o folosea la scaldă. Sâmbăta, mătrăguna era dusă înapoi, în locul de unde fusese luată. La înapoiere, pe drumul spre casă fata nu trebuia să privească înapoi. Efectul vrăjii era imediat, după cum spuneau femeile. Adică ursitul fetei urma să se ivească în scurt timp. Lumea spunea că, dacă fetele erau surprinse în timp ce săpau mătrăguna, înnebuneau. Unele aduceau planta și o răsădeau chiar în curtea casei, pentru a le fi la îndemână pentru diverse trebuințe.

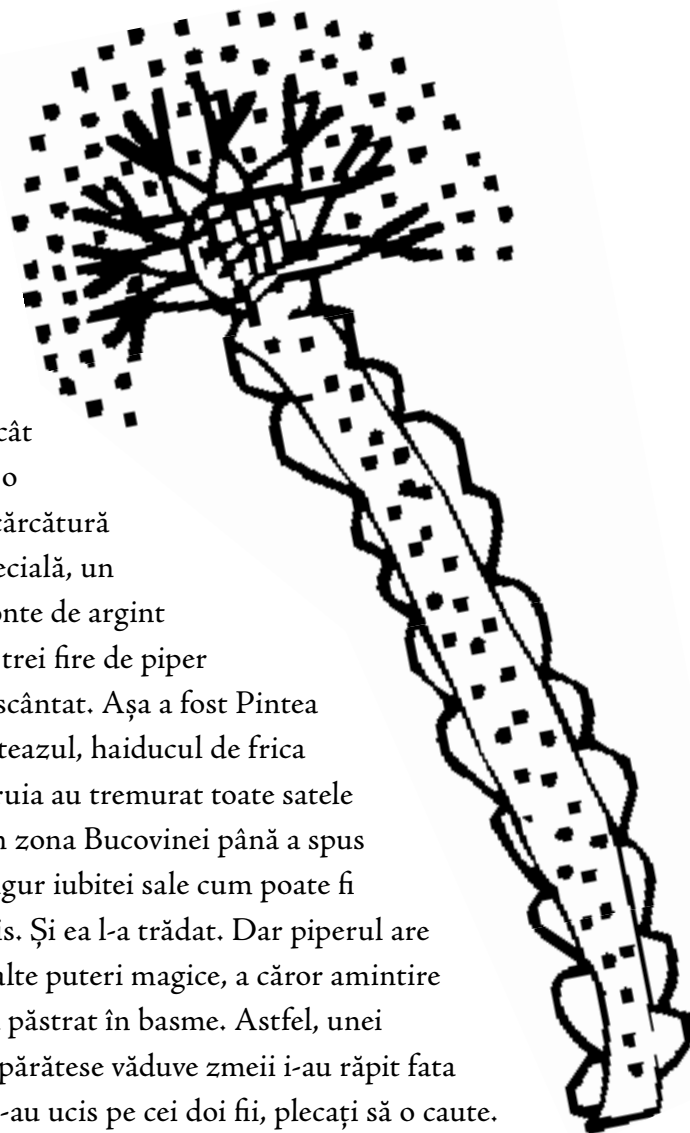
Oamenii credeau că atâta vreme cât mătrăguna va fi ținută aproape în gopodărie, de casa cu pricina nu se va dezlipi norocul. Puterea plantei îl face pe om puternic, iubit și greu de învins, îl face să afle comorile ascunse sau îl vindecă de anumite boli. Mătrăguna era folosită și contra frigurilor sau a durerilor de măsele.

Piperul

Pentru oamenii de la sate, *piperul* a fost întotdeauna aducător de ceartă și dezbinare. Ei credeau că dacă aruncă cineva între doi oameni care discută piper, aceia sigur vor începe să se certe din nimic. Ba chiar și animalele, mai ales porcii, încep să se bată, dacă le arunci piper. Dacă verși piper în casă, să pui repede niște sare deasupra, căci altfel se iscă ceartă mare. Descântătoarele foloseau piperul la vrăji, ca să aducă vrajbă între doi oameni sau nenorociri pe capul cuiva. Dar și la desfaceri de urât era bun. Dacă pe o fată nu o luau băieții la joc sau o părăsea iubitul, dacă pe vreo nevastă o bătea bărbatul și nu-și vedea de casă, acestea erau semne, pentru ele, că le-a făcut o dușmancă vrăji de urât. Atunci se duceau la vreo babă descântătoare care începea să le descante punând un ac, trei fire de piper și trei cărbuni aprinși într-o covășică. Prin descântec întorcea, cu ajutorul piperului, vrăjile cele rele asupra celui care le-a trimis.

Se mai spune și că unii haiduci, descântați de mici ca să fie invulnerabili, nu au putut fi uciși

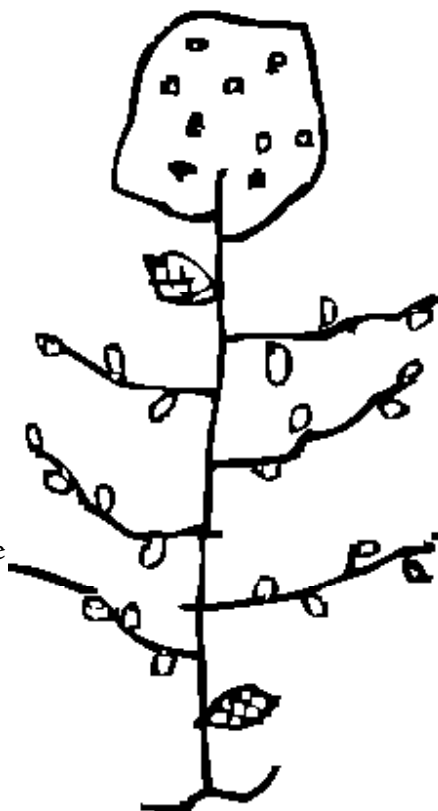
decât cu o încărcătură specială, un glonte de argint cu trei fire de piper descântat. Așa a fost Pinte Viteazul, haiducul de frica căruia au tremurat toate satele din zona Bucovinei până a spus singur iubitei sale cum poate fi ucis. Și ea l-a trădat. Dar piperul are și alte puteri magice, a căror amintire s-a păstrat în basme. Astfel, unei împărătese văduve zmeii i-au răpit fata și i-au ucis pe cei doi fii, plecați să o caute. Măturând prin casă, împărătesei îi sare în poală un fir de piper de pe jos. Ea îl pune la loc, dar el sare din nou, și tot așa, până ce femeia se mânie și îl înghite. Atunci rămâne însărcinată și naște un băiat, Pipăruș, care îi va răzbuna feciorii și îi va readuce fata acasă.

Alunul

Țăranii cred despre alun că ar avea puteri magice, mai ales asupra șerpilor și a duhurilor necurate. Descântătoarele și vrăjitorii căutau mai ales crenguțele de alun cu care s-a apărât o broască de un șarpe care voia să o mănânce. Trei vârguțe de alun erau folosite de femeile pricepute pentru a descânta mușcăturile de șerpi. Cu ele se bătea apa neîncepută dintr-un vas, iar în taină se spunea descântecul. Apoi apa era dată bolnavului să o bea sau se spăla cu ea rana și aceasta îndată se vindeca.

Vârguțele de alun erau folosite și în farmecele de dragoste. Dacă vreo fată părăsită de iubitul ei sau aflată departe de el cerea ajutor de la o vrăjitoare, aceasta putea să-l aducă noaptea îndărăt, călare prin văzduh pe o prăjină de alun. Mulți spun că ar fi văzut asemenea călăreți ciudați noaptea sau mărturisesc că au fost și ei purtați astfel, împotriva voinței lor.

ANIMALE SFINTE, NECURATE SAU NĂZDRĂVANE

Câinele

Unii spun că, după ce a făcut lumea, Dumnezeu și Necuratul s-au apucat să facă animalele. Dracul s-a apucat să cioplească lupul dintr-un lemn de plop, cu gând să-l asmută asupra lui Dumnezeu, să-L mănânce. Dar nu a putut să-i dea și viață. Și atunci l-a dat lui Dumnezeu. Domnul i-a dat duh de viață, iar din surcelele rămase a făcut câinii. Lupul și câinii au sărit împreună pe necurat, care a luat-o la sănătoasa și, de frică, s-a suit într-un copac. Lupul, mai îndrăzneț, a sărit și l-a apucat de călcâi. De atunci se zice că dracul are călcâiul rupt.

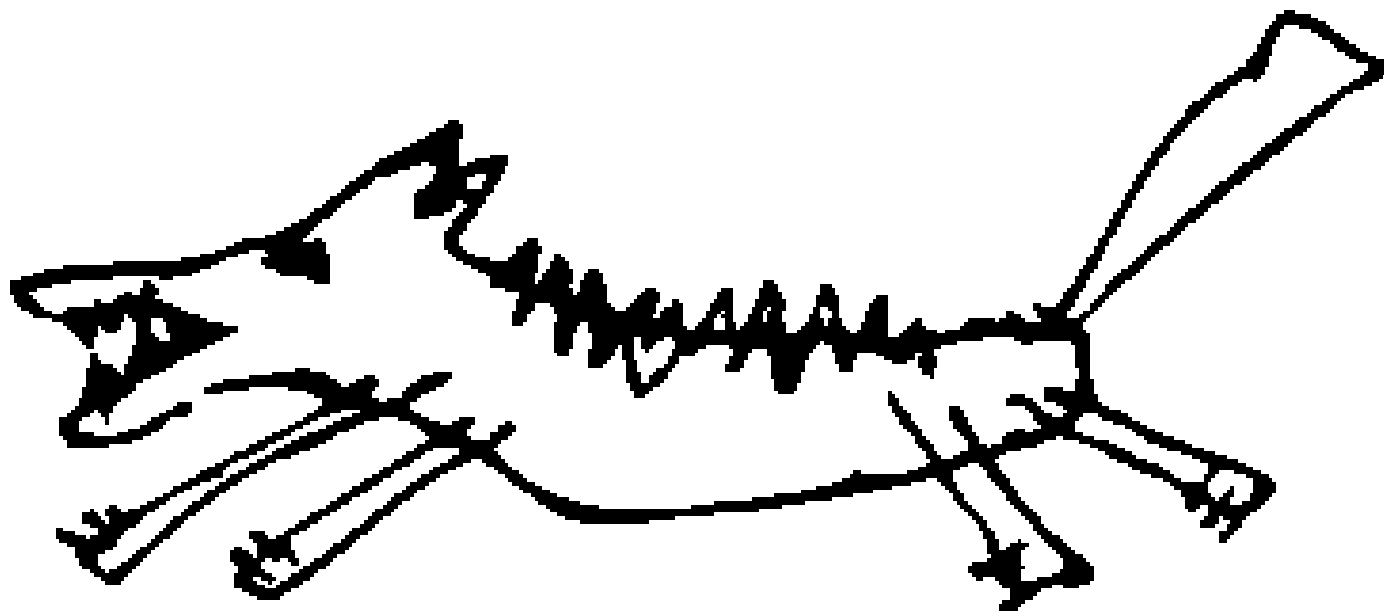
Alții spun că pe câine l-a făcut Sfântul Petre, căruia i s-a plâns un cioban că îi mănâncă lupul oile. Sfântul i-a rupt fluierul în două și bucățile s-au prefăcut într-un câine și o cățea.

Deși șade afară, în frig, câinele este mereu mulțumit și se roagă lui Dumnezeu să-i dea mulți copii stăpânului, ca fiecare dintre ei să-i dea și lui câte o bucățică de pâine. Pisica, dimpotrivă, deși stă numai în casă, la căldură, se roagă Domnului să-i orbească stăpânul, ca să-i poată fura și bucata de pâine din mână. Dar câinele pare să fie și leneș: deși rabdă mereu de frig, amână de la an la an să-și

facă bordei, gândindu-se ce bine ar fi să fie iarna pe jumătate friguroasă și vara pe jumătate călduroasă. Într-un basm, câinele cel bătrân se împotrivește lupilor care atacă stâna, spre deosebire de câinii cei mai tineri, care așteaptă să mănânce ceea ce rămâne după lupi. Câinele Toroiman este alungat de stăpân când nu-i mai poate îngriji gospodăria. Lupul se oferă să-l ajute, cu condiția să-l lase să-i ia câte o oaie. Lupul se preface că răpește copilul stăpânului, pe care îl aduce acasă câinele. Bineînțeles, stăpânul îl primește din nou.

Țăranii consideră câinele un prieten adevărat. Mulți câini sunt năzdrăvani. De exemplu ei știu cu o zi înainte când va muri un animal din gospodăria stăpânului. Unii câini năzdrăvani se nasc în mod miraculos: o cățea naște doi pui cu părul de aur, mâncând dintr-un pește de aur. Eroii de basm se nasc uneori din cățele. Mâncând pești fermecați, împărăteasa, bucătăreasa și cățeaua nasc câte un copil cu părul de aur. Cel mai viteaz este chiar fiul cățelei, care îl învinge pe Statu-Palmă-Barbă-Cot.

De obicei, câinii năzdrăvani sunt credincioși și își ajută stăpânul, în unele basme înviindu-l, când

acesta e ucis de dușmani, cu iarba-învierii. Cei trei câini năzdrăvani din basme, Nea-Aude, Nea-Vede și Nea-Greul-Pământului, se ivesc din trei colaci dăruți lui Făt-Frumos de Sfânta-Luni, Sfânta-Miercuri și Sfânta-Vineri. După ce-și îndeplinesc misiunea, ei se prefac din nou în colaci. Astfel de câini au și Sfintele Zile. Sfânta-Duminică are o cățelușă cu dinții de fier și măsele de oțel, care îi face fărâme pe oamenii răi.

Deseori, sub chipul câinilor fermecați se ascund oameni blestemați. Un băiat schimbă o vacă cu trei căței năzdrăvani, care îl ajută să omoare balaurul din fântână și hoții din pădure. Ei erau, în realitate, feciorii împăratului, blestemați să slujească nouă ani sub chip de câine, apoi să redevină oameni.

Fidelitatea câinelui o întrece de multe ori pe cea a soției. Într-o poveste, diavolul îi cere unui om care l-a scăpat de lup să vină la el cu «nădejdea» lui, să-l răsplătească. Omul se duce cu nevasta,

dar dracul o păcălește până când ea acceptă ca Necuratul să-i taie capul bărbatului. Bineînțeles, dracul îi dovedește astfel omului că nu soția îi este credincioasă și îl trimite să-i aducă adevărata «nădejde». Omul se întoarce cu o cățea, care nu-l lasă pe drac să se apropie de el.

Se zice că la început spicul de grâu a fost dat de Dumnezeu câinelui. De aceea, este bine să dai pâine multă câinelui, că de la el o ai. Spicul avea rod de sus până jos, dar câinele, leneș, mânca numai cât apuca cu dinții, restul se risipea. De aceea, s-a supărat Dumnezeu și a lăsat ca spicul să facă rod numai în vârf. Mult mai târziu, pe vremea tătarilor, în timpul unei năvăliri, dușmanii au dat foc lanurilor, ca oamenii să nu mai aibă ce mânca. Dar nu mai aveau nici ce să semene. Un câine a smuls un spic de grâu și, cu el în gură, a trecut prin foc până la stăpânul lui.

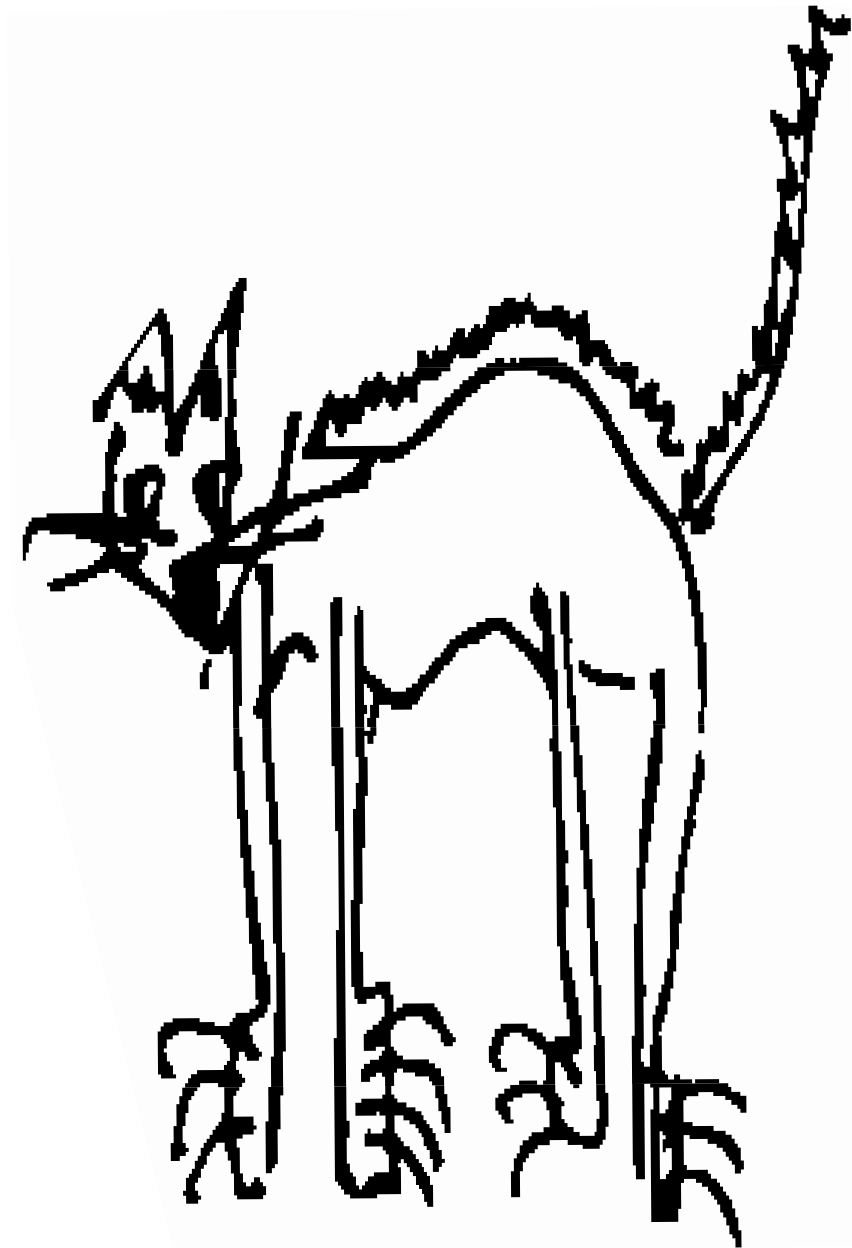
Pisica

Deși este un animal mai puțin domesticit decât câinele, pisica și-a câștigat un loc al ei, chiar în inima casei, la căldura vetrei, datorită faptului că prinde șoareci, principalii dușmani ai bunurilor unei gospodării țărănești. Însă legenda spune că atunci când Noe a făcut arca și a plecat cu ea, dracul a făcut șoarecele, ca să roadă fundul corăbiei, să o scufunde. Noe și-a aruncat o mânășă și ea s-a transformat în pisică. Pisica s-a repezit și a înghițit șoarecele-drac. Numai că în acest fel pisica a devenit rea, nerecunoscătoare și aducătoare de nenorociri. Se zice că din cauză că-l are pe dracul într-însa îi strălucesc ochii noaptea, «ca la dracu'», și când o freci pe spate scoate scânteii. Iar pisică neagră să nu ții în casă, Doamne ferește!, că pe dracul îl ții. Țăranii cred că este atât de spurcată încât, dacă trece pe sub un mort, acesta se face strigoi și-i chinuiește pe toți ai casei. Și dacă îți taie drumul o pisică neagră e semn rău.

Pisica, deși atât de bine îngrijită, îl urăște pe om. Spre deosebire de câine, pisica se roagă să moară toți ai casei, numai o babă oarbă să rămână, să-i

poată fura mâncarea din mână. Iar cearta câinelui cu pisica este foarte veche. Câinele stă afară, în frig, și păzește cu credință avutul stăpânului, iar pisica, hoată, s-a strecurat în casă, la căldură. Se spune că firmanul pe care l-au făcut cândva câinii pentru Dumnezeu și în care se plâng de viclenia pisicii, a fost furat de aceasta și ascuns undeva în casă, unde ei n-aveau acces. Așa că lucrurile au rămas la fel și de atunci fuge câinele după mătă când o vede.

Pisica are însă și calități. Deseori ea este năzdrăvană și îl ajută pe omul cu inimă bună. Pentru că i-a dat de mâncare, o ajută pe fata moșului, asuprită de mama vitregă, să scape de Marțolea. Pe fata mașterei, care n-o hrănește și o alungă, o lasă să fie omorâtă. O altă pisică din povești prindea toate pâinile pe care le arunca pe apă un băiat, astâmpărându-și foamea cu ele. Drept răsplată, ea îl învață pe băiat să ceară de la stăpânul ei inelul de aur din degetul mic. Inelul era fermecat și îndeplinea orice dorință.

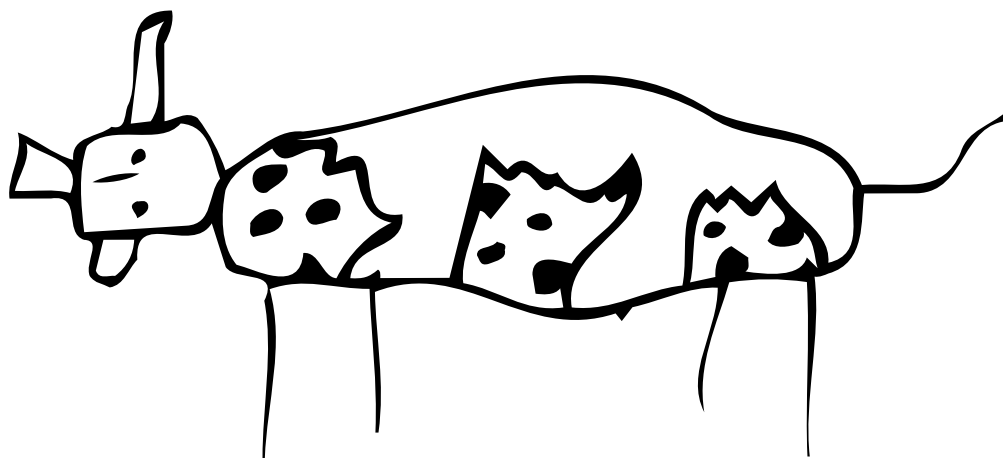
Vaca

Vaca este sfântă, plăcută lui Dumnezeu și tare iubită de țărani. Cine avea o vacă, nu se temea de sărăcie, căci aceasta îi dădea lapte, brânză, carne și piele pentru încălțăminte. De aceea, oamenii o considerau «izvorul casei». De aici și credința că este același lucru dacă dai de pomană pentru sufletul tău o vacă sau sapi o fântână, iar vițeaua dăruită se face pârâu de vin pe lumea cealaltă.

Vaca este și ea năzdrăvană. Se spune că în noaptea de Anul Nou sau de Sfântul Vasile, de Crăciun sau de Bobotează, când se deschide cerul, vacile capătă glas și prevestesc norocul gospodarului sau pot spu-

ne cine va muri în acel an dintre ai casei. Dar nu este bine să le ascuți.

Poveștile sunt pline de vaci năzdrăvane, mai ales negre. Un copil botezat de Dumnezeu primește în dar de la nașul său o vacă neagră. Fiindcă tatăl lui avea avere, copilul lasă vaca să plece în lume. Ajuns mare, copilul o regăsește și vaca îl îndeamnă să scoată din urechea ei dreaptă doi juncani, pe care i-i dăruiește. Mai fată și alte vaci, «câtă frunză și iarbă», care rămân tot băiatului. Într-un alt basm, finul lui Dumnezeu vinde vitele fătate de vaca năzdrăvană și o păstrează pentru el doar pe ea și pe vițeaua ei

Boul

năzdrăvană. Vaca îl îndeamnă să are cele două jugăre de aramă ale împăratului, ca să capete fata acestuia de soție. Fata, care nu-l vrea, îi aduce mâncare în care a pus ierburi care să-l adoarmă. Fiindcă băiatul nu se mai trezea, vaca lui îl aruncă cu coarnele în sus și căderea îl deșteaptă. Când soarele se apropie de asfințit, fiindcă băiatul nu termina de arat, vițeaua împinge soarele cu coarnele înapoi, spre răsărit. Băiatul duce la capăt încercarea și împăratul îi dă drept zestre tot ce pot căra cele două vaci. Și abia după ce încarcă toată vistieria și o iau și pe fată, vaca face semn că e destul.

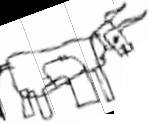
Alte vaci năzdrăvane din povești nasc băieți la fel de năzdrăvani. Când băiatul și cei doi frați de cruce ai lui mor, vaca îi învie, dăruindu-le cele trei vieți pe care le avea, alegând să moară ea. La o șezătoare, fetele zic că cine nu-și va termina de tors caierul, să-și găsească mama transformată în vacă neagră. O fată nu apucă să-l sfârșească și, într-adevăr, își găsește mama astfel. Tatăl ei se însoară din nou, mama vitregă o asuprește pe fată, ținând-o mereu flămândă, dar vaca neagră, mama ei bună, îi dă hrană din cornul ei drept.

Și pe boi se spune că i-ar fi făcut la începuturi dracul, ca să tragă carul, dar au rămas neînsuflețiți. Dracul nu era în stare să dea viață nici unei făpturi. Atunci Dumnezeu a scuipat asupra lor și ei au înviat și s-au acoperit de păr.

Boii de la începutul lumii erau sălbatici și când Adam, după ce a tras trei brazde, le-a dat drumul, au fugit. Diavolul i-a propus lui Adam să-i prindă el, cerând în schimb ca toți urmașii lui Adam să fie ai săi.

Boul e și bun, și rău. Spun oamenii că evreii ar avea un bou care paște câteva brazde de iarbă pe zi și bea un iaz întreg. Va face astfel până la sfârșitul lumii, când evreii îl vor tăia și pe pielea lui se va da lupta dintre diavol și Sfântul Ilie. Alții spun că boul acela va fi tăiat în cer și sângele lui va cădea ca o ploaie de foc și va arde pământul. Pentru că a încetat să mai rumege, ușurând astfel nașterea pruncului Iisus, pentru că L-a încăl-zit cu aburul său și nu a mâncat tot fânul din iesle, lăsându-l Maicii Sfinte ca să-și învelească pruncul, boul a fost binecuvântat să se sature cu puțin.

Și boii sunt năzdrăvani, vorbesc și ei în noaptea

de Crăciun, când se deschide cerul.

Într-un basm, copilul unui sărac, botezat de Dumnezeu, primește în dar de la nașul său o vițea năzdrăvană, care îi fată un bou tot năzdrăvan.

Flăcăul ară până la prânz ogorul de aramă al unui împărat, până la amiază îl seceră, și mai are doar de măcinat grâul, de făcut făina și de copt pâinile, pentru a împlini porunca dată și a câștiga fata împăratului de soție. Dar împăratul îi dă o bă-

adormitoare. Noroc că una din vitele

rage atât de tare, încât îl treze-

împinge soarele înar-

asfințit, ca bă-

poată

și să-i c-

împărați

După nun

boul îl învaț

pe băiat

să-l taie și

să-i arunce

coarnele acolo

unde va vrea

să-și pună scaunul de domnie. Din coarnele bouului

ucis s-au făcut niște curți mai frumoase

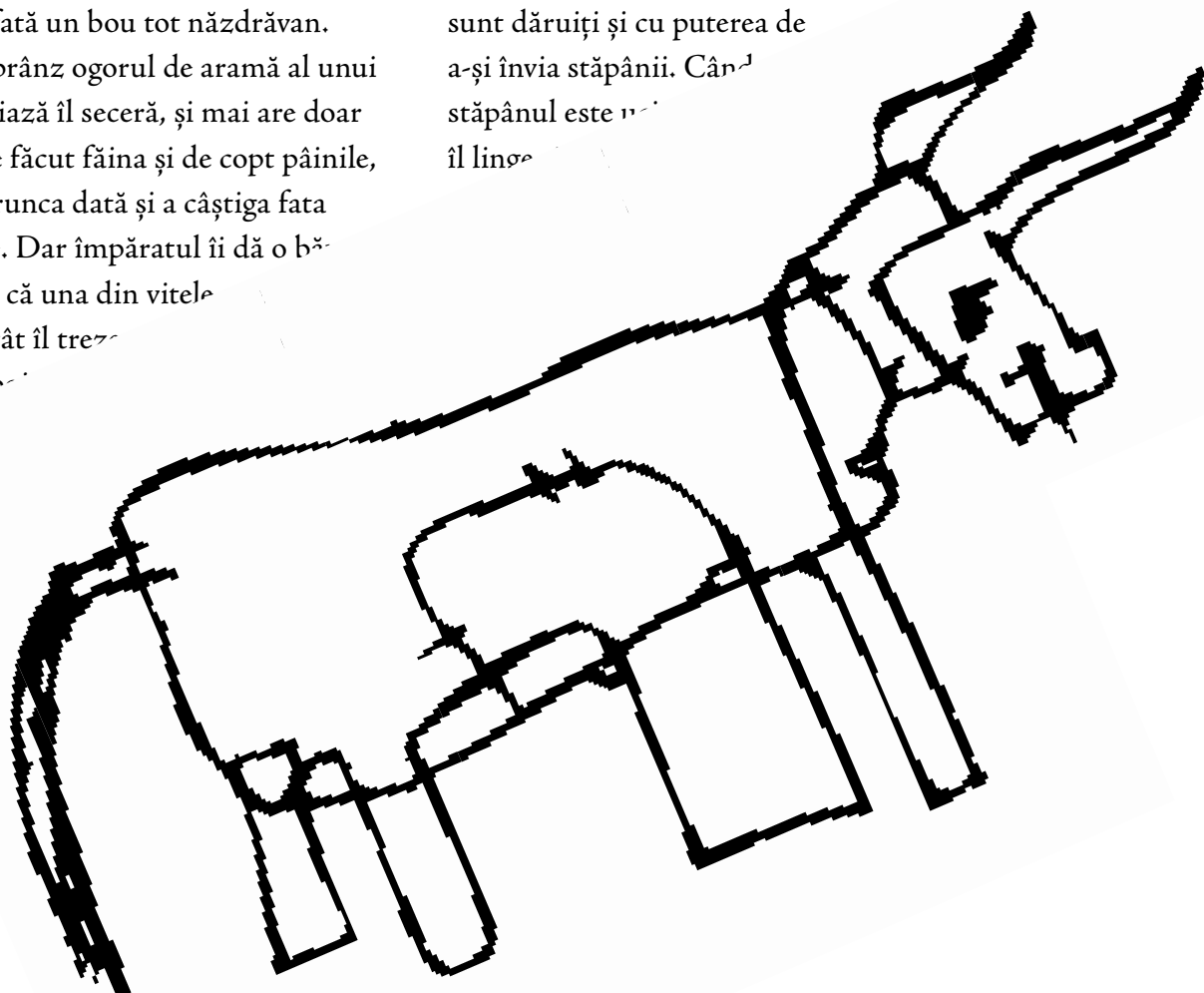
ale împăratului. Uneori, în basme, boii

sunt dăruiți și cu puterea de

a-și învia stăpânii. Când

stăpânul este n-

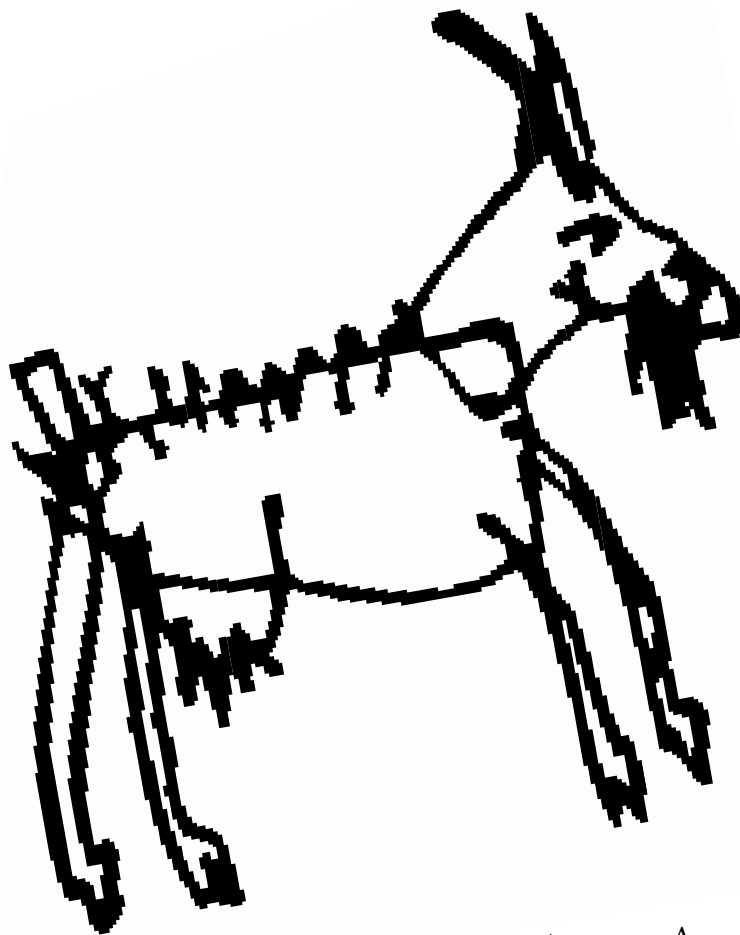
il ling-

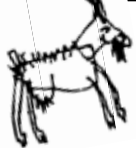
Capra

În sat, cine avea oi, o ducea bine, cine creștea capre, se temea de sărăcie. Cică era odată un om sărac. Și-a cumpărat o oaie. Primăvara, vine Sărăcia să stea cu el. Dar oaia îi zice Sărăciei să se ducă în altă parte, deoarece acolo nu are loc, căci într-o parte își ține ea laptele, în alta lâna, în alta mielul, dincolo se culcă ea și nu mai e loc. Atunci Sărăcia s-a dus la alt om, care își cumpăraseră o capră, și capra poftit-o să rămână.

Capra n-are nume bun între țărani, pentru că oamenii știu că dracul a făcut-o. Dumnezeu a făcut oaia și Necuratul a vrut să-și facă și el una ca a lui Dumnezeu. A frământat pământ de baltă, neroditor, i-a pus ierburi în loc de lâna, i-a făcut coadă din vârful cozii sale și i-a mai dat și o barbă ascutită și despicată ca a lui. Dar dracul nu a putut să-i dea și viață. Ca și-n alte dăți, s-a milogit de Dumnezeu și Domnul i-a dat ființei pocite duh de viață. Dar capra era atât de nă răvașă, că îi scotea sufletul Necuratului, când umbla cu ea la

r a s c u t . Așa că Necuratul s-a supărat și a lovit-o peste picioare. Și pe loc i s-au umflat caprei genunchii, cum îi are până-n ziua de azi. Mâniat, dracul a hotărât ca numai de la genunchi în jos să fie a lui, restul să fie al lui Dumnezeu. Oamenii mai spun că, deoarece capra este și a lui, Necuratul poate apărea în chipul acestui animal, mai ales noaptea sau prin locuri pustii. Tot de aceea nu este bine să dai capră de pomană.

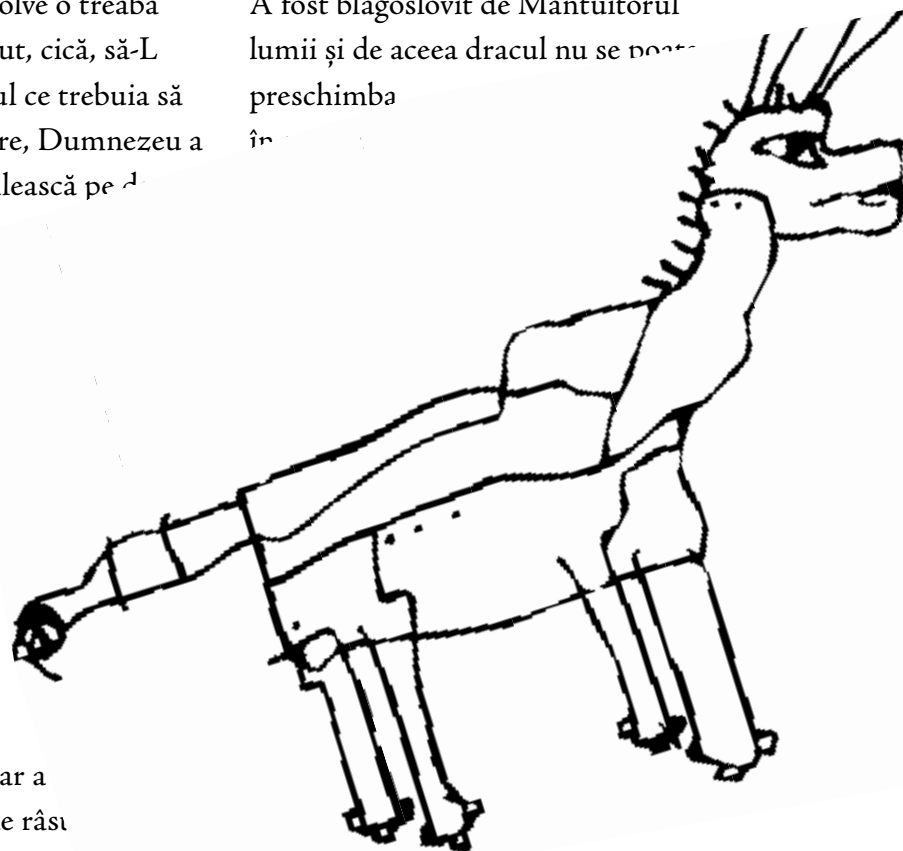

Măgarul

Nici măgarul nu le este indiferent țăranilor, căci și el are o poveste ciudată. Cică și pe măgar l-ar fi făcut, la începutul lumii, tot dracul. Dumnezeu a început să facă în același timp calul și măgarul, dar i-a lăsat neterminați și a plecat să rezolve o treabă care nu suferea amânare. Dracul a vrut, cică, să-L ajute, dar, în grabă, a pus calului capul ce trebuia să fie al măgarului și invers. La întoarcere, Dumnezeu a observat greșeala. Însă ca să nu-l umilească pe cel blagoslovit animalele așa cum se află are un cap prea mic, iar măgarul în raport cu trupul său.

Alții spun că, pe când Dumnezeu pământ, a apucat-o pe un drum îngust pășteau un cal și un mânz. Dumnezeu să-I facă loc. Calul s-a ferit, mânzul Dumnezeu l-a dojenit și atunci mânzul s-a dezvinovățit spunând că nu a auzit cuvintele Lui. Iar Dumnezeu i-a lungit urechile, altă dată să audă. Simțindu-și bălăbănindu-se, mânzul devenit măgar a Atunci Domnul l-a blestemat să fie de răsu-

și să se hrănească numai cu scaieți și ciulini. Totuși, deoarece se zice că L-a purtat în spinare pe Domnul Iisus Hristos până la Ierusalim, măgarul este foarte respectat. De atunci are desenată o cruce pe spate. A fost blagoslovit de Mântuitorul lumii și de aceea dracul nu se poate preschimba în altă bestie.

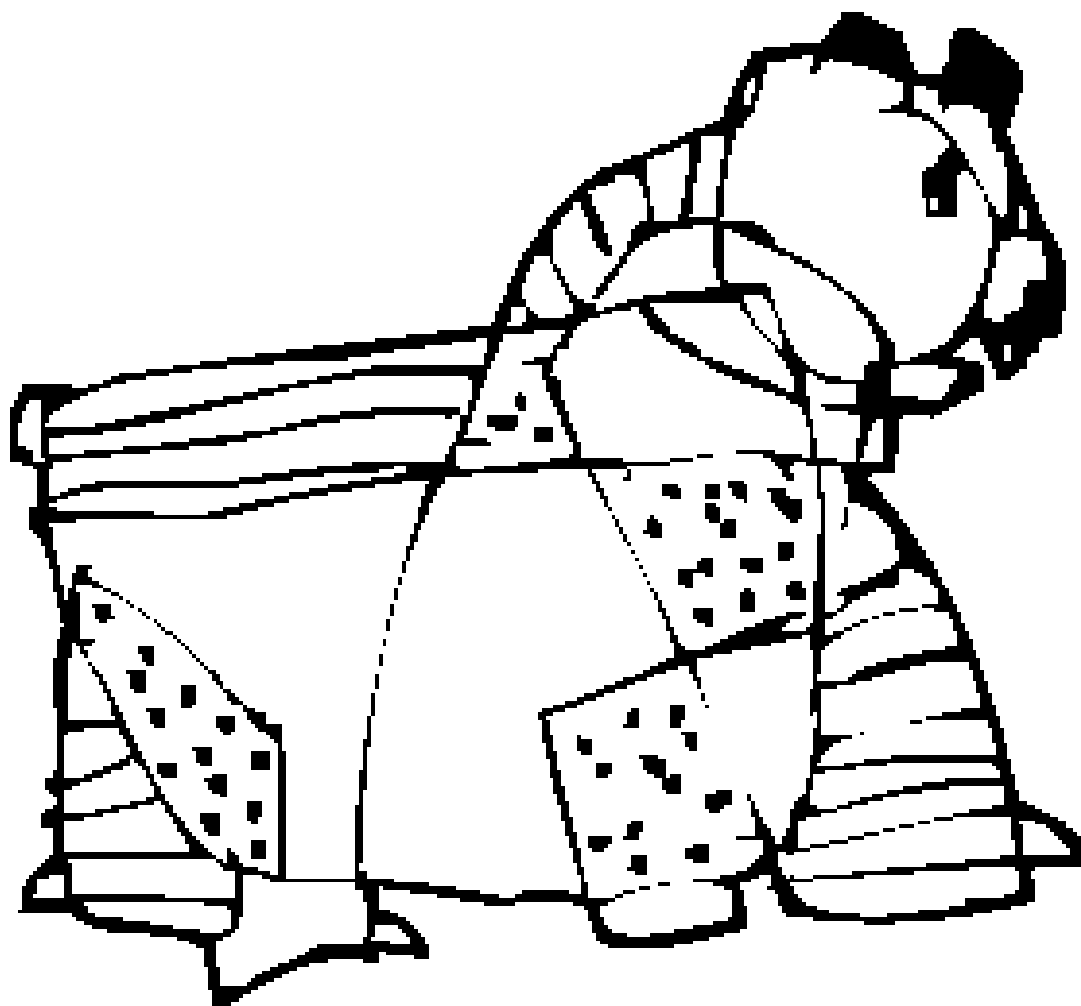
Ursul

Din timpuri îndepărtate, oamenii au observat asemănarea uimitoare dintre trupul omului și trupul, jupuit de blană, al ursului. De aceea, sunt și acum locuri în care oamenii nu mănâncă carne de urs. De altfel, se știe și de ce. Cică ursul a fost, cândva, un morar prea șugubăț, care a vrut să-L sperie pe Dumnezeu. Pentru asta s-a acoperit cu un cojoc întors pe dos și s-a ascuns sub un pod. Când a trecut pe acolo Dumnezeu, morarul a mormăit. Atunci Domnul l-a blestemat să rămână așa până la sfârșitul lumii. Și morarul n-a mai putut să-și dea jos cojocul, se lipise de el... Alții zic altele, și mai și. Cică oamenii sunt făcuți din urși, că mai demult și oamenii erau ca urșii, plini de păr. Apoi Dumnezeu i-a făcut așa cum sunt azi, dar le-a lăsat, ca semn, păr la subsuori.

Ursul este un fel de gospodar al pădurii. Își face bârlog, numai foc nu are. La început, ursul avea coadă. Pe el l-a sortit Dumnezeu să mănânce zmeură, miere și rădăcini, dar, neștiind care sunt, l-a rugat pe Sfântul Petre să i le arate. Sfântul l-a ajutat. Ajuns la miere, ursul n-a mai vrut să plece, așa de mult i-a plăcut. O albină l-a pișcat însă pe

Sfântul Petre și acesta, supărat, a încercat să-l facă pe urs să plece. Și atâta l-a tras de coadă, că i-a rupt-o. Ba l-a mai tras și de urechi până i le-a rupt și pe acelea, și tot degeaba: ursul nu se dezlipea de miere.

Ursul are și mari puteri, fiind mai puternic decât Necuratul, pe care l-a și înfruntat o dată. Cândva, dracul a cerut ca grâul să fie al lui. Nimeni nu a avut curaj să i se împotrivească, nici omul, nici celelalte animale. Doar ursul, care s-a luat la întrecere cu aghiuță la secerat: dracul cu mâinile, ursul cu picioarele. Ursul a câștigat întrecerea și astfel grâul a rămas al lui Dumnezeu. De aceea, se spune că ursul alungă dracii. De aici se trage și obiceiul de a umbla cu ursul din casă în casă sau pe la târlele cu oi, făcându-l să joace. Dacă ursul jucăuș nu vrea să intre într-o casă, e semn că e ceva necurat acolo. Prin aprilie, ursarii jucau cu ursul prin curțile oamenilor, ca să le aducă noroc și sănătate. Ba mai și suiau ursul pe spatele vreunui bolnav cu dureri de spate, crezând că, fiind călcat de urs, omul se va vindeca. Iar părul de urs era folosit pentru afumarea copiilor bolnavi de sperietură. Pruncii nou-născuți erau, în unele locuri, unși cu untură de

urs, ca să crească puternici și sănătoși ca ursul.

Ursul era foarte temut de oameni, pentru că în perioada împerecherii aducea mari pagube turmelor, livezilor și prisăcilor. Nu e de mirare că multe zile din an erau ținute de țărani pentru a fi feriți de urs: Ziua Ursului (2 Februarie), Martinii De Iarnă (1-3 Februarie), Sâmbăta Ursului (o săptămână înainte de Moșii de Florii), Macavei (1 August), Martinii

De Toamnă (12-14 Noiembrie). De Ziua Ursului, oamenii căutau să vadă ce face ursul, căci asta îi ajuta să afle cum va fi vremea. Atunci ursul iese afară din bârlog și se uită să-și vadă umbra. Dacă nu o vede, fiindcă e frig sau ceață, el își părăsește bârlogul, căci știe că va veni primăvara. Dacă este frumos, se duce din nou la culcare, căci va mai ține iarna o vreme.

Lupul

Și lupul este la fel de temut, căci e câinele unui sfânt. Poveștile spun că un om, știind că Sfântul Petru împarte lupilor hrana pentru anul care tocmai începuse, s-a dus în pădure, s-a suit într-un copac și a așteptat acolo până s-au adunat lupi, care la rândul lor îl așteptau pe sfânt. Acesta nu a întârziat să apară. Când a sosit, s-a apucat să rânduiască fiecărei fiare prada: tu te duci acolo și mănânci aia, tu dincolo și mănânci cealaltă, și tot așa. A rămas la urmă un lup șchiop, care a prins a se plânge că n-a primit nimic și că orice ar încerca să înșface nu poate, pentru că ceilalți lupi, cei sănătoși, i-o iau înainte. Sfântul Petre, fără să stea pe gânduri, i-a spus să-l mănânce pe omul ascuns în copac. Apoi a dispărut. Lupul s-a tot chinuit să ajungă la omul acela, să urce să-l dea jos, dar n-a fost chip și l-a lăsat. Îngrozit, omul și-a strigat feciorii, care au apărut într-un târziu cu o căruță în care era un butoi mare. N-au făcut decât să-și ascundă tatăl în butoi și apoi au pornit spre casă. Pe drum le-a ieșit înainte o babă șchioapă, care i-a rugat s-o primească și pe ea în căruță. După ce mai întâi feciorii refuză, în cele din urmă se înduplecă și o primesc. Acasă însă, când au desfăcut butoiul, dintr-

o săritură a ieșit din el doar lupul cel șchiop, sătul și bucuros că-și luase partea.

Ziua de 16 ianuarie este prima din calendarul lupului. În total, calendarul țăranesc numără 35 de zile în care lupul este pomenit și sărbătorit, de teama pagubelor pe care le-ar putea aduce în gospodărie.

Țăranii cred că lupul este unul dintre animalele care ajută sufletele celor morți să ajungă cu bine pe lumea cealaltă:

*Și-ți va mai ieși
Lupul înainte
Ca să te spăimânte.
Să nu te spăimânți,
Frate bun să-l prinzi,
Că lupul mai știe
Seama codrilor
Și-a potecilor
Și el te va scoate
La drumul de plai
La un fecior de crai,
Să te duci în rai,
C-acolo-i de trai,
În dealul cu jocul,*

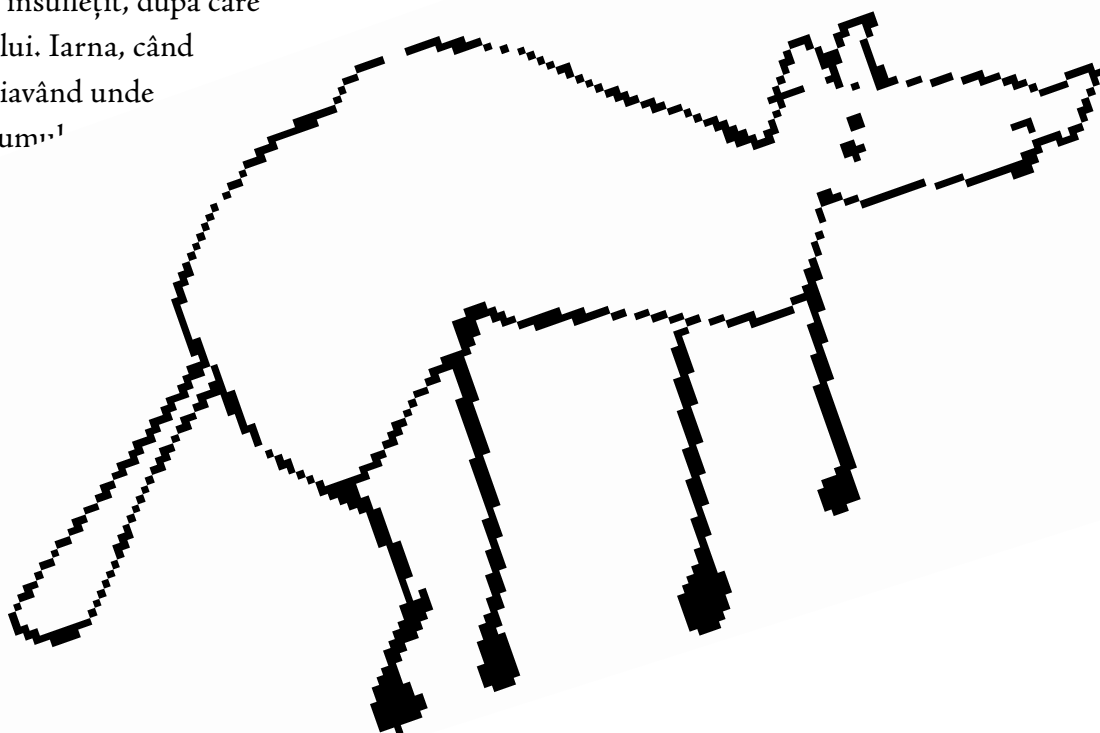

*C-acolo ți-e locul,
În câmp cu bujorul,
C-acolo ți-e dorul.*

Se spune că și lupul a fost făcut tot de drac,
dar fără viață. Dumnezeu l-a însuflețit, după care
l-a asmuțit împotriva diavolului. Iarna, când
apele bălților îngheață, nemaivând unde
să se ascundă, dracii ies la drum
pentru a-și căuta un loc
ales de Boboc
apele. Cu
pe cel mai
ba chiar îi n
la Dumnezeu

Dacă după
prunc dădea se
boală grea, părin
schimbau numele

al unui animal puternic, care adesea era lupul sau
ursul. Boala era învinsă și copilul purta
moarte numele cel nou: Ursu

Cocoșul

Cocoșii sunt ceasornice satelor, căci ei aud, din por Dumnezeu, toaca din cer c trecerea timpului. Cântă d devreme, iar oamenii se po drum abia după cântatul l când cocoșul este unul năz să audă toaca, căci știe și si să cânte. Când sloboade el chiar și diavolul.

Se mai spune că este nă fiindcă are în coadă o pană și el. Când cocoșul doarme încet, încet, iar la miezul n Cu ea cocoșul măsoară cea când trebuie să cânte.

În basme, cocoșul păzeș astfel că zmeii care vor să-i greș mereu din pricina căn trezește santinelele. Cocoșul a fost blagoslovit să fie năzdrăvan chiar de Hristos. Unii spun chiar că dacă cocoșul n-ar fi existat, atunci nici Hristos n-ar fi înviat.

Ciocârlia

Se spune că este o pasăre sfântă, plăcută lui Dumnezeu. Atunci când se înalță la cer, vestește Domnului faptele oamenilor. De aceea este păcat să fie omorâtă.

Unii zic că ciocârlia ar fi fost fată de împărat. S-a îndrăgostit de Soare și a plecat să-l caute. Mama Soarelui a blestemat-o să se prefacă în pasăre, pentru că a îndrăznit să spere la dragostea neprihănitului astru. De atunci ciocârlia se înalță mereu spre soare, dar nu ajunge niciodată lângă el și, mâhnită, cade pe pământ.

O altă poveste spune că ea era fiica împăratului și o chema Lia. Era atât de frumousă că tatăl ei nu mai prididea cu ospătatul pe lângă ea. Într-un sfârșit, împăratul i-a ales drept feciorul vântului, iar fata s-a întristat că nu mai era îndrăgostită de multă vreme în tair Soare. Pentru că tatăl ei o silea să se măritase cu ginerele ales, Lia s-a rugat Maicii Domnului s-o prefacă într-o pasăre. De atunci ea zboară mereu spre soare și-i cântă despre dragostea ei.

Țăranii au botezat-o *pasărea plugului* sau *ceasornicul plugarilor* și cred că strigătul ei îi îndeamnă primăvara să are: «La plug! La plug!», iar toamna să se pregătească pentru iarnă: «Cârpiți, cârpiți!». Se zice că ciocârlia nu mai cântă după 1 iunie, după ce mănâncă orz copt.

Unii spun că ciocârlia ar vrea să se suie până la Dumnezeu și chiar ar putea ajunge până acolo dacă nu s-ar împiedica de vântul turbat, care o amețește și o trânteste la pământ. Uneori moare în cădere

Corbul

Pasăre neagră a pădurii, cu viață prea lungă pentru o pasăre și croncănit sinistru, corbul prevestește – spun oamenii satelor – boala, moartea, ploaia, viscolul. Cârâiala lui dă de știre lupilor să vină la vite.

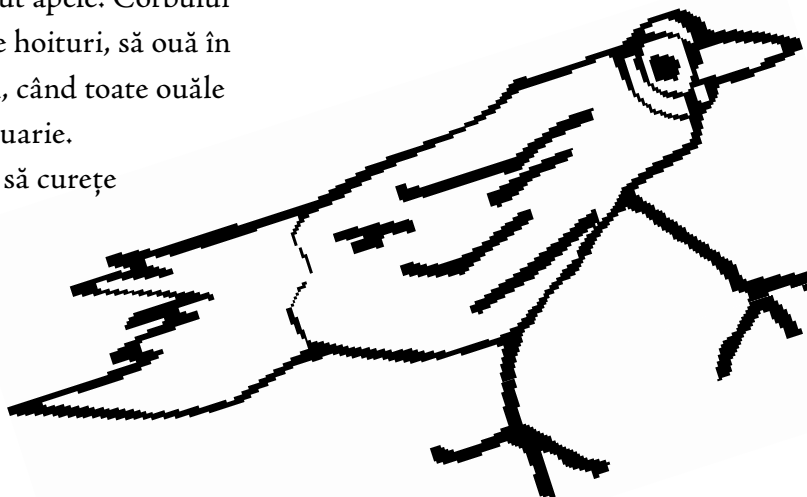
În unele părți, corbul este considerat sfânt, pentru că se crede că are o cruce în gură.

Se zice că la început corbul a fost alb, dar strămoșul Noe l-a blestemat să se facă negru pentru că, în vremea potopului, nu s-a întors la timp la corabie să-l anunțe dacă au scăzut apele. Corbului i-a fost menit atunci să mănânce hoituri, să ouă în decembrie, pe gerurile cele mari, când toate ouăle crapă, iar puii să-i scoată în februarie.

La facerea lumii, el nu a vrut să curețe apele lui Dumnezeu împreună cu celelalte păsări. De aceea a fost blestemat de stăpânul lumii să nu bea apă din râuri și izvoare. Pentru că nu are voie să bea decât apă de ploaie, atunci când este

secetă, corbul țipă, ca să atragă ploile.

Corbul stă adesea împrejurul vrăjitoarelor. Femeile care fac farmece folosesc inima de corb pentru a vindeca bolile grele.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Ovidiu Bârlea, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976
 Simion Florea Marian, *Mitologie românească*, Paideia, București, 2000
 Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, Saeculum i.O., București, 2001
 Tudor Pamfile, *Mitologie românească*, All, București, 1997
 Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român*, vol.I-II, Saeculum i.O., București, 1998

GLOSAR

A ademeni – a înșela, a amăgi, a ispiti prin bani, vorbe dulci sau făgăduințe de tot felul
Ai – usturoi
Alai – mulțime de persoane care urmează pe cineva pentru a-l cinsti sau sărbători; grup gălăgios strâns în jurul cuiva sau care se ia după cineva
Anapoda – altfel decât trebuie, fără rânduială, pe dos, la întâmplare
Apă neîncepută – apă adusă de către cineva de la fântână, izvor sau râu fără să vorbească cu nimeni și fără să guste din ea; se folosește la descântece, farmece și vrăji
Arătură – loc arat; brazde trase cu plugul
Arhanghel – înger cu rang înalt, mai mare peste ceilalți îngeri
Arie – loc neted, pe câmp sau în curte, curățat de buruieni, unde se treieră cerealele (grâu, secară, orz, ovăz) manual, cu o unealtă numită îmblăciu, sau cu caii
Azimă – turtă de grâu sau secară făcută din aluat nedospit și coaptă în spuză (cenușă fierbinte) sau în țeșt (cuptor mic de lut în formă de strachină), care înlocuiește pâinea
Bale – scuipat necontrolat, salivă care se scurge din gură pe bărbie în cantitate mare
Baniță – vas în formă de trunchi de con făcut din scoarță de copac sau din lemn și folosit la măsurarea cerealelor, ca unitate de măsură pentru capacitate
Bălțat – cu pete mari, albe sau de culoare deschisă, mai ales pe spate, dar și în alte părți ale corpului (se spune mai ales despre vite)
A bânțui – a face mari stricăciuni, a pricinui mari pierderi, a pustii, a chinui, a asupri
Bivol – animal rumegător cu pielea neagră, coarnele inelate și păr pușin și aspru, mai mare și mai puternic decât boul, folosit la tracțiune în anumite regiuni ale țării

A se bizui – a-și pune nădejdea, a se încrede în cineva; a se încumeta, a se crede capabil de ceva
Bordei – locuință simplă săpată în pământ, cu pereții de nuiele împletite sau din lemn lipit cu lut și cu acoperiș de pământ, paie sau stuf; casă mică, sărăcăcioasă
Boz – plantă cu miros neplăcut (un fel de soc cu flori albe și fructe ca niște bobite negre) folosită în medicina populară pentru ceaiuri și scăldături și la descântat
Brâu – fâșie lungă, lată sau mai îngustă, de împletitură sau țesătură din lână, cu care țaranii își încing mijlocul și în care poartă banii, cuțitul, fluierul sau furca
Bucate – feluri de mâncare, mâncăruri gătite ; în general, alimente, provizii
A buimăci – a ameți, a zăpăci, a năuci
Busuioc – plantă aromată, foarte verde, cu frunze lucioase și flori mici, albe sau trandafirii, cultivată în grădinile țărănești pentru mirosul ei plăcut și folosită pentru parfumarea hainelor, a casei și a apei de spălat, pentru vindecarea unor boli și pentru sfințirea apei și a icoanelor
Buștean – trunchi de copac tăiat și curățat de crengi
Bute – vas de lemn de mari dimensiuni, făcut din doage de lemn legate cu cercuri din fier, având două funduri și un orificiu de scurgere, folosit pentru păstrarea vinului sau a altor băuturi alcoolice; butoi
Caier – fuior (mănunchi) de cânepă, în sau lână care se pune în furcă și se toarce pentru a obține fir
Candelă – lampă mică ce luminează o încăpere; vas mic de metal sau pahar plin cu untdelemn în care plutește un fitil aprins, folosit pentru a lumina la icoană sau pe un mormânt
Canea (cana) – cep (dop lung) din lemn sau metal, găurit ca o țeavă, prin care se scurge lichidul dintr-un butoi
Cădelniță – vas mic din metal, atârnat de niște lămpișoare, în care se arde jar și tămâie, folosit de către preot în biserică
Căiță – membrană (pieliță) cu care se nasc unii copii pe cap
A se călători – a pleca, a se duce în altă parte

Călușari – ceată de flăcăi (în număr de 7, 9 sau 11) împodobiți frumos, cu clopoței la picioare, care umblă prin sate în preajma sărbătorii Rusaliilor și dansează un joc tradițional numit căluș

Căpăstru – ochi din funie sau curea de piele care se pune în botul sau capul animalelor (cai în special) pentru a-i plimba dintr-un loc într-altul sau pentru a-i lega la iesle

Câlți – firele groase și noduroase care rămân în urma perierii din cânepă sau în după ce se scoate fuiorul; sunt folosite la țesutul sacilor și al unei pânze mai groase, dar foarte rezistente

Cânepă – plantă textilă cu flori verzi și tulpină plină de fibre, cultivată mult la țară; odată prelucrată (adică lăsată să putrezească în apă pentru a i se topi învelișul lemnos, zdrobită cu melița, desfăcută în fire, dărăcită și periată), era folosită pentru fabricarea pânzei și a frânghiilor

Cârcel – crampă, contractare bruscă și dureroasă a mușchilor, mai ales de la picioare

A cârti – a-și manifesta nemulțumirea prin vorbe sau gesturi

Cep – dop lunguiet de lemn cu care se acoperă gaura unui butoi

Cheutoare – fiecare din cele două ațe cu care se leagă cămașa țărănească la gât; ochi de ață sau de șiret la un obiect de îmbrăcăminte, prin care se trage nasturele sau un alt șiret pentru încheiat

Chilie – odaie mică, cămăruță; încăpere mică în interiorul unei mănăstiri, în care locuiește un călugăr sau o călugăriță

Chipeș – frumos, înalt, bine făcut și cu înfățișare mândră

Cicălit – se spune despre cineva care tot timpul ceartă pe altcineva fără motiv sau pentru motive mărunte, sau îl bate la cap pentru fleacuri

Ciolanele carului – obezile roșii, adică fiecare dintre bucățile de lemn încovoiate care, unite prin cuișoare de lemn, alcătuiesc colacul roșii unei căruțe

Ciung – persoană căreia îi lipsește o mână sau un braț

Ciutură – găleată lucrată din doage (scânduri curbe) de lemn, folosită în trecut la fântânile cu cumpănă și cu roată

A cloci – a sta pe ouă pentru a scoate pui

Cofă – vas pentru apă lucrat din doage și cercuri de lemn, cu toartă și capac; găleată

Constelație – grup de stele cu poziție fixă pe cer

Corn de casă – colț, unghi, ungher

Coroiat – încovoiat

Coromâslă – cobiliță, un lemn încovoiat cu două creștături la capete de care se pot atârna greutatea (coș, doniță, găleată) și care se poartă pe umeri

Coșciug – sicriu

Coșul sobei – locul prin care fumul iese afară din casă, trecând prin acoperiș; horn, hodgeac

Cot (coți) – măsură de lungime egală cu lungimea brațului de la îndoitura cotului și până la vârful degetului mijlociu

Covățică – vas mic de lemn cioplit în formă de albie în care se frământa pâinea, se puneau laptele la prins sau se spălau rufe

Cremene – piatră foarte tare care, lovită, scoate scântei

A creșta – a face o tăietură în ceva, pe lungime

Crug – bolta cerească

Cuvios – plin de evlavie, cu frică și dragoste de Dumnezeu și de cele Sfinte, cucernic, smerit

Dâră – urmă lăsată pe pământ prin vărsarea unui lichid sau târârea unui obiect

A se deghiza – a se preface, a se arăta cu totul altfel decât în realitate, a se îmbrăca astfel încât să fie greu de recunoscut

A deochia – a fermeca pe cineva cu ochii; după credința poporului, privirea invidioasă sau răutăcioasă poate provoca persoanei respective amețeli, dureri de cap, leșin

A deretica – a face ordine și curățenie într-o casă, scuturând, ștergând praful, măturând, așezând lucrurile la locul lor

Descântec – formulă magică în versuri, foarte veche, care se recită în prezența unui bolnav pentru a-l vindeca de boli sau pentru alungarea

duhurilor rele

A dezmierda – a mângâia pe cineva cu vorbe sau gesturi de dragoste

Divan – odinioară, consiliu de judecată sau tribunal alcătuit din boierii cei mari ai țării care, conduși de Domnul țării, judecau cauzele cele mai însemnate

A dojeni – a face cuiva observații asupra unui lucru, a-l certa

Droșcă – trăsură pe arcuri, birjă

Duh – spirit, năluca, ființă neîntrupată care se arată oamenilor în anumite împrejurări și îi sperie sau îi chinuiește; mai înseamnă și suflet, răsuflare («duh de viață»)

Eclipsă – dispariție temporară de pe bolta cerească a unui astru din cauza așezării unui alt corp ceresc între acest astru și ochiul observatorului

Euharistie – taina bisericească a împărtășirii simbolice a credincioșilor cu trupul și sângele lui Hristos

Farmece – mijloace diabolice (gesturi și formule magice) prin care cineva poate fi adus într-o stare supranaturală, i se pot pricinui supărări, necazuri, boli sau poate fi lecuit

Fereca – a căptuși sau a îmbrăca un obiect în fier, a lega cu cercuri de fier

Firman – poruncă scrisă

A foșgăi – a mișuna, a foi, a viermii

Friguri – boală care se manifestă prin creșterea temperaturii normale a corpului, accelerarea pulsului și senzații amestecate de frig și căldură puternică

Gârlă – apă curgătoare mică, braț de râu

Ghimpe – spin, țepușă care crește pe tulpina sau frunzele unor plante, dar și pe corpul unor animale

Ghioc – scoică albă și lucioasă care slujește drept adăpost melcului de mare, întrebuițată de Țigănci și vrăjitoare pentru ghicit

Giumbușluc – poznă, gest caraghios și hazliu

Hârdău – vas mare făcut din doage de lemn, cu două toarte, ciubăr

Hartă – încăierare, luptă, bătaie

Havuz – bazin de apă construit din piatră sau ciment; fântână care țâșnește

Heruvim – înger cu mai multe aripi, situat în ierarhia cerească imediat după arhangheli

Hoașcă – femeie bătrână și cu înfățișare prăpădită

Hram – ziua în care se serbează patronul unei biserici; sărbătoarea dedicată acestuia

Iederă – plantă agățătoare, cu frunze foarte verzi și lucioase

Ierarchie – rânduială, ordine crescătoare sau descrescătoare a unor ranguri, demnități, grade

A se isca – a lua naștere, a se produce, a izbucni pe neașteptate

Îmbucătură – cantitate de mâncare pe care o poate lua cineva o dată în gură, bucată

Încondeiat – vopsit, desenat în diverse culori

A încondeia – a desena cu ajutorul condeiului pe ouăle de Paște

A se încumeta – a cuteza, a îndrăzni

A se îndupleca – a se hotărî să facă ceva după multe rugăminți și stăruințe

A se înfrupta – a mânca de fruct (de dulce) în zilele de post

Jugăr (iugăr) – măsură agrară pentru pamânt

Larmă – gălăgie, zgomot mare

Lăcaș – casa sau locuința cuiva

Lăutar – muzicant, de obicei țigan, care cântă la un instrument tradițional (vioară, lăută, cobză, nai etc.) la petrecerile țărănești

Leșie – apă fiartă cu cenușă și apoi limpezită, folosită la țară pentru spălatul rufelor

Logofăt – boier de rang înalt, conducător al divanului domnesc, care avea ca îndatoriri întocmirea hrisoavelor și punerea peceteii domnești, pe care o ținea la dânsul, dar și judecarea pricinilor legate de moșii

Luntre – vas de lemn de mici dimensiuni care plutește pe apă cu ajutorul lopeților; barcă

Mană – calitatea cea mai bună a laptelui sau a bucatelor ce poate fi răpită prin farmece și vrăji: capacitatea și puterea de a rodi

Matcă – albia unui râu

Măcinici (mucenici) – colăcei făcuți din aluat cu nucă pisată și miere, în formă de om (figurat ca un opt), care se mănâncă în ziua de mucenici (9 martie)

Mărgan – coral în formă de arbust, de culoare roșie sau trandafirie, din care se fac mărgelile, brățări și alte podoabe

Meliță – unealtă cu care se sfărâmă partea lemnoasă a cânepii topite

A se milostivi – a se îndura de cineva, a arăta milă față de cineva

A milui – a face pomană cuiva, a dăruie ceva de milă, a face milostenie

Moașă – femeie, în general în vârstă, care dă ajutor femeilor atunci când nasc și le îngrijește, pe ele și pe copil, în primele zile după naștere

Molimă – boală contagioasă, care atacă un număr mare de persoane în același timp și în același loc, epidemie

A se molipsi – a lua o boală de la cineva prin atingere

Moșie – pământ cultivabil sau domeniu aflat în proprietatea cuiva; pământ moștenit de la părinți

Mreață, mreje – plasă de prins pește sub formă de rețea de ochiuri cu margini de frânghie și greutate de plumb în partea de jos

A muștrului – a învăța cu asprime pe cineva, a instrui, a arăta ce și cum trebuie să facă

Năframă – batistă mare cusută cu modele și purtată odinioară la brâu de femeile și bărbații de la țară

A născoci – a scorni, a inventa, a se gândi pentru prima oară la ceva nou

Necurmat – neîntrerupt

Nelegiuire – păcat mare, faptă în afara legii, crimă; necinstirea celor Sfinte

Neprihănit – cu sufletul și trupul curat, nepătat, neîntinat

Odolean – plantă cu flori trandafirii sau albe care crește prin fânețe și locuri umede și a cărei rădăcină, urât mirositoare, este folosită la țară

în scop medical și magic

Oier – cel care se ocupă cu creșterea oilor, păstor, cioban

Olog – persoană căreia-i lipsește unul sau ambele picioare sau care are picioarele deformate sau paralizate și nu poate merge

A se ospăta – a mânca bine, a chefui

Parastas – slujbă de pomenire pentru odihna sufletului celui mort, care se face la intervale regulate (3, 9, 40 de zile, 3, 6, 9 luni, respectiv un an de la înmormântare)

Par – bucată de lemn lungă și ascuțită la un capăt care de obicei se înfige în pământ în diverse scopuri (pentru gard, pentru legat vița, pentru urzit etc.)

Para – veche monedă mică, de origine turcească, care reprezenta a unsprezecea parte dintr-un leu

Pară (de foc) – flacăra, limbă de foc

Pască – turtă rituală făcută din făină de grâu, ouă și brânză de vaci, în formă rotundă și împodobită cu împletitură de cocă pe margine, având în mijloc o cruce din aluat; se mănâncă la Paște, după ce se sfințește la biserică

Patron – ocrotitor, protector; sfânt sau sfântă al cărui nume l-a primit cineva la botez sau care în grijă o țară, un oraș, un sat, o biserică sau un grup de oameni

A pâli – a se îngălbeni la față, a deveni palid; a se ofili; a-și micșora lumina

A pătimi – a suferi de o boală; a îndura suferințe, necazuri

Pârg – fruct aproape copt sau care tocmai s-a copt

A pârjoli – a arde pe o mare întindere de pământ; a da foc

Pelin – plantă cu frunze cenușii-verzui deasupra și alb-cenușii dedesubt, cu flori galbene și parfumate și cu gust amar, întrebuințată în popor în scop medical și magic

Peșit – cerere în căsătorie

A pieri – a dispărea; a muri, a se prăpădi

Pipernicit – slab, uscat, chircit; oprit din creștere și dezvoltare

A poci – a schimba înfățișarea obișnuită a cuiva dându-i o înfățișare urâtă și o formă stricată (urât, schilod, slut, schimonosit)

Podgorie – teren situat pe coastele sau la poalele unui deal și plantat cu viță-de vie

Pogace – turtă din mălai presărată cu sare și coaptă în cuptor; turtă de grâu coaptă în spuză

Pomană – praznic în amintirea unui mort, la care se oferă haine și alimente în special celor sărmani, pentru odihna sufletului celui mort

Port – felul în care se îmbracă cineva; îmbrăcămintea purtată

Potop – revărsare mare de ape; în Biblie, revărsarea de ape cu care Dumnezeu a pedepsit lumea, înecând toți oamenii și toate animalele în afară de cele salvate pe arca de lemn construită de Noe

A prăznui – a sărbători, a ține o sărbătoare

Prescură – pâiniță mică și rotundă din aluat dospit, folosită în cultul creștin, pe care se întipăresc înainte de coacere inițialele lui Iisus Hristos

A prevesti – a anunța dinainte lucruri care se vor întâmpla cândva, în viitor; a prezice viitorul

A se primeni – a se schimba, înnoi, înprospăta; a se îmbrăca cu haine sau rufe curate

Pripășit – venit de nu se știe unde și așezat undeva sau pe lângă cineva; de pripas

Prisacă – locul în care sunt adunați mai mulți stupi de albine; stupină

Puzderie – mulțime nenumărată

Răgaz – timp necesar cuiva ca să isprăvească sau să facă un lucru; odihnă, repaos

Răspântie – loc în care se încrucișează mai multe drumuri, răscruce

A râvni – a dori ceva tare, a pofti, a i se scurge ochii după ceva

Salbă – șirag de monede sau mărgelă purtat de țăranii la gât ca podoabă

Sânger – arbust cu ramuri roșii ca sângele în toate anotimpurile

Sălaș – loc de adăpost, locuință

Scai – plantă cu tulpina și frunzele pline de ghimpi, cu flori în formă de glob, înțepătoare

Scăpătat – asfințit, apus

A schilodi – a deforma, a ciunti, a mutila

A schingiui – a chinui, a munci, a tortura; a poci

Seceră – unealtă agricolă alcătuită dintr-o lamă de oțel în formă de semicerc, cu tăișul dințat, și un mâner de lemn, cu ajutorul căreia se recoltează grânele

Serafim – înger cu mai mulți ochi

A slăvi – a preamări, a lăuda peste măsură

A sluți – a urâți; a schilodi, a ciunti, a mutila

Sobor – adunare de preoți; adunare, în general

Spân – persoană căreia nu-i crește barba

A se spovedi – a-și mărturisi păcatele înaintea duhovnicului

Stânjen – veche unitate de măsură pentru lungime utilizată înainte de introducerea sistemului metric

A stârpi – a face să piară, a nimici, a distruge; a face neroditor

Staul – ocol, loc acoperit și îngrădit în care sunt adăpostite vitele într-o gospodărie

Strachină – vas de pământ, ușor adâncit, în care se mănâncă

Streășină – prelungire a acoperișului peste marginea de sus a pereților casei, pentru scurgerea apei de ploaie; acoperământul înclinat al unei porți sau al gardului

Șezătoare – adunare în special de femei, în care se lucrează și glumește, cântece și povești, mai ales în serile de iarnă, la țară

Șotie – pozna, glumă

A tânji – a se mâhni, a se întrista adânc; a fi bolnăvicios; a nu-i merge bine; a duce dorul cuiva

Tăciune – mică bucată dintr-un lemn ars, stinsă sau aprinsă

A tămâia – a afuma cu tămâie

Tămâie – substanță rășinoasă cu miros foarte plăcut, care se arde în

biserică în timpul slujbelor, dar și cu prilejul altor ceremonii religioase
Tărâm – regiune îndepărtată de ținuturile locuite de oa-meni, în care
pământenii ajung rareori și cu mare greutate și în care ființele și natura
sunt altfel decât pe pământ

Telegar – cal tânăr, frumos și voinic

Tichie – acoperământ pentru cap, ca un fes, purtat odinioară de boieri;
scufie de noapte; căciuliță pentru nou-născut

Toacă – scândură de lemn sau fier, ușor încovoiată, în care se bate cu
două ciocănele la biserici și mănăstiri pentru a vesti ora fixată pentru
rugăciune

Toane – capricii, dispoziție schimbătoare

A toarce – a răsuca un fir subțire dintr-un caier de lână, în sau cânepă
cu ajutorul fusului

Tont – neghiob, prost, bleg

Ursit – predestinat, orânduit de soartă să se întâmple, menit, sorocit

Ursită – soartă, destin; fata destinată de soartă să devină nevasta unui
fecior

A urzi – a pregăti firele pentru țesut, înfășurându-le pe sulul războiului
după ce sunt trecute prin spată și prin ițe

Vargă – nuia, băț lung, subțire și elastic

Văgăună – adâncitură în munte, peșteră puțin adâncă

Vătămătură – lovitură, rană

Vlagă – putere a trupului, vigoare

Vrajbă – dușmănie, dezbinare

Zgâit – holbat, căscat

CUPRINS

5

9

9

13

20

Câteva lecții despre sat.

Despre închipuirile satului și

făpturile sale

nepământene.

Făpturile din ceruri

Îngerii

Sfinții

Soarele

Luna

Stelele

Luceafărul

Făpturile timpului și ale vremii

Zilele săptămânii

Marțolea

Joimărița

Lunile anului

Baba dochia

Murgilă, miezilă și zorilă

Ceasul-rău

Făpturile văzduhului

Vântul

Ielele

Halele

Balaarii

Vârcolacii

Zburătorul

Făpturile pământului

Căpcăunii

Uriășii

Blajinii

Cățelul-pământului

Șarpele-casei

Ursitoarele

Norocul

Piazza-rea

Sperietorile

Avestița

Ciuma

Holera

Caii lui sân-toader

Strigoii

5

Spiridușul

Știma-banilor

Văloa-băilor

Solomonarul

Dracul

Păca

Făpturile pădurii

Muma-pădurii

Fata-pădurii

Brehnele

Făpturile apelor

Știma-Apei

Fetele-Mării

Sorbul

Caloianul

Cel-din-baltă

Făpturi din basme

Făt-frumos și Ileana Cosânzeana

Năzdrăvanii sau ajutoarele lui pe

făt-frumos

5

Zmeul

Statu-palmă-barbă-cot

Pajura

Plantele miraculoase

Iarba-fiarelor

Floarea-de-ferigă

Mătrăguna

Piperul

Alunul

Animale Sfinte, necurate

sau năzdrăvane

Calul

Oaia

Câinele

Pisica

Vaca

Boul

Capra

Măgarul

Ursul

Lupul

Cocoșul

9

9

13

20

137

138

138

COLOFONA